Załacznik nr 1
do uchwały XXXIV/223/26
Rady Gminy Niedrzwica Duża
z dnia 17.09.2026r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY NIEDRZWICA DUŻA NA LATA 2025-2035

studio o2

PRACOWNIA ARCHITEKTONICZNA SP. Z O.O.

Spis treści

WSTĘP 4
1. WNIOSKI Z DIAGNOZY ORAZ PRZEPROWADZONEGO ANKIETOWANIA 10
2. ANALIZA SWOT 36
3. KOMPLEMENTARNOŚĆ STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI 39
4. OBSZARY STRATEGICZNYCH INTERWENCJI (OSI) W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA A ZAKRES PLANOWANYCH DZIAŁAŃ GMINY 53
5. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM 58
6. KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH 67
7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ 74
8. REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ 83
9. USTALENIA I REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ZASAD OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, W TYM OCHRONY POWIETRZA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU 88
10. USTALENIA I REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ZASAD OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ 94
11. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KIERUNKÓW ZMIAN W STRUKTURZE ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW, W TYM OKREŚLENIA POTRZEB W ZAKRESIE NOWEJ ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ 100
12. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI OBIEKTÓW HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO W ROZUMIENIU USTAWY Z DNIA 27 MARCA 2003R. O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM (Dz.U. z 2024r. poz.1130) 107
13. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI KLUCZOWYCH INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO 108
14. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ 110
15. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI URZĄDZEŃ WYTWARZAJĄCYCH ENERGIĘ O MOCY ZAINSTALOWANEJ PRZEKRACZAJĄCEJ 500 kW 118
16. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ MOGĄCYCH ZNACZĄCO ODDZIAŁYWAĆ NA ŚRODOWISKO 121
17. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 124
18. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD KSZTAŁTOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA OBSZARACH ZDEGRADOWANYCH, OBSZARACH REWITALIZACJI ORAZ OBSZARACH WYMAGAJĄCYCH PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI LUB REMEDIACJI 127
19.SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY NIEDRZWICA DUŻA 131
20. EWALUACJA EX-ANTE STRATEGII ROZWOJU GMINY NIEDRZWICA DUŻA NA LATA 2025-2035 142
21. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII 148
SPIS RYSUNKÓW 155
SPIS TABEL 155
SPIS WYKRESÓW 156

WSTĘP

Jednym z najważniejszych zadań samorządu gminnego jest skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych i gospodarczych, z jednoczesnym uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych. Oprócz bieżącego reagowania na potrzeby mieszkańców, kluczowe staje się wyznaczanie długofalowych celów i konsekwentne dążenie do ich realizacji.

Podstawowym narzędziem w tym procesie jest strategia rozwoju, która stanowi zbiór priorytetów i kierunków działań, a także wytyczne do opracowywania innych dokumentów programowych w zakresie polityk publicznych. Dokument ten ma najwyższą rangę w systemie planowania strategicznego gminy i musi być spójny z dokumentami wyższego szczebla – strategią powiatu, województwa oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego.

Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 jest kluczowym dokumentem planistycznym i kierunkowym. Określa długofalowe cele społeczno-gospodarcze gminy, sposoby ich realizacji oraz zasady racjonalnego gospodarowania zasobami lokalnymi. Przy jej opracowaniu uwzględniono wyzwania współczesności, takie jak zmiany gospodarcze, demograficzne i środowiskowe.

Nowelizacja ustawy o planowaniu przestrzennym (2023 r.) oraz ustawy o samorządzie gminnym wprowadziła istotne zmiany w procesie strategicznego planowania rozwoju gminy. Do najważniejszych należą:

- opracowanie strategii – fakultatywne, ale szczególnie rekomendowane dla gmin aplikujących o środki zewnętrzne, a obowiązkowe dla gmin wchodzących w skład obszarów funkcjonalnych,
- spójność dokumentów – strategia gminna musi być zgodna z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego, strategią województwa oraz planem ogólnym gminy,
- integracja planowania przestrzennego i strategicznego – oba procesy muszą wzajemnie się uzupełniać,
- udział społeczny – obowiązkowe konsultacje z mieszkańcami i interesariuszami, oparte na diagnozie strategicznej,
- orientacja na rezultaty – wprowadzenie systemu wskaźników monitorowania i obowiązek cyklicznej aktualizacji strategii,
- podejście terytorialne i funkcjonalne – uwzględnienie obszarów strategicznej interwencji i obszarów funkcjonalnych,
- większe znaczenie strategii w decyzjach gminy – dokument staje się podstawą decyzji inwestycyjnych, przestrzennych i społecznych.

Projekt strategii został przygotowany w modelu partycypacyjno-eksperckim, przy aktywnym udziale mieszkańców, przedstawicieli władz i ekspertów. W procesie prac przeprowadzono diagnozę strategiczną opartą na danych statystycznych z ostatnich 5 lat, analizie dokumentów gminnych oraz badaniach ankietowych i konsultacjach społecznych.

Dokument wyznacza cele strategiczne rozwoju w trzech wymiarach:

- społecznym,
- gospodarczym,

- przestrzennym (w tym środowiskowym).

Zapisy strategii są spójne ze strategią województwa, w szczególności w odniesieniu do obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Ostateczny kształt Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 wynika z obowiązujących przepisów prawa, w szczególności ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2026 poz. 662), zgodnie z którą strategia musi zawierać następujące elementy:

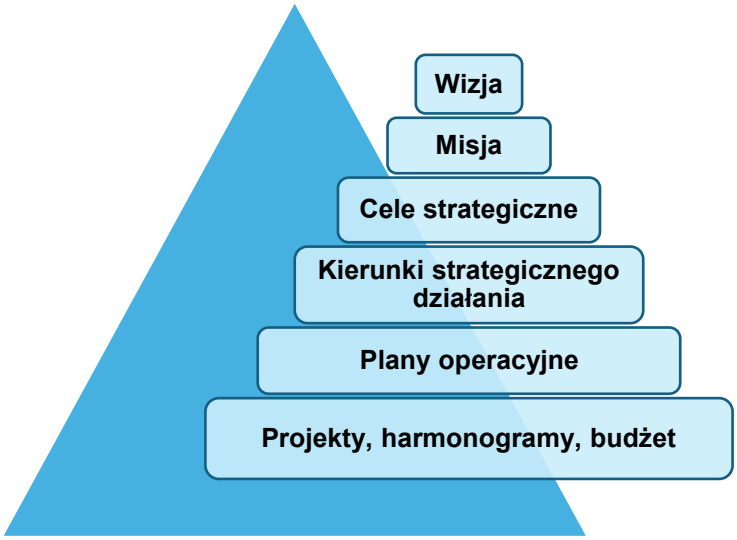
1. Wnioski z diagnozy;
2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie dotyczące:
   - zasad ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu,
   - zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
   - kierunków zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej,
   - zasad lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2026 poz. 538),
   - zasad lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego,
   - kierunków rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej,
   - zasad lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW,
   - zasad lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
   - zasad kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
   - zasad kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji;
7. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, wraz z zakresem planowanych działań (Dz. U. 2026 poz. 662);
8. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
9. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
10. Ramy finansowe i źródła finansowania.

Podsumowując należy podkreślić, że Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 pełni funkcję **narzędzia zarządzania strategicznego**. Tworzy ona bowiem ramy rozwoju lokalnego, ułatwia planowanie inwestycji i pozyskiwanie funduszy zewnętrznych,

a także pozwala mieszkańcom i inwestorom weryfikować zgodność własnych planów z kierunkami przyjętymi przez gminę. Strategia to dokument, który jest ponad podziałami politycznymi i stanowi wspólne zobowiązanie do działania na rzecz dobra wspólnego.

Zasady funkcjonowania strategii na poziomie operacyjnym obrazuje poniższa piramida strategiczna.

Rys. 1. Schemat piramidy strategicznej



Źródło: Opracowanie własne

Piramida strategiczna to uporządkowana hierarchia elementów planowania rozwoju, która pozwala przejść od ogólnej wizji rozwoju gminy do konkretnych działań, budżetów i harmonogramów. Dla gminy Niedrzwica Duża (ale też każdej gminy) można ją opisać w następujący sposób:

Wizja (szczyt piramidy)

- Charakter: najbardziej ogólny i aspiracyjny element.
- Opis: określa, jak gmina Niedrzwica Duża ma wyglądać w perspektywie kilkunastu lat, jakie wartości mają ją wyróżniać, w czym chce być liderem lub atrakcyjnym miejscem.
- Przykład: wypracowana formuła wizji gminy Niedrzwica Duża w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035:

  „Gmina Niedrzwica Duża jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, pracy i prowadzenia działalności gospodarczej, przyjaznym rodzinom, oferującym wysoką jakość infrastruktury technicznej i społecznej, dobrą dostępność usług publicznych oraz bogatą ofertę rekreacyjną i spędzania czasu wolnego, opartą na lokalnych zasobach przyrodniczo-kulturowych.”

Misja

- Charakter: bardziej praktyczna niż wizja – wyjaśnia po co gmina działa, jaka jest jej główna rola i sens funkcjonowania samorządu.
- Opis: definiuje zadania samorządu wobec mieszkańców, partnerów gospodarczych i gości.
- Przykład: wypracowana formuła misji gminy Niedrzwica Duża w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 :

  „Misją Gminy Niedrzwica Duża jest systematyczne podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią oraz długofalowy, zrównoważony rozwój oparty na lokalnych potencjałach i korzystnym położeniu komunikacyjnym, a także wspieranie aktywności przedsiębiorczej, społecznej i rodzinnej."

Cele strategiczne

- Charakter: główne priorytety rozwoju wyznaczające obszary, w których gmina chce osiągnąć trwałe efekty.
- Opis: cele są mierzalne w długim okresie (np. 10–15 lat), spójne z wizją i misją.
- Przykłady:

  - Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i technicznej,
  - Wzrost atrakcyjności turystycznej i kulturalnej gminy.
  - Wzmocnienie kapitału społecznego i poprawa jakości usług publicznych.
  - Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i rynku pracy.

Kierunki strategicznego działania

- Charakter: uszczegółowienie celów – wskazanie, jakimi ścieżkami gmina będzie do nich dążyć.
- Opis: kierunki są bardziej operacyjne niż cele, ale nadal ogólne – wskazują typy działań, nie konkretne projekty.

Plany operacyjne

- Charakter: wieloletnie programy realizacji kierunków strategicznych.
- Opis: określają szczegółowe obszary interwencji, wskaźniki, odpowiedzialne jednostki i źródła finansowania.

Projekty, harmonogramy i budżety (podstawa piramidy)

- Charakter: najbardziej szczegółowy poziom.
- Opis: projekty to konkretne inwestycje i działania, zaplanowane w czasie i ujęte w kosztorysy.

Podsumowanie:
Piramida strategiczna dla gminy Niedrzwica Duża działa od poziomu ogólnego (wizja, misja)

do szczegółowego (projekty i budżety). Każdy poziom wspiera ten wyżej usytuowany – projekty realizują plany, plany przekładają kierunki na działania, kierunki wspierają cele strategiczne, a te razem służą misji i wizji.

Do głównych materiałów źródłowych, stanowiących materiał analityczny i podstawę opracowania Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 należą:

- dane Głównego Urzędu Statystycznego;
- dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa
- dane i informacje pozyskane z samorządu gminy i jednostek mu podległych;
- treści udostępniane na oficjalnych stronach internetowych instytucji i podmiotów cytowanych w diagnozie i strategii;
- dane publikowane na serwisach Związku Miast Polskich (Monitor Rozwoju Lokalnego, System Analiz Samorządowych);
- wnioski z badań ankietowych;
- Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2015-2020;
- wnioski zebrane na podstawie przekazanych przez podmioty fiszek projektowych;
- wnioski z dyskusji podczas spotkań informacyjnych i warsztatów grupowych;
- inne dokumenty strategiczne gminy i oraz ponadlokalne,

Proces prac związanych z przygotowaniem, opracowaniem i wdrożeniem Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 ma charakter partycypacyjny.

Do realizacji powyższego zadania zostali włączeni mieszkańcy gminy, pracownicy Urzędu Gminy Niedrzwica Duża, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, szkoły, Radni Rady Gminy Niedrzwica Duża, rady sołeckie itp.

Tab. 1. Tabelaryczny wykaz działań przy konstrukcji strategii rozwoju gminy

Etap	Działanie
1.	**Przygotowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej**. Wyciągnięcie wniosków dla przygotowania strategii.
2.	**Ankietowanie mieszkańców, analiza ankiet. Przygotowanie Analizy SWOT.**
3.	**Uchwała Rady Gminy**, określająca szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji.
4.	**Opracowanie projektu strategii rozwoju gminy**.
5.	**Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu strategii/Przygotowanie wniosku o odstąpienie od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu**
6.	**Konsultacje projektu strategii rozwoju gminy** w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.
7.	**Ewaluacja trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii rozwoju**.

8.	**Przedłożenie projektu strategii rozwoju gminy zarządowi województwa w celu wydania opinii** dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie lubelskim określonych w strategii rozwoju województwa.
9.	**Przyjęcie Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 przez Radę Gminy w drodze uchwały**.

Źródło: Opracowanie własne

1. WNIOSKI Z DIAGNOZY ORAZ PRZEPROWADZONEGO ANKIETOWANIA

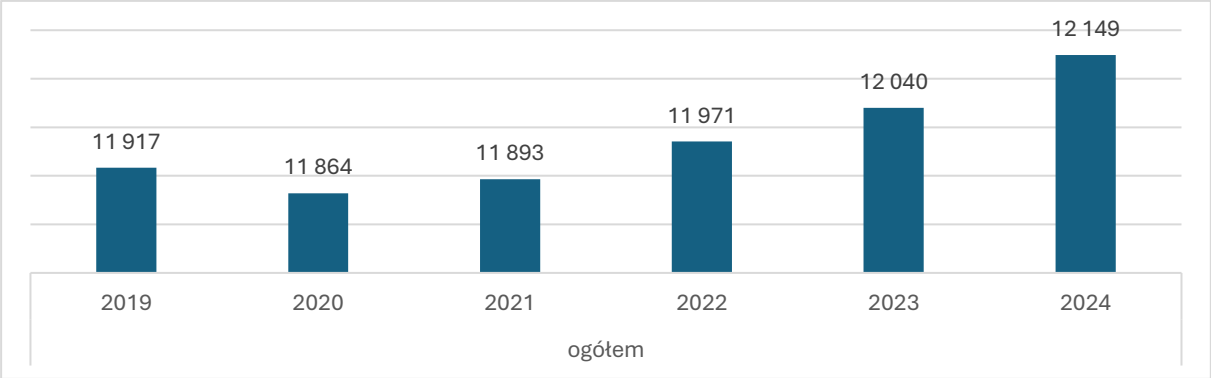
Na podstawie analizy diagnozy Gminy Niedrzwica Duża sformułowano wnioski w trzech kluczowych obszarach (społecznym, gospodarczym i przestrzennym), a także zdefiniowano potencjały i szanse rozwojowe.

Wnioski diagnozy na poziomie społecznym

Sfera społeczna gminy Niedrzwica Duża charakteryzuje się dynamicznym wzrostem demograficznym, wysokim poziomem usług edukacyjnych oraz silnym poczuciem bezpieczeństwa mieszkańców.

- **Dynamiczny wzrost liczby ludności i starzenie się populacji:** Na koniec 2024 roku gmina liczyła 12 149 mieszkańców, wykazując stały trend wzrostowy wynikający przede wszystkim z bardzo korzystnego, dodatniego bilansu migracyjnego.

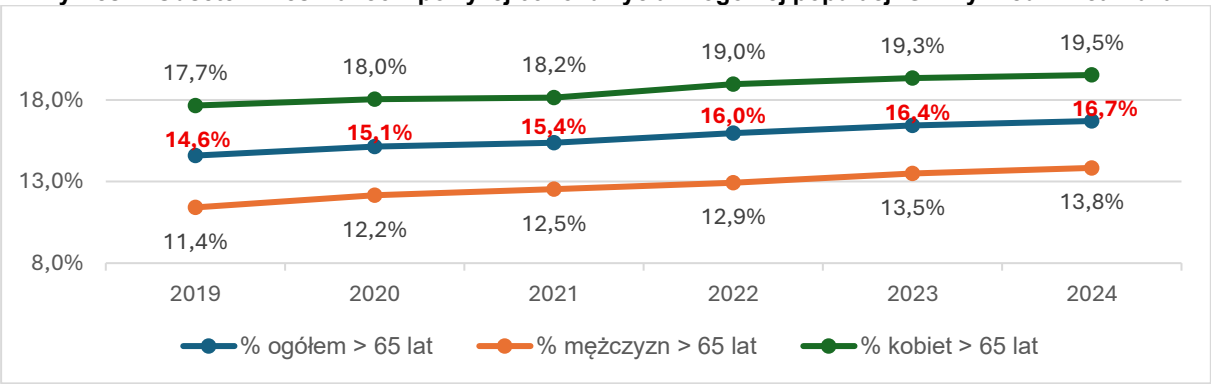
Wykres 1. Ludność gminy Niedrzwica Duża ogółem



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

- Mimo ogólnego wzrostu, gmina boryka się z ujemnym przyrostem naturalnym (w 2024 r. wyniósł on -0,91) oraz postępującym procesem starzenia się społeczeństwa – odsetek osób powyżej 65. roku życia wzrósł z 14,6% w 2019 r. do 16,7% w 2024 r.

Wykres 2. Odsetek mieszkańców powyżej 65 roku życia w ogólnej populacji Gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

- **Wysoka jakość i dostępność edukacji:** Edukacja stanowi priorytet budżetowy, pochłaniając około 46,6% wszystkich wydatków gminy. Gmina wyróżnia się bardzo wysokim wskaźnikiem upowszechnienia wychowania przedszkolnego (ponad 94% dzieci w wieku 3–5 lat) oraz sukcesami edukacyjnymi, szczególnie w zakresie języka angielskiego, z którego wyniki egzaminu ósmoklasisty (67%) przewyższają średnią powiatową i wojewódzką.
- **Wsparcie społeczne i poprawa sytuacji materialnej:** Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej koncentruje się na wsparciu osób starszych, niepełnosprawnych oraz rodzin w trudnej sytuacji życiowej, choć liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wykazuje tendencję spadkową, co może świadczyć o ogólnej poprawie sytuacji materialnej mieszkańców.
- **Wysoki poziom bezpieczeństwa i aktywności kulturalnej:** Mieszkańcy wysoko oceniają swoje poczucie bezpieczeństwa, co wzmocniło odtworzenie Posterunku Policji w 2024 roku. Gmina wykazuje również bardzo dużą aktywność w sferze kultury – liczba uczestników zajęć w GOKSiR i wydarzeń kulturalnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców znacznie przewyższa średnie dla powiatu lubelskiego.

Kluczowa rekomendacja wynikająca z diagnozy na poziomie społecznym:

Gmina Niedrzwica Duża znajduje się w modelu demograficznym typu „suburbanizacyjno-starzejącego się", co oznacza jednoczesne:

- napływy migracyjne (czynnik rozwojowy),
- starzenie się populacji (czynnik obciążający).

Najważniejsze zadanie strategiczne:

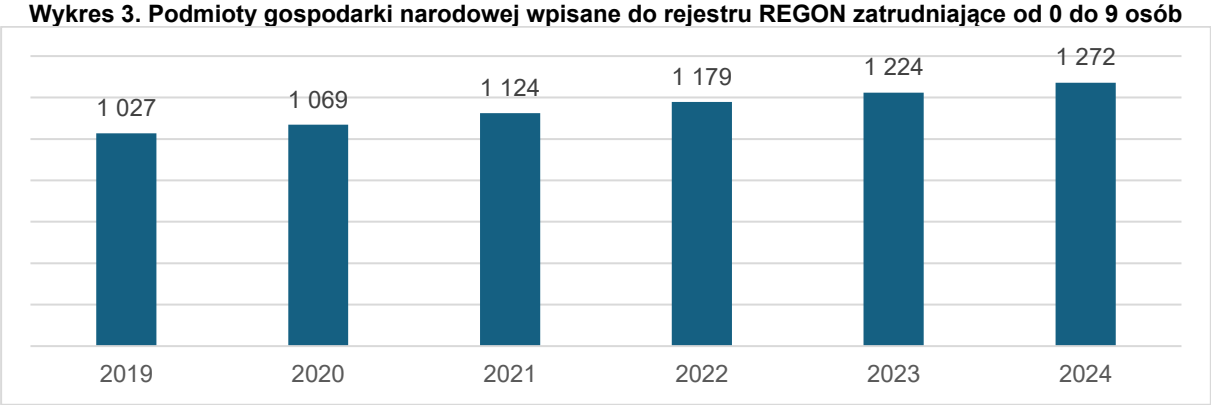
- utrzymanie napływu młodych mieszkańców
- budowa system wsparcia dla rosnącej populacji seniorów
- utrzymanie i wzmocnienie wysokiego poziomu edukacji
- stałe monitorowanie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych
- rozwijanie oferty z zakresu kultury oraz jej dostępności dla mieszkańców gminy

Wnioski na poziomie gospodarczym

Gospodarka gminy opiera się na stabilnej przedsiębiorczości lokalnej oraz silnych powiązaniach z rynkiem pracy w Lublinie.

- **Dominacja mikroprzedsiębiorczości:** Lokalny rynek pracy opiera się na mikroprzedsiębiorstwach (zatrudniających do 9 osób), które stanowią aż 98,4% wszystkich podmiotów gospodarczych. Liczba tych podmiotów systematycznie rośnie, a w 2024 roku ich gęstość w przeliczeniu na 10 tys. ludności plasowała Niedrzwicę Dużą w czołówce gmin powiatu lubelskiego.

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON zatrudniające od 0 do 9 osób



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

- **Funkcja "sypialni" i mobilność zawodowa:** Gmina pełni rolę zaplecza mieszkaniowego dla aglomeracji lubelskiej, co wiąże się z dużą mobilnością zawodową – saldo dojazdów do pracy jest ujemne, gdyż około 1000 osób wyjeżdża do pracy poza gminę (głównie do Lublina), podczas gdy przyjeżdża jedynie około 200 pracowników.
- **Stabilność finansowa i inwestycyjna:** Budżet gminy jest stabilny i wykazuje tendencję wzrostową, osiągając w 2024 roku rekordowe dochody ogółem na poziomie ponad 86 mln zł. Gmina jest bezkonkurencyjnym liderem w powiecie pod względem wydatków na kulturę fizyczną w przeliczeniu na jednego mieszkańca (473 zł), co wynika z realizacji dużych inwestycji, takich jak budowa nowej hali sportowej w Krężnicy Jarej.
- **Struktura agrarna:** Mimo postępującej urbanizacji, użytki rolne nadal zajmują 86,5% powierzchni gminy, choć rolnictwo jest rozdrobnione i opiera się na gospodarstwach rodzinnych o niskiej towarowości.

Najważniejsze zadania strategiczne:

- wzmacnianie lokalnej gospodarki (rozwój przedsiębiorczości, wdrażanie innowacyjnych technologii produkcji, doradztwo dla gospodarstw rolnych oraz wzmacnianie lokalnych łańcuchów przetwórstwa i sprzedaży produktów rolnych)
- rozwój infrastruktury i przestrzeni (przygotowanie terenów pod inwestycje i poprawa dostępności)
- wzmocnienie rynku pracy i kapitału ludzkiego (dostosowanie kompetencji mieszkańców do potrzeb gospodarki)
- zrównoważony rozwój oparty na połączeniu funkcji mieszkaniowej i gospodarczej

Wnioski na poziomie przestrzenno-środowiskowym

Kluczowym uwarunkowaniem rozwoju przestrzennego gminy jest jej położenie w strefie oddziaływania procesów suburbanizacyjnych oraz bliskość głównych arterii komunikacyjnych.

- **Strategiczne położenie i komunikacja:** Przebieg drogi ekspresowej S19 (Via Carpatia) oraz zmodernizowanej linii kolejowej Lublin–Kraśnik zapewnia gminie doskonałą dostępność transportową, co determinuje jej rozwój jako przestrzeni inwestycyjnej i mieszkaniowej.

- **Dysproporcje w infrastrukturze technicznej:** Gmina posiada wysoki wskaźnik zwodociągowania (79%) oraz gazyfikacji (79,1% mieszkańców korzysta z gazu sieciowego), co wyróżnia ją pozytywnie na tle powiatu.
- Największym wyzwaniem pozostaje jednak niski poziom skanalizowania gminy, który wynosi zaledwie 12,8% i obejmuje głównie część miejscowości Niedrzwica Duża.
- Długość sieci kanalizacyjnej wzrosła w latach 2020–2024 nieznacznie (z 16,5 km do 16,8 km), natomiast liczba przyłączy wzrosła znacząco, co wskazuje na stopniowe podłączanie nowych użytkowników do istniejącej infrastruktury.
- Komunalna oczyszczalnia ścieków w Niedrzwicy Dużej, rozbudowana w ostatnich latach (z 3339 RLM do 6802 RLM i z 246 m³/d do 500 m³/d), posiada rezerwy przepustowości, które mogą stanowić podstawę do dalszej rozbudowy systemu kanalizacyjnego.
- Znaczna ilość ścieków nadal dowożona jest do oczyszczalni ze zbiorników bezodpływowych, co wskazuje na utrzymujące się zapotrzebowanie na alternatywne formy odprowadzania ścieków i ograniczoną dostępność zbiorczej sieci kanalizacyjnej
- Gmina Niedrzwica Duża jest w znacznym stopniu zgazyfikowana, a sieć gazowa obejmuje wszystkie sołectwa, co zapewnia mieszkańcom szeroki i stabilny dostęp do gazu sieciowego poprzez infrastrukturę dystrybucyjną Polskiej Spółki Gazownictwa.
- Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100 o znaczeniu ponadlokalnym, a dystrybucja gazu realizowana jest poprzez stację redukcyjno-pomiarową w miejscowości Czółna, co stanowi podstawę stabilności dostaw gazu dla odbiorców.
- Długość sieci dystrybucyjnej wzrosła w latach 2020–2024 (z ok. 212 km do 217 km), a rosnąca liczba przyłączy potwierdza ciągły rozwój infrastruktury gazowej na obszarze gminy.
- Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej w gminie Niedrzwica Duża (79,1% w 2024 r.) jest wyraźnie wyższy niż średnia dla powiatu lubelskiego (58%), co potwierdza korzystną sytuację gminy w zakresie dostępu do infrastruktury gazowej.
- Rozbudowa sieci gazowej jest uzależniona głównie od pojawienia się nowych odbiorców oraz od uwarunkowań techniczno-ekonomicznych przyłączeń, co oznacza, że rozwój infrastruktury będzie powiązany z kierunkami zagospodarowania terenów i lokalizacja nowych inwestycji.
- W kontekście transformacji energetycznej zasadne jest rozważanie możliwości przyszłej dystrybucji biometanu lub innych paliw niskoemisyjnych poprzez istniejącą infrastrukturę gazową, co może wspierać proces dekarbonizacji lokalnego systemu energetycznego.
- Energia słoneczna ma najwyższy potencjał rozwojowy w gminie i pozostaje najłatwiejszym do wdrożenia kierunkiem transformacji energetycznej.
- Na terenie gminy funkcjonują instalacje OZE w gospodarstwach domowych, jednak ich dalszy rozwój wymaga stabilnego dostępu do programów wsparcia finansowego.
- Biomasa i biogaz wykazują istotny potencjał lokalny, wynikający z rolniczego charakteru gminy, przy jednoczesnym braku instalacji wykorzystujących te zasoby w większej skali.
- Pompy ciepła rozwijają się głównie w nowych lub modernizowanych budynkach, co podkreśla znaczenie termomodernizacji jako warunku efektywnego wdrażania tej technologii.
- Energia wodna nie stanowi realnego kierunku rozwoju, ze względu na niewystarczający potencjał hydrologiczny lokalnych cieków.

- Potrzebne jest systemowe podejście do edukacji i doradztwa energetycznego, aby zwiększać świadomość mieszkańców w zakresie możliwości wdrażania i finansowania instalacji OZE.
- Rozwój energetyki wiatrowej na terenie gminy Niedrzwica Duża może być kierunkiem rozwoju, który pozwoli na wykorzystanie lokalnego potencjału przestrzennego oraz korzystnych warunków wiatrowych do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, dywersyfikacji źródeł dochodów mieszkańców oraz pozyskania dodatkowych wpływów do budżetu gminy przy zachowaniu funkcji rolniczej obszaru.
- Transformacja energetyczna gminy powinna koncentrować się na technologiach o największym potencjale wdrożeniowym, takich jak fotowoltaika, pompy ciepła oraz rozwiązania oparte na biomasie i biogazie.
- **Walory przyrodnicze i ochrona środowiska:** Najcenniejsze obszary przyrodnicze koncentrują się w dolinach rzek Nędznicy i Krężniczanki, stanowiących korytarze ekologiczne dla licznych gatunków ptaków (ponad 200 gatunków). Część gminy znajduje się w Czerniejowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, jednak ogólna lesistość gminy jest bardzo niska i wynosi zaledwie 8,2%.
- **Zagrożenia środowiskowe:** Głównym problemem jakości powietrza jest benzo(a)piren (Klasa C), którego źródłem jest "niska emisja" z indywidualnych systemów ogrzewania. Choć gmina leży poza strefami bezpośredniego zagrożenia powodziowego, wyzwaniem są lokalne podtopienia wynikające z gwałtownych opadów i wysokiego poziomu wód podziemnych w dolinach rzecznych.
- **Regeneracja środowiska:** Środowisko gminy charakteryzuje się wysoką zdolnością do regeneracji w zakresie powietrza i klimatu akustycznego, jednak proces ten jest bardzo powolny w przypadku wód podziemnych i gleb, które wykazują dużą wrażliwość na zanieczyszczenia antropogeniczne.

ANKIETY SONDAŻOWE GMINA NIEDRZWICA DUŻA– ANALIZA

Na potrzeby opracowania wniosków z przeprowadzonej diagnozy wykonano również badanie ankietowe, którego wyniki zestawiono z rezultatami wcześniejszych ankiet realizowanych w ramach Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035. Główne cele i korzyści ankietyzacji mieszkańców to poznanie ich opinii, potrzeb, oczekiwań oraz pomysłów, co stanowi istotny element procesu tworzenia strategii rozwoju gminy.

Diagnoza potrzeb i problemów społecznych
Zbieranie pomysłów i inspiracji oddolnych
Wzmacnianie partycypacji społecznej
Lepsze dopasowanie strategii do realiów lokalnych
Zwiększenie transparentnosci i zaufania do władz

Badanie w formie on line oraz w formie papierowej przeprowadzono w dniach 25.08. - 16.09.2025. roku. Dzięki temu uzyskano:

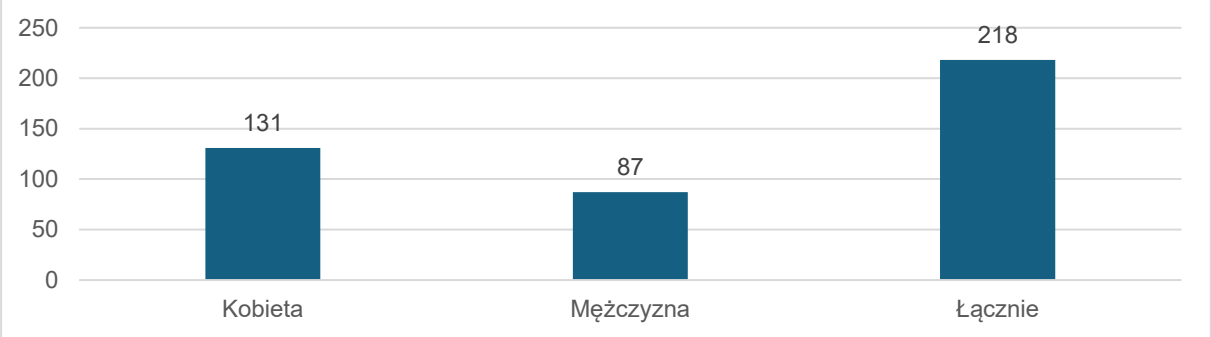
- Pozyskanie opinii mieszkańców na temat jakości życia, potrzeb oraz oczekiwań dotyczących kierunków rozwoju gminy.
- Identyfikacja najważniejszych problemów lokalnych, które wymagają interwencji samorządu.
- Weryfikacja priorytetów inwestycyjnych oraz preferencji dotyczących wydatkowania środków publicznych.
- Zebranie pomysłów i propozycji działań, które mogą zostać uwzględnione w strategii.
- Budowanie partycypacji społecznej, czyli włączanie mieszkańców w proces współdecydowania o przyszłości gminy.
- Diagnoza poziomu satysfakcji z usług publicznych (np. infrastruktura, transport, kultura, edukacja).
- Lepsze dopasowanie dokumentu strategicznego do realnych potrzeb i warunków lokalnych.

Ankiety zawierały krótkie wprowadzenie dotyczące ich celu oraz informację o ich anonimowości.

W ramach ankietyzacji przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Niedrzwica Duża udało się dotrzeć w sumie do **218** respondentów. Dane metryczkowe przedstawiają się następująco:

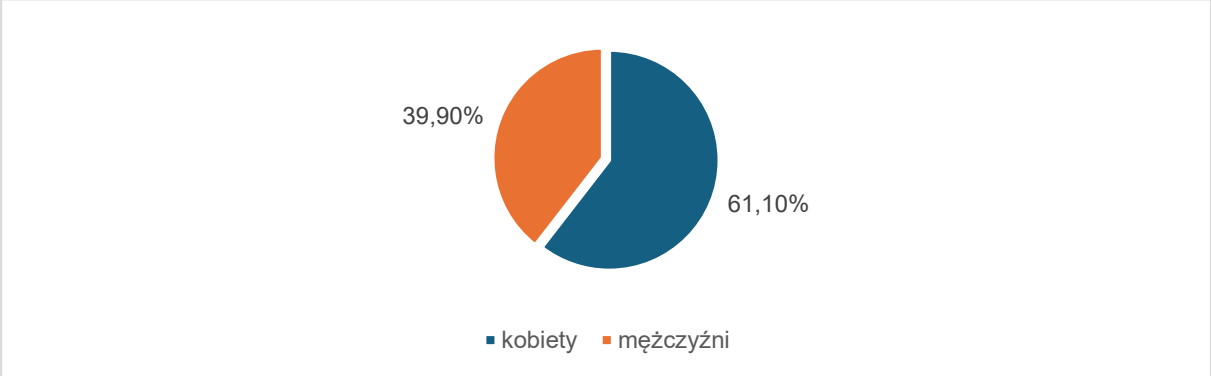
- Wśród ankietowanych przeważały kobiety (61,1%)
- Mężczyźni stanowili 39,9 %

Wykres 4. Ankietowani wg płci



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres 5. Ankietowani wg płci %

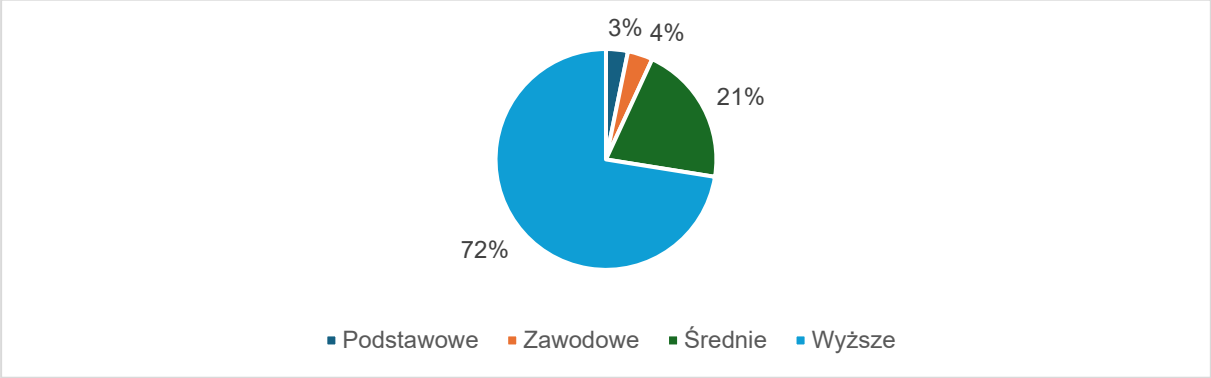


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Niższy udział mężczyzn oznacza, że reprezentacja ich perspektywy w wynikach jest słabsza, a ich opinie mogą być mniej widoczne. Natomiast **kobiety wyraźnie dominują**

w grupie badawczej, co może wpływać na wyniki w obszarach, gdzie występują różnice w potrzebach lub ocenach według płci.

Wykres 6. Ankietowani wg wykształcenia

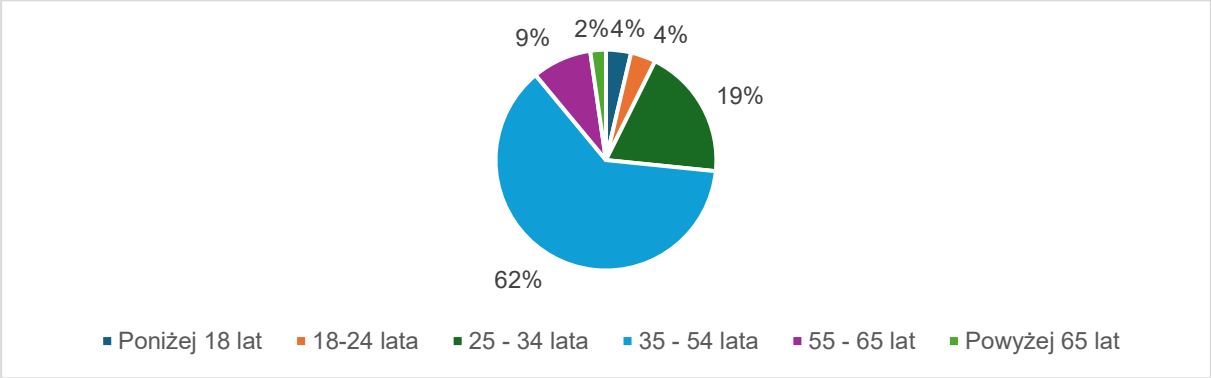


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wśród ankietowanych zdecydowanie przeważały osoby z wyższym wykształceniem. Oznacza to, że w konsultacjach najaktywniejsi byli mieszkańcy o wyższym statusie edukacyjnym, których opinie silnie wpływają na wyniki badania, jednocześnie powodując niedoreprezentowanie grup mniej aktywnych społecznie.

Z analizy niżej przedstawionego wykresu wynika, że najbardziej reprezentatywna grupą w ankietach były osoby w wieku 35-54, czyli w tak zwanym wieku produkcyjnym – 136 osób, drugą grupą były osoby w przedziale wiekowym 25-34 lat. Są to osoby najbardziej zaangażowane zawodowo i rodzinnie. To właśnie ta grupa najczęściej korzysta z usług publicznych oraz infrastruktury gminnej, dlatego ich opinie i potrzeby w największym stopniu kształtują wyniki konsultacji. Jednocześnie wyniki mogą w mniejszym stopniu odzwierciedlać perspektywę młodzieży i seniorów, którzy byli słabiej reprezentowani w badaniu.

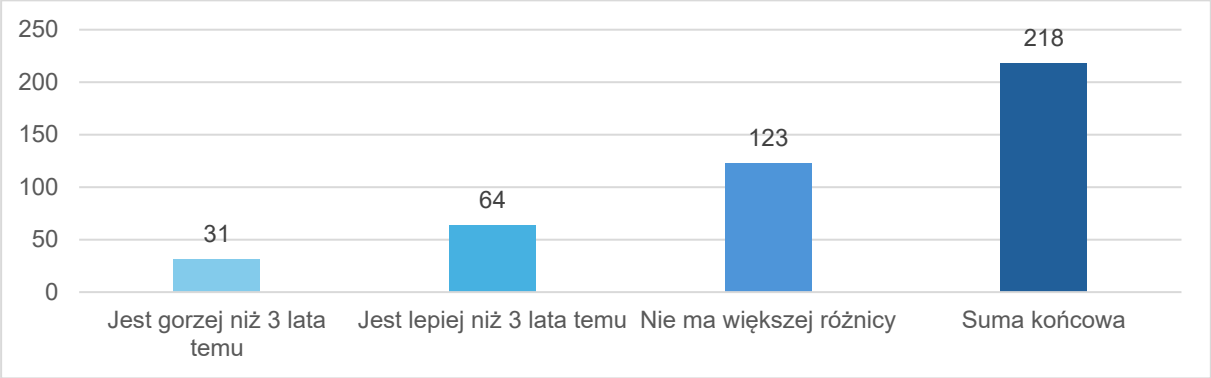
Wykres 7. Ankietowani wg wieku



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

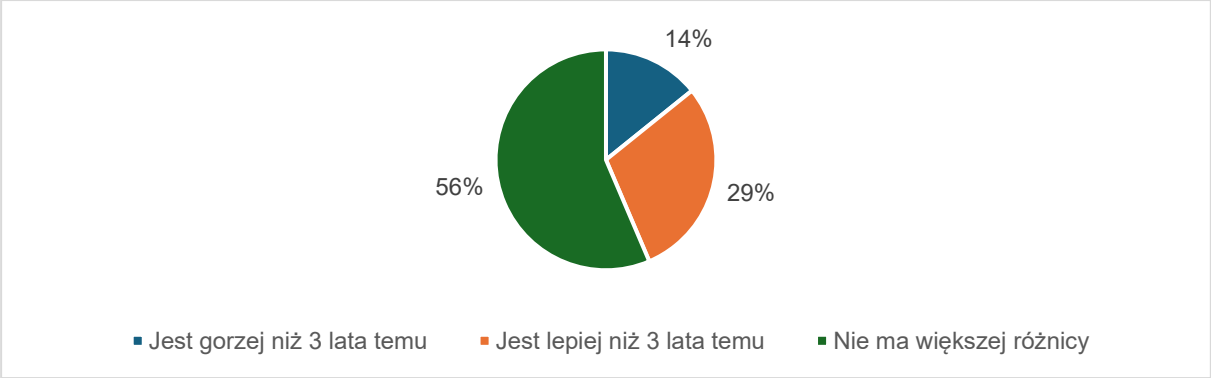
Pierwsze pytanie zadane respondentom brzmiało: **Czy Pani/Pana zadowolenie z życia w swojej miejscowości zmieniło się w ciągu ostatnich 3 lat? Proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź:**

Wykres 8. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres 9. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat (%)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres powyżej pokazuje, że największa część mieszkańców (56%) nie dostrzega większej zmiany w poziomie zadowolenia z życia w porównaniu z sytuacją sprzed 3 lat. Oznacza to względną stabilność odczuć społecznych – ani znaczącej poprawy, ani pogorszenia ogólnej jakości życia.

Oceny pozytywne:

- 29% mieszkańców deklaruje, że żyje im się lepiej niż 3 lata temu.
- To relatywnie duża grupa, sugerująca, że pewne obszary życia społecznego lub gospodarczego w gminie mogły ulec poprawie (np. infrastruktura, usługi publiczne, sytuacja materialna części mieszkańców).

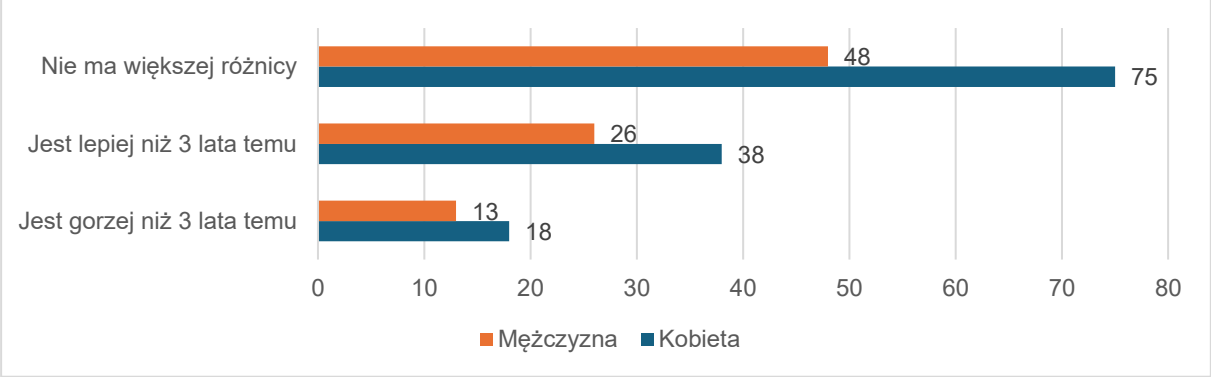
Oceny negatywne:

- 14% uważa, że sytuacja się pogorszyła.
- To niewielki, ale istotny sygnał, sugerujący istnienie zagrożeń lub problemów, które dla części społeczności obniżyły jakość życia.

Wnioski diagnostyczne:

- Dominacja odpowiedzi „bez większej różnicy” wskazuje, że mieszkańcy nie doświadczyli w ostatnich latach zmian, które w ich odczuciu istotnie wpłynęły na życie codzienne.
- Bilans zmian jest pozytywny (29% poprawa vs. 14% pogorszenie), co może świadczyć o kierunku rozwojowym bardziej korzystnym niż negatywnym.
- Należy wzmocnić działania dobrze oceniane przez mieszkańców,
- Należy zidentyfikować problemy grupy (14%), która oceniła, że jest gorzej niż 3 lata temu oraz zbadać źródła tych ocen,
- Należy zbudować taką strategię komunikacyjną z mieszkańcami, która będzie podkreślała realne zmiany, skoro większość (jak pokazało ankietowanie) ich nie zauważa.

Wykres 10. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat wg płci

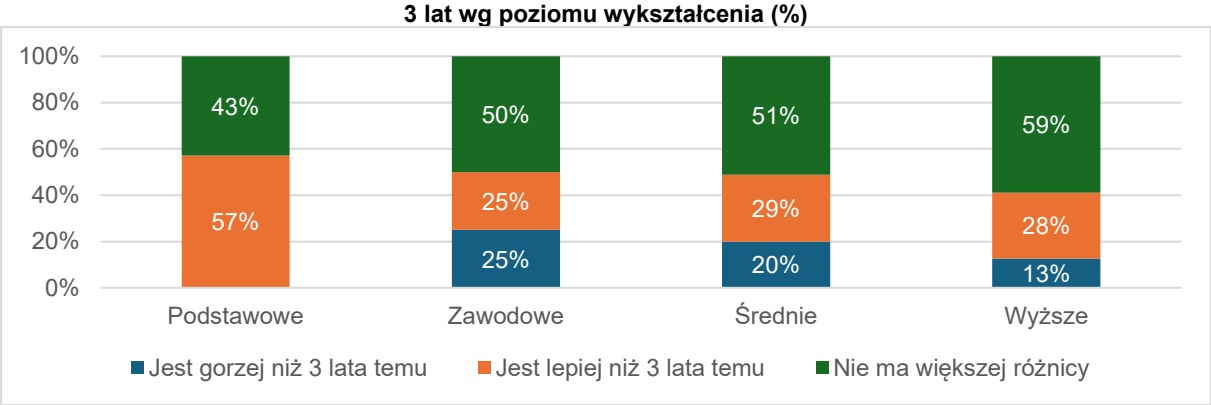


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres powyżej wskazuje na fakt, że w swoich ocenach dotyczących zmiany zadowolenia z życia na terenie gminy Niedrzwica Duża kobiety mogą być bardziej skrajne niż mężczyźni.

Wykres poniżej przedstawia pogląd mieszkańców na temat zadowolenia z życia na terenie gminy ze względu na poziom wykształcenia:

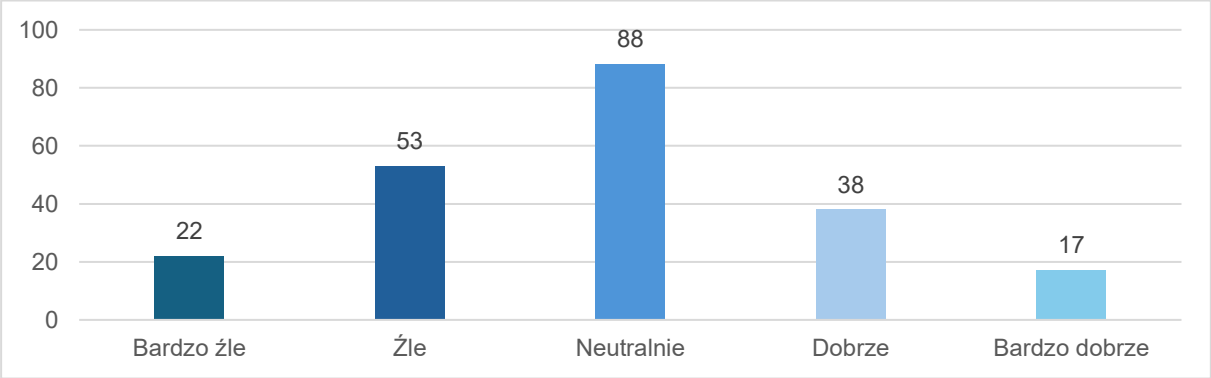
Wykres 11. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat wg poziomu wykształcenia (%)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

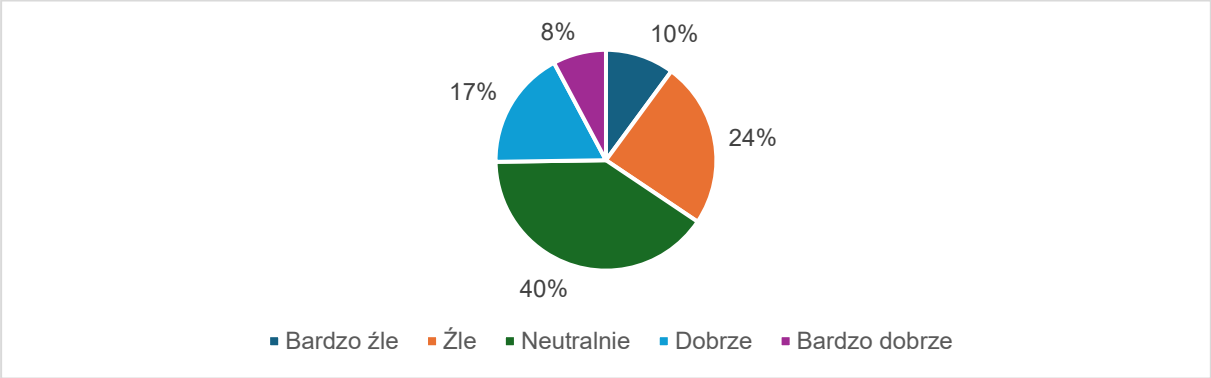
Drugie pytanie ankietowe brzmiało**: Czy jest Pani/Pan zadowolona/y z dotychczasowej polityki rozwoju gminy w skali 1 - 5 (gdzie 1 oznacza „bardzo źle", a 5 „bardzo dobrze")?**

Wykres 12. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy ogółem



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres 13. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy (%)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Największa grupa mieszkańców, jak wskazuje powyższy wykres – 40% (88 osób) – ocenia dotychczasową politykę rozwoju gminy neutralnie. To może oznaczać, że mieszkańcy nie postrzegają działań gminy ani jako wyraźnie korzystnych, ani jako szczególnie negatywnych. Prawdopodobne przyczyny powyższego stanu rzeczy to:

- brak wyrazistych lub zauważalnych efektów działań,
- niewystarczająca komunikacja o realizowanych projektach,
- różnorodności potrzeb mieszkańców, które nie są w pełni zaspokojone.

Pozytywne oceny: łącznie 25%

- Dobrze – 17%
- Bardzo dobrze – 8%

Łącznie około 1/4 mieszkańców (25%) ocenia politykę rozwoju pozytywnie. To sygnał, że część działań gminy jest odbierana korzystnie – np. inwestycje infrastrukturalne, poprawa usług publicznych, działania społeczne czy rozwój lokalny.

Negatywne oceny: łącznie 34%

- Źle – 24%
- Bardzo źle – 10%

Około 34% mieszkańców jest niezadowolonych z polityki rozwoju gminy. To trochę więcej niż grupa zadowolonych, co wskazuje na wyraźną polaryzację opinii.

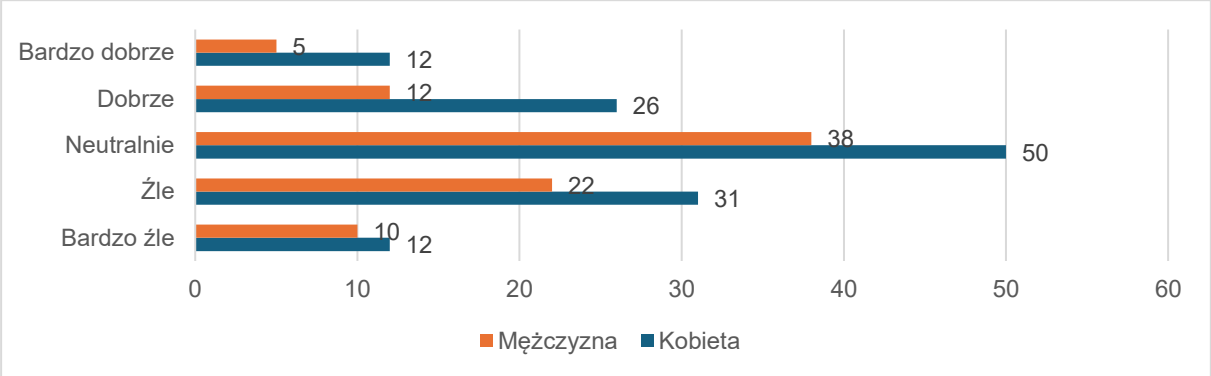
Negatywne oceny mogą wynikać z:

- niewystarczającej jakości infrastruktury,
- braku inwestycji w określonych miejscowościach,
- niezaspokojonych potrzeb społecznych,
- poczucia stagnacji lub braku transparentności działań.

Najważniejsze wnioski ogólne, wynikające z analizy wykresu:

- Rozkład opinii jest zrównoważony, ale z dużą przewagą neutralności.
- Proporcje ocen pozytywnych i negatywnych są dość podobne (25% vs 34%).
- Władze gminy mają przestrzeń do:
  - wyraźniejszego komunikowania efektów działań,
  - reagowania na potrzeby grupy niezadowolonej,
  - wzmacniania obszarów, które zdobywają uznanie mieszkańców,
  - pogłębionej diagnozy, co stoi za opiniami negatywnymi,
  - analizy, które działania są widoczne i doceniane, a które pozostają niewidoczne lub budzą niechęć.

Wykres 14. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg płci mieszkańców

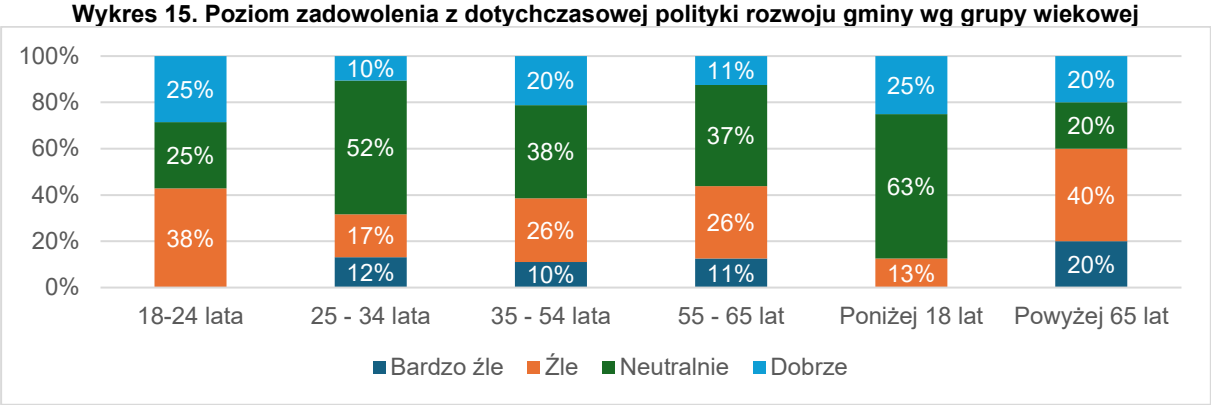


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Z powyższego wykresu wynika, że więcej kobiet aniżeli mężczyzn ocenia politykę gminy w sposób pozytywny.

Analiza wieku respondentów, którzy udzielili swojej odpowiedzi na pytanie drugie sugeruje, że tutaj również nastąpiła dość wyraźna polaryzacja. Poziom zadowolenia z prowadzonej polityki rozwoju gminy jako neutralny oceniło najwięcej osób w przedziele wieku 25-65 lat. Jednak najbardziej skrajne oceny można zauważyć w grupie wiekowej 18-24 lata oraz powyżej 65 lat.

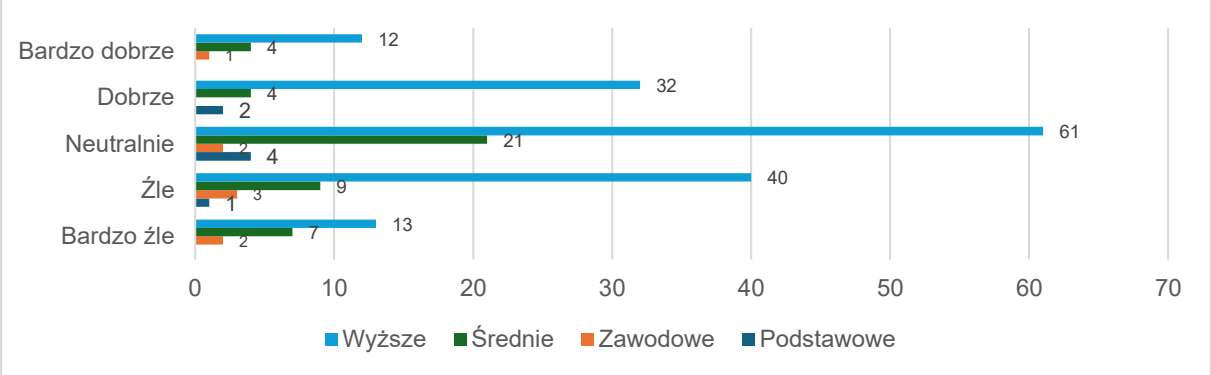
Wykres 15. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg grupy wiekowej



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres poniżej wskazuje, że poziom wykształcenia różnicuje postrzeganie polityki rozwoju gminy. Wśród mieszkańców z wyższym i średnim wykształceniem dominuje postawa neutralna, ale jednocześnie występuje stosunkowo duży udział ocen negatywnych. Może to wskazywać na potrzebę lepszego informowania mieszkańców o efektach działań samorządu, planowanych inwestycjach i kierunkach rozwoju gminy oraz większego angażowania mieszkańców w procesy decyzyjne.

Wykres 16. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg wykształcenia



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Trzecie pytanie ankietowe brzmiało**: Spośród wymienionych elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy, proszę określić jak ocenia Pan(i) ich aktualny stan/dostępność. Proszę odnieść się do każdej z kategorii poprzez zaznaczenie właściwej odpowiedzi.**

Tak postawione pytanie pozwalało zidentyfikować, jak mieszkańcy oceniają funkcjonowanie kluczowych elementów infrastruktury gminnej, takich jak:

- drogi,
- oświetlenie,
- komunikacja,
- oferta rekreacyjna,
- opieka zdrowotna,
- kultura i edukacja,
- przestrzeń publiczna itd.

Celem było ustalenie poziomu satysfakcji w poszczególnych obszarach oraz wskazanie obszarów wymagających interwencji. Dzięki ocenie każdej kategorii z osobna można było określić, które obszary są:

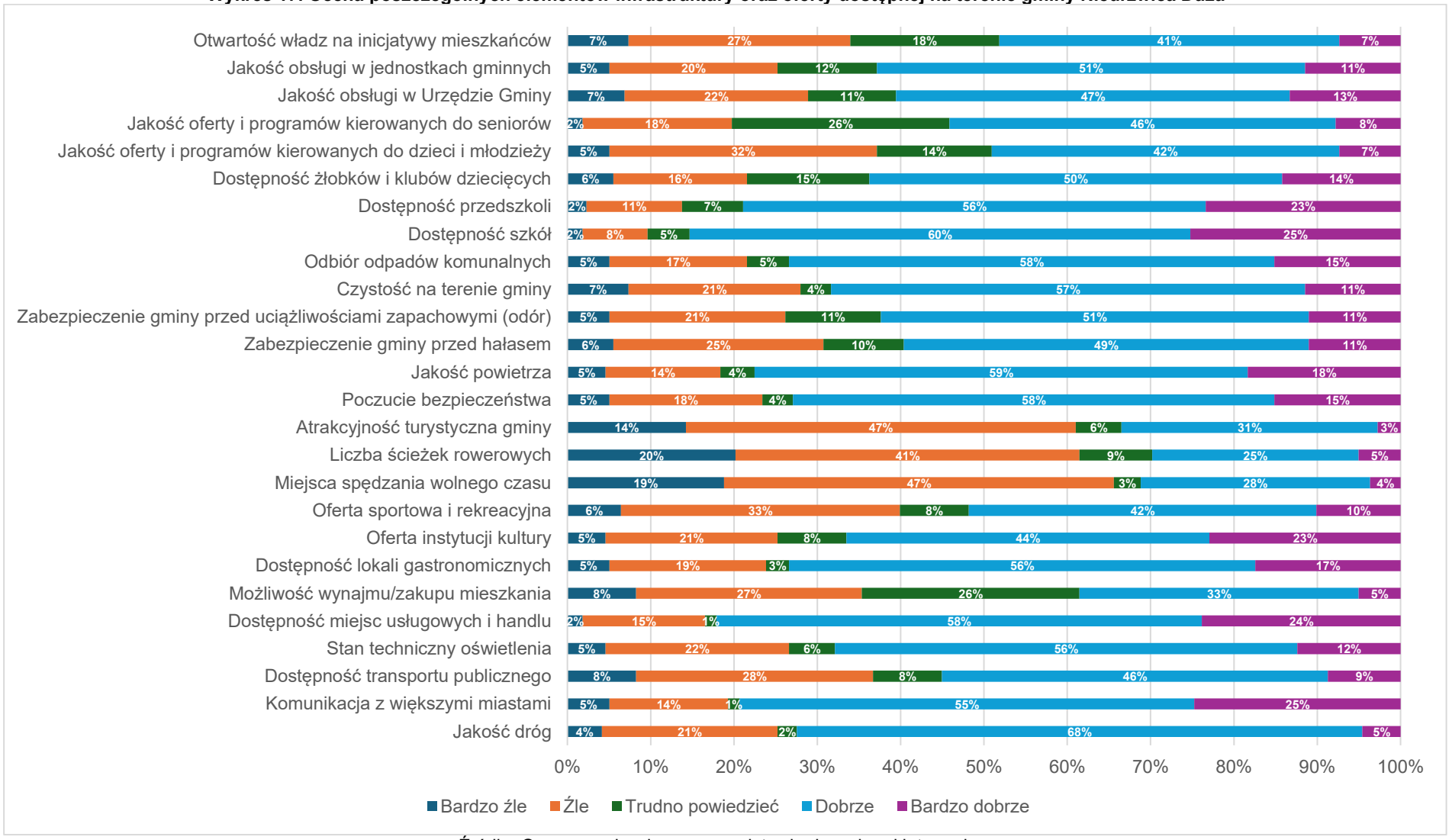
- najsilniejsze (atuty gminy),
- na poziomie średnim (wymagają ulepszeń),
- najsłabsze (priorytety naprawcze).

Oceniając konkretne elementy infrastruktury, mieszkańcy pośrednio wskazali na te elementy które są dla nich ważne, gdzie dostrzegają braki oraz które obszary powinny być rozwijane jako pierwsze.

Analiza odpowiedzi może pomóc gminie dostosować plan działań do faktycznych oczekiwań społeczności a także zrozumieć rozbieżności między wizją władz a percepcją mieszkańców

Zaprezentowany poniżej wykres przedstawia oceny mieszkańców 26 najważniejszych aspektów funkcjonowania gminy : elementów infrastruktury oraz dostępnej oferty:

Wykres 17. Ocena poszczególnych elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Analiza odpowiedzi na pytanie trzecie ankiety pokazuje, że mieszkańcy gminy generalnie pozytywnie oceniają większość elementów infrastruktury oraz dostępnych usług publicznych, choć jednocześnie wskazują kluczowe obszary wymagające poprawy.

Najwyżej oceniane obszary:

W wielu kategoriach dominują odpowiedzi *„dobrze”* i *„bardzo dobrze”*, często przekraczając 50–60% wskazań. Dotyczy to szczególnie:

Komunikacja i infrastruktura drogowa

- Jakość dróg – 68% ocen pozytywnych.
- Komunikacja z większymi miastami – 55% ocen pozytywnych.

Świadczy to o satysfakcji mieszkańców z podstawowej infrastruktury transportowej.

Bezpieczeństwo i środowisko

- Jakość powietrza – 59% ocen pozytywnych.
- Poczucie bezpieczeństwa – 58% ocen pozytywnych.
- Czystość na terenie gminy – 57% ocen pozytywnych.
- Zabezpieczenie przed zapachami i hałasem – ok. 50%.

Mieszkańcy mają ogólnie dobre poczucie bezpieczeństwa i stosunkowo pozytywnie oceniają warunki środowiskowe.

Dostępność edukacji i opieki

- Dostępność szkół – 60% ocen pozytywnych.
- Dostępność przedszkoli – 56% ocen pozytywnych.
- Żłobki i kluby dziecięce – 50% ocen pozytywnych.

Oznacza to, że oferta edukacyjna jest postrzegana jako dobrze rozwinięta.

Obszary oceniane przeciętnie:

To kategorie, w których znaczący jest udział odpowiedzi *„trudno powiedzieć”* lub rozkład ocen wskazuje na umiarkowane zadowolenie.

Programy dla seniorów oraz dzieci i młodzieży

- Oceny pozytywne oscylują wokół 40–50%.
- Częsty odsetek ocen neutralnych świadczy o tym, że mieszkańcy nie znają oferty lub uważają ją za przeciętną.

Odbiór odpadów komunalnych

- Pozytywnie oceniło go 58% mieszkańców.

- Jednocześnie 21% wskazało oceny negatywne lub bardzo negatywne – sugeruje to lokalne problemy lub niezadowolenie części mieszkańców.

Najniżej oceniane obszary:

Tu dominują odpowiedzi „źle" i „bardzo źle" lub zauważalny jest duży udział ocen negatywnych.

Oferta czasu wolnego

To najbardziej problematyczny obszar funkcjonowania gminy.

- Miejsca spędzania wolnego czasu – wysoki udział ocen negatywnych, dominacja ocen „źle".
- Liczba ścieżek rowerowych – również wysoki odsetek ocen negatywnych (41%).
- Atrakcje turystyczne – duży rozkład ocen w kierunku negatywnym.
- Oferta sportowa i rekreacyjna – 33% ocen negatywnych.

Wskazuje to jednoznacznie, że mieszkańcy odczuwają brak przestrzeni i oferty do aktywnego wypoczynku.

Oferta instytucji kultury

- Oceny pozytywne stanowią ok. 44%, ale negatywne – aż 23%.

To oznacza, że kultura w gminie jest obszarem do wzmocnienia (przede wszystkim w zakresie dostępności).

Lokale gastronomiczne i możliwości mieszkaniowe

- Gastronomia: widoczne niezadowolenie (wielu mieszkańców ocenia źle dostępność).
- Wynajem/zakup mieszkania – aż 27% ocen negatywnych, co wskazuje na niedobór lub wysokie ceny.

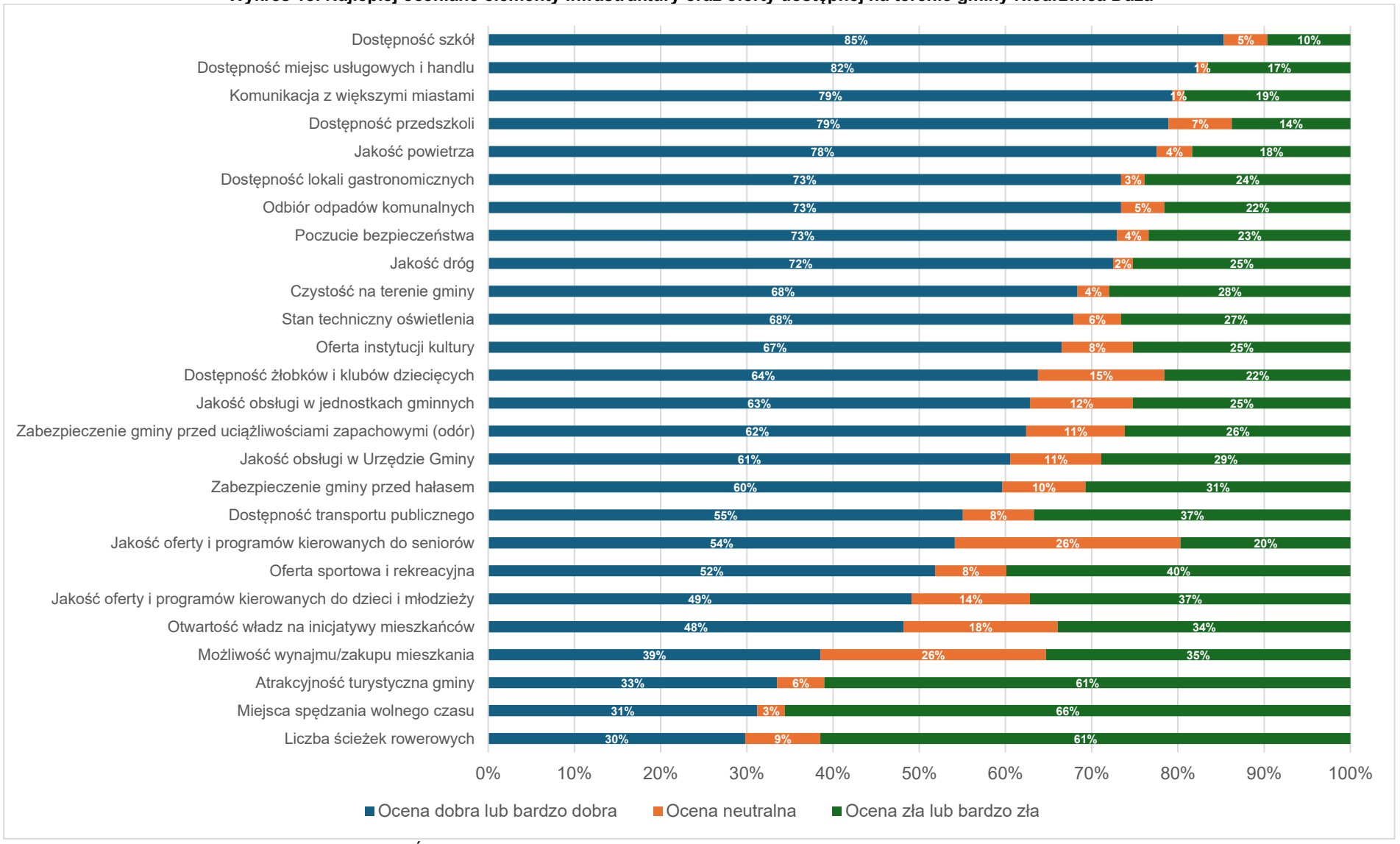
Oceny dotyczące administracji gminnej

- Otwartość władz – zróżnicowane oceny, 27% negatywnych, 41% pozytywnych.
- Jakość obsługi w urzędzie oraz jednostkach gminnych – ok. 45–52% pozytywnych ocen, ale również ok. 20% negatywnych.

Oznacza to, że choć duża część mieszkańców ocenia funkcjonowanie administracji dobrze, istnieje grupa sygnalizująca niezadowolenie lub potrzebę popraw sprzężenia zwrotnego i komunikacji.

Wykres poniżej przedstawia najlepiej oceniane aspekty funkcjonowania gminy.

Wykres 18. Najlepiej oceniane elementy infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wyniki analizy udzielonych odpowiedzi przez respondentów ankiety wskazują, że mieszkańcy gminy bardzo wysoko oceniają podstawowe elementy infrastruktury oraz jakość usług kluczowych dla codziennego funkcjonowania. Do najmocniejszych stron gminy należą: dobra dostępność szkół i przedszkoli, wysoki poziom bezpieczeństwa, wysoka jakość powietrza, sprawny odbiór odpadów oraz szeroka dostępność usług i handlu. Mieszkańcy pozytywnie oceniają również komunikację z większymi miastami, stan techniczny oświetlenia, czystość przestrzeni publicznej oraz funkcjonowanie gastronomii.

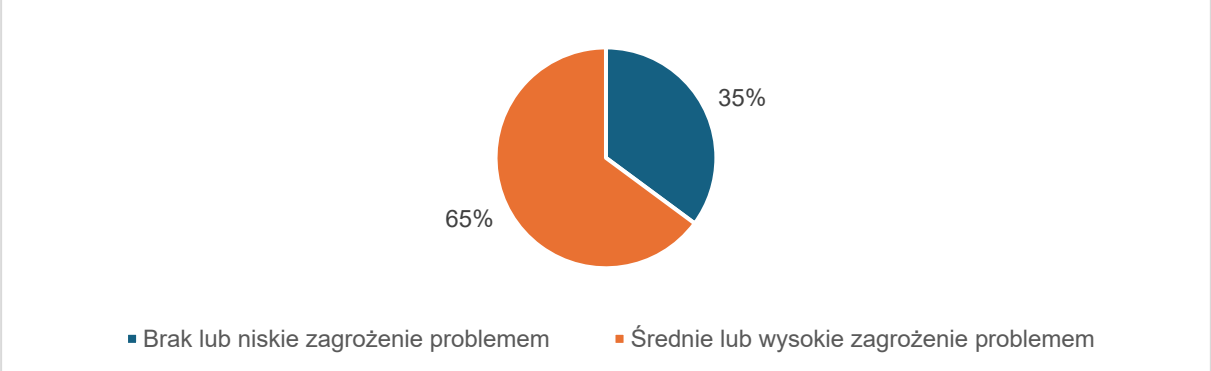
Z drugiej strony, diagnoza ujawnia wyraźne obszary wymagające poprawy. Najsłabiej oceniane kategorie obejmują miejsca do spędzania wolnego czasu, ofertę sportową i rekreacyjną, atrakcyjność turystyczną gminy oraz liczbę ścieżek rowerowych. Mieszkańcy wskazują także na niewystarczającą dostępność mieszkań oraz ograniczoną ofertę kierowaną do dzieci, młodzieży i seniorów. Liczne oceny negatywne dotyczą również transportu publicznego, co może ograniczać mobilność mieszkańców niekorzystających z transportu prywatnego.

Istotnym sygnałem są także opinie dotyczące otwartości władz na inicjatywy lokalne oraz dialog z mieszkańcami. Może to świadczyć o potrzebie wzmocnienia komunikacji społecznej, procesów partycypacyjnych i dostępności informacji o działaniach gminy.

Podsumowując, gmina Niedrzwica Duża dysponuje solidnymi fundamentami infrastrukturalnymi i zadowalającą jakością podstawowych usług publicznych, jednak stoi przed ważnymi wyzwaniami w obszarze jakości życia, oferty rekreacyjnej, aktywności społecznej oraz atrakcyjności przestrzeni publicznych. Wskazane braki stanowią kluczowe kierunki interwencji w dalszych etapach planowania strategicznego.

Pytanie czwarte, które pojawiło się w przeprowadzonym ankietowaniu brzmiało: **Proszę ocenić główne problemy społeczne występujące na terenie gminy poprzez zaznaczenie odpowiedniej rubryki:**

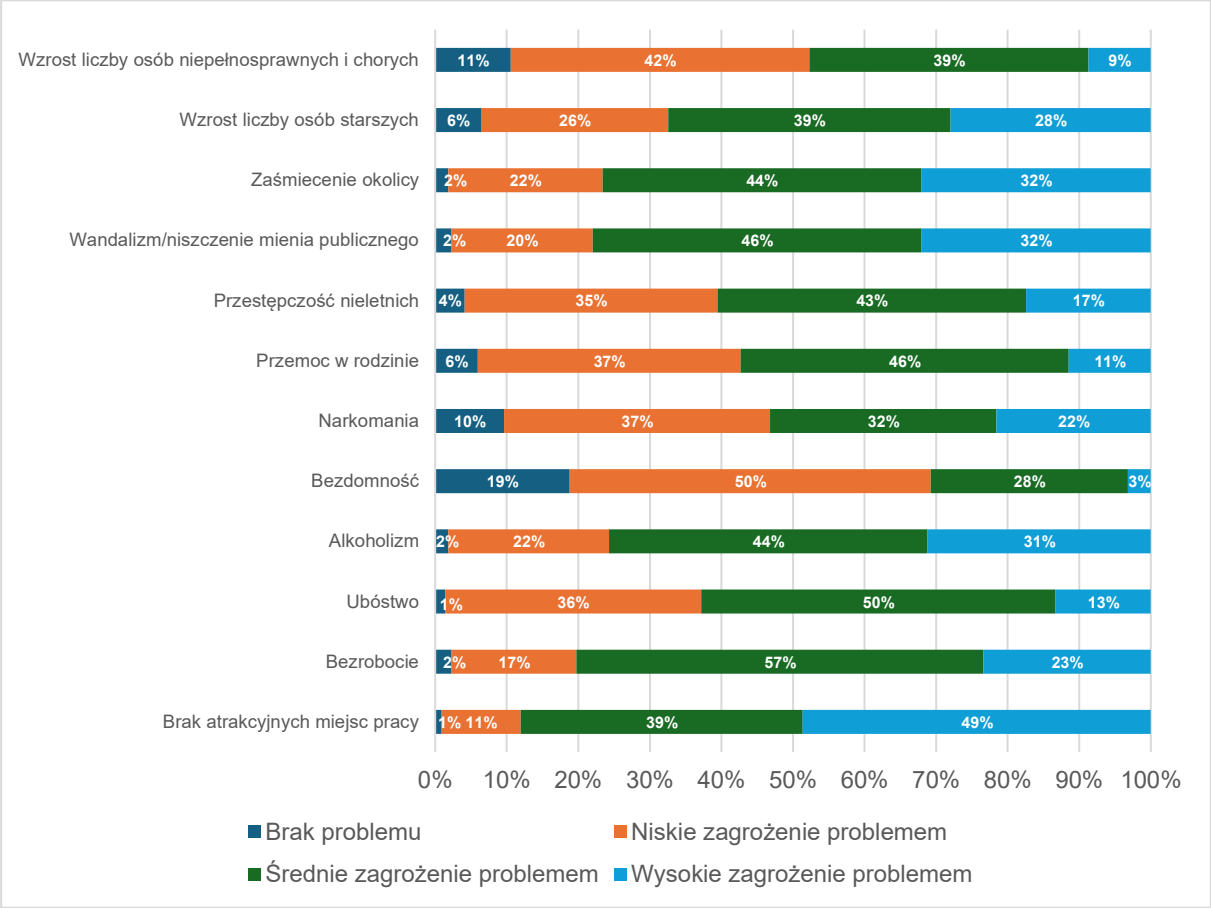
Wykres 19. Ogólny poziom zagrożenia problemami społecznymi na terenie gminy Niedrzwica Duża w ocenie mieszkańców



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres poniżej pokazuje jak respondenci ocenili (w wartościach procentowych) funkcjonowanie wymienionych w ankiecie zagrożeń na terenie gminy Niedrzwica Duża:

Wykres 20. Zagrożenie poszczególnymi problemami społecznymi w ocenie mieszkańców gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Analiza powyższego wykresu pokazuje, że **najpoważniejsze obawy mieszkańców dotyczą kwestii ekonomicznych** — przede wszystkim **braku atrakcyjnych miejsc pracy**, który wyróżnia się jako najsilniej postrzegane zagrożenie (największy udział odpowiedzi „wysokie zagrożenie", ok. połowy wskazań). Również **bezrobocie i ubóstwo** są oceniane jako istotne problemy (przeważają odpowiedzi „średnie" i znaczący udział „wysokich" wskazań), co wskazuje na silne poczucie ryzyka społeczno-gospodarczego w gminie.

Obszary związane z **patologiami społecznymi** — takie jak **alkoholizm i narkomania** — są postrzegane raczej jako średnie lub umiarkowanie wysokie zagrożenia (alkoholizm ok. 30% „wysokie", narkomania nieco niżej).

Przemoc w rodzinie i przestępczość nieletnich mają głównie oceny w przedziale „średnie/niski", ale istnieje grupa mieszkańców, która postrzega je jako realne ryzyko.

Problemy porządku publicznego i estetyki (***zaśmiecenie okolicy***, ***wandalizm/niszczenie mienia publicznego***) również pojawiają się jako istotne — około trzech na dziesięć osób ocenia je jako „wysokie" zagrożenie.

Natomiast **bezdomność** jest raczej postrzegana jako mniejsze zagrożenie (niewielki odsetek wskazań „wysokie”), podobnie względnie niskie jest postrzegane zagrożenie wynikające ze wzrostu liczby osób niepełnosprawnych i chorych (większość wskazań to „niskie/średnie”).

Wnioski praktyczne: priorytetem interwencji powinny być działania o charakterze **ekonomicznym i społecznym** — tworzenie miejsc pracy, wsparcie dla lokalnego biznesu, programy aktywizacji zawodowej i przeciwdziałania ubóstwu. Równolegle warto wzmacniać politykę społeczną i profilaktykę (programy przeciwdziałania uzależnieniom, wsparcie rodzin, działania wobec młodzieży) oraz prowadzić działania porządkowe i edukacyjne (sprzątanie, monitoring, przeciwdziałanie wandalizmowi). Takie skoordynowane podejście odpowie na największe obawy mieszkańców i zmniejszy poziom odczuwanego zagrożenia w gminie.

Wykres 21. Najmniej zagrażające problemy społeczne w ocenie mieszkańców gminy Niedrzwica Duża



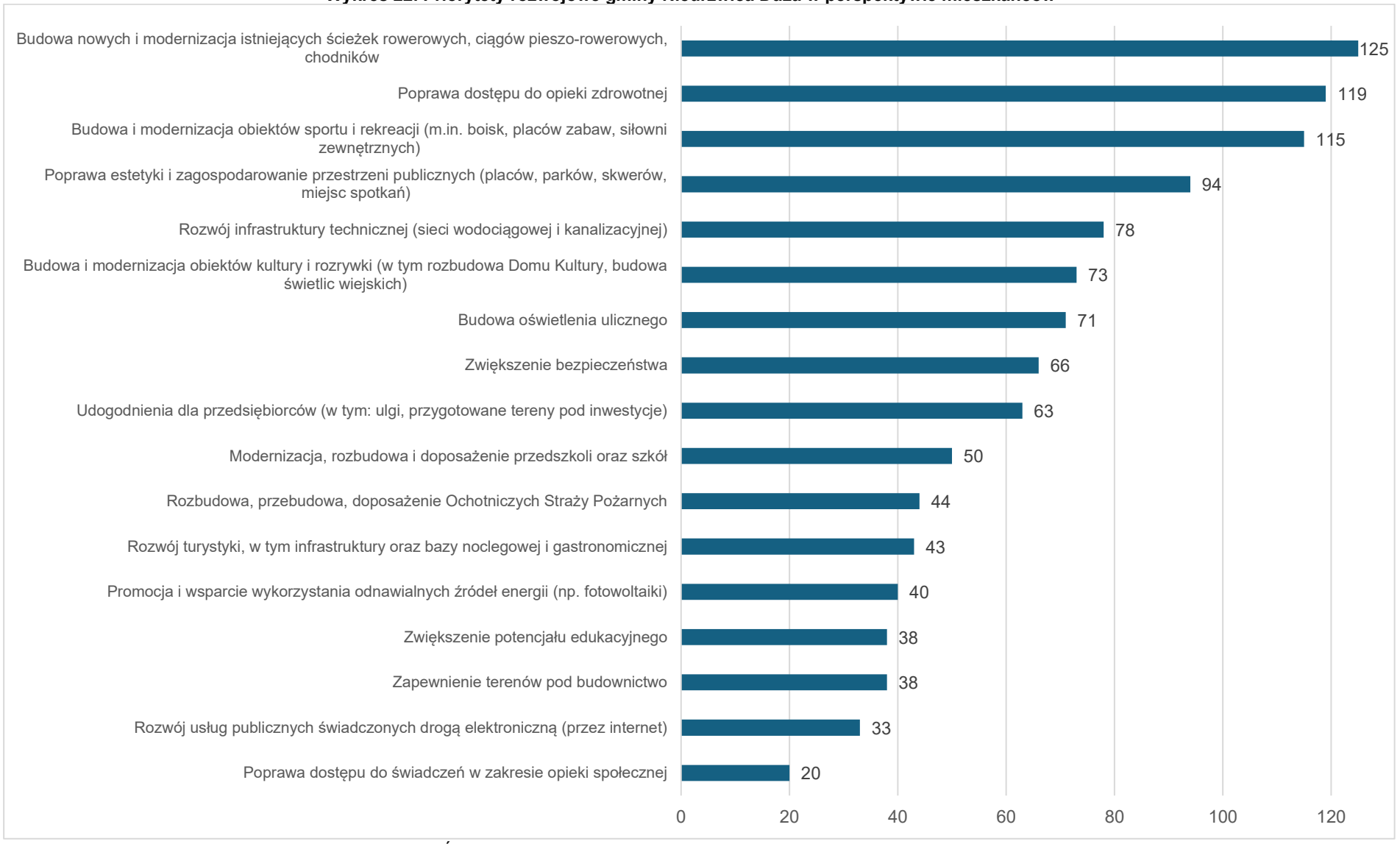
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Indywidualne uwagi mieszkańców (zapisane w wersji dosłownej w pytaniu otwartym) dotyczące najbardziej zagrażających problemów społecznych przekazaliśmy władzom gminy do zapoznania się i analizy.

Pytanie piąte, zawarte w ankiecie brzmiało: **Proszę wskazać maksymalnie 5 priorytetowych działań, które mogłyby mieć największy wpływ na rozwój gminy oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju:**

Liczbę uzyskanych odpowiedzi prezentuje wykres zaprezentowany na następnej stronie.

Wykres 22. Priorytety rozwojowe gminy Niedrzwica Duża w perspektywie mieszkańców



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Wykres powyżej przedstawia najpilniejsze potrzeby – priorytety rozwojowe, które dostrzegają mieszkańcy gminy Niedrzwica Duża uczestnicy przeprowadzonego ankietowania.

Indywidualne uwagi mieszkańców (zapisane w wersji dosłownej w pytaniu otwartym) dotyczące priorytetów rozwojowych przekazalismy władzom gminy do zapoznania się i analizy.

Pytanie szóste zawarte w ankiecie brzmiało: **W jaki sposób ocenia Pani/Pan poszczególne elementy związane z rynkiem pracy na terenie gminy ? Proszę o zaznaczenie właściwej odpowiedzi:**

Wykres 23. Ocena poszczególnych elementów rynku pracy w gminie Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Z powyższego wykresu wynika, że podstawowym problemem związanym z rynkiem pracy na terenie gminy jest możliwość znalezienia zatrudnienia, „dobrej" pracy oraz wysokość zarobków.

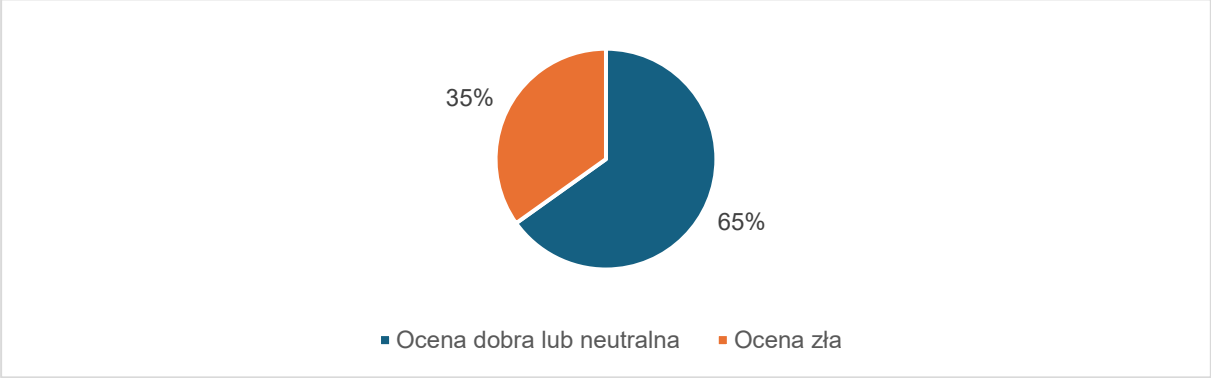
To poważny problem do rozwiązania dla władz gminy.

Poniżej proponujemy szereg działań, które można wdrożyć:

- Należy wyznaczyć tereny inwestycyjne (nawet niewielkie) i przygotować ich opis: media, dojazd, klasyfikacja działki.
- Należy tworzyć gminną ofertę inwestycyjną (PDF + strona WWW) i wysłać ją do firm z branż możliwych do osadzenia w gminie (np. magazyny, przetwórstwo rolno-spożywcze, logistyka, mikroprodukcja).
- Należy podjąć współpracę z Lubelską SSE / LFR – nawet jeśli teren nie wchodzi do strefy, instytucje te pomagają szukać inwestorów.
- Należy rozważyć wprowadzenie ulgi podatkowej dla firm, które zatrudnią mieszkańców (np. zwolnienie z podatku od nieruchomości na 2–3 lata).
- Należy uruchomić Gminny Program Wsparcia Przedsiębiorczości – małe granty na start (np. 5–10 tys. zł), finansowane z LGD lub funduszy zewnętrznych.

- Można rozważyć kwestię utworzenia gminnego inkubatora przetwórstwa rolno-spożywczego (często finansowanego z PS WPR).
- Należy rozważyć zasadność przygotowania programu „Gmina wspiera pracowników oraz pracodawców”

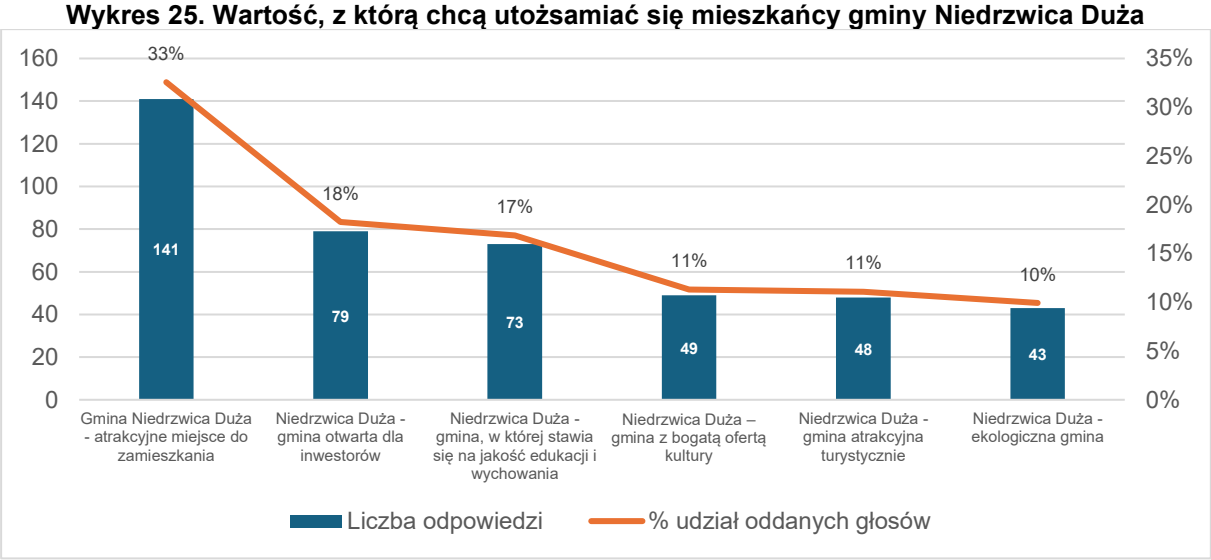
Wykres 24. Ogólna ocena sytuacji na rynku pracy w gminie Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Pytanie siódme ankiety brzmiało**: Proszę zaznaczyć stwierdzenie, z jakim chciał(a)by Pani/Pan, żeby utożsamiano gminę w 2035 roku:**

Wykres 25. Wartość, z którą chcą utożsamiać się mieszkańcy gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ankietowych

Udzielone odpowiedzi wyraźnie wskazują na fakt, że mieszkańcy widzą szanse rozwojowe gminy, a przede wszystkim chcą, aby Niedrzwica Duża była gminą atrakcyjną do zamieszkania oraz otwartą dla inwestorów.

Wnioski:

Mieszkańcy oczekują wysokiej jakości życia i dobrych warunków do osiedlania się. Wyzwanie dla władz gminy polega na zapewnieniu:

- nowoczesnej, dobrze utrzymanej infrastruktury technicznej (drogi, oświetlenie, kanalizacja, wodociągi),

- atrakcyjnej oferty mieszkaniowej (tereny pod budownictwo, dostępność mediów, mieszkania dla młodych),
- rozbudowanej oferty spędzania wolnego czasu – infrastruktury rekreacyjnej, sportowej i społecznej,
- dostępu do usług publicznych na wysokim poziomie (żłobki, przedszkola, kultura, opieka senioralna).

Budowanie konkurencyjności gospodarczej i pozyskiwanie inwestorów

Mieszkańcy chcą, aby gmina była otwarta na inwestorów i tworzyła dobre miejsca pracy. Wyzwanie dla władz gminy obejmuje:

- przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych,
- stworzenie profesjonalnej oferty dla inwestorów i aktywne jej promowanie,
- uproszczenie procedur administracyjnych („gmina przyjazna inwestorowi"),
- rozwój lokalnej przedsiębiorczości – wsparcie mikrofirm, usług, przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wzmacnianie współpracy z instytucjami otoczenia biznesu (LFR, PUP, LGD).

Mieszkańcy widzą przyszłość gminy w zrównoważonym rozwoju gospodarczym, który ma przełożyć się na wyższe zarobki, stabilność i mniejsze ryzyko migracji zarobkowej.

Wzrost dostępności „dobrych" miejsc pracy i zatrzymanie ludzi w gminie

Podstawowy problem wskazany w badaniu to: brak dobrej pracy i niskie zarobki. To przekłada się na depopulację i migrację młodych. Wyzwanie dla władz gminy polega na:

- tworzeniu warunków do powstawania lokalnych, stabilnych miejsc pracy,
- poprawie jakości transportu publicznego i dostępności do większych ośrodków,
- wsparciu kształcenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji mieszkańców,
- budowaniu partnerstw z pracodawcami z regionu.

Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej

Niska mobilność mieszkańców ogranicza aktywność gospodarczą i osiedleńczą. Wyzwanie dla władz gminy dotyczy:

- poprawy połączeń komunikacyjnych z Lublinem, Warszawą i Rzeszowem,
- modernizacji dróg gminnych i powiatowych,
- wprowadzenia elastycznych form transportu (transport na żądanie, kursy pracownicze),
- rozwoju infrastruktury rowerowej i pieszej.

Wzmocnienie spójności społecznej i jakości usług publicznych

Atrakcyjność gminy to nie tylko infrastruktura, ale też zadowolenie i dobrostan mieszkańców. Wyzwania dla władz gminy obejmują:

- rozwój oferty dla dzieci, młodzieży i seniorów,
- poprawę poczucia bezpieczeństwa,
- wzmacnianie lokalnej tożsamości i integracji społecznej,
- rozwój usług cyfrowych i efektywnej obsługi w urzędzie.

Aktywne pozyskiwanie funduszy zewnętrznych i profesjonalizacja zarządzania

Rosnące oczekiwania mieszkańców wymagają inwestycji, których gmina nie sfinansuje wyłącznie z budżetu. Dlatego należy wzmocnić:

- skuteczne pozyskiwanie środków UE, krajowych i regionalnych,
- przygotowywanie gotowych dokumentacji projektowych,
- planowanie wieloletnich inwestycji,
- współpraca międzygminna oraz współpraca z powiatem.

Kształtowanie nowoczesnego wizerunku gminy – widoczność i komunikacja

Skoro mieszkańcy widzą potencjał gminy, władze muszą go wzmocnić poprzez odpowiednią komunikację. Kluczowe wyzwania dla władz gminy:

- budowa silnej marki gminy („ dobra do życia, otwarta dla inwestorów”),
- zbudowanie strategii komunikacji sukcesów, inwestycji i planów,
- aktywność informacyjna w internecie, mediach społecznościowych i lokalnych mediach,
- partnerski dialog z mieszkańcami.

Gmina powinna dążyć do modelu nowoczesnego, zrównoważonego samorządu: czyste środowisko + dobra infrastruktura + rozwój usług publicznych + przedsiębiorczość i miejsca pracy.

Mieszkańcy jasno sygnalizują kierunek strategii: Niedrzwica Duża w 2035 r. powinna być:

- komfortowa do życia,
- przyjazna nowym mieszkańcom,
- atrakcyjna dla inwestorów i przedsiębiorców,
- nowoczesna i dobrze skomunikowana,
- z silną ofertą pracy i usług.

Mieszkańcy Niedrzwicy Dużej oczekują rozwoju gminy, który będzie łączył wysoką jakość życia z dynamicznym rozwojem gospodarczym i nowoczesną infrastrukturą. Wskazuje to na potrzebę prowadzenia zrównoważonej polityki rozwojowej odpowiadającej zarówno na potrzeby społeczne, jak i ekonomiczne.

Istotnym oczekiwaniem mieszkańców jest poprawa komfortu codziennego życia poprzez rozwój usług publicznych, infrastruktury technicznej, przestrzeni rekreacyjnych oraz bezpieczeństwa. Duże znaczenie przypisywane jest również dobrej komunikacji i dostępności transportowej, które wpływają na funkcjonowanie mieszkańców i atrakcyjność gminy.

Mieszkańcy wyraźnie podkreślają także potrzebę tworzenia warunków sprzyjających osiedlaniu się nowych rodzin oraz rozwojowi przedsiębiorczości i inwestycji. Rozwój lokalnego rynku pracy i usług postrzegany jest jako kluczowy element wzmacniający stabilność społeczną i gospodarczą gminy.

Tak określone potrzeby i oczekiwania stanowią silny mandat społeczny dla władz samorządowych do realizacji inwestycji oraz programów wspierających długofalowy rozwój gminy. Kierunek ten pozwala równocześnie wzmacniać konkurencyjność gospodarczą oraz poprawiać jakość życia obecnych i przyszłych mieszkańców.

2. ANALIZA SWOT

W ramach prac nad **Strategią Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035** zasadne jest przeprowadzenie analizy SWOT, która w przejrzysty sposób pozwoli zdiagnozować aktualną sytuację gminy oraz będzie cennym narzędziem wspierającym proces planowania dalszego rozwoju.

Podstawą analizy SWOT są wnioski z poszerzonej diagnozy stanu istniejącego, analizy wykonane dla potrzeb Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035, wywiady oraz przeprowadzone ankietowanie wśród mieszkańców gminy. Analiza SWOT jest więc nie tylko narzędziem służącym do oceny sytuacji strategicznej gminy ale także punktem wyjścia do wygenerowania propozycji, celów i kierunków rozwojowych istotnych dla gminy.

Co zawierają poszczególne kategorie analizy SWOT?

S – Strengths, czyli mocne strony; to wszelkie umiejętności i zasoby, które pozwalają na pozytywne, silne funkcjonowanie, to te, które budują, są napędem rozwojowym gminy.

W – Weaknesses, czyli słabe strony; to wszelkiego rodzaju negatywne, hamujące czynniki, to te, które powodują zwolnienie lub mogą powodować nieprawidłowe funkcjonowanie gminy.

O – Opportunities, czyli potencjalne szanse i możliwości, wszystko to, co można wykorzystać do pozytywnych zmian w funkcjonowaniu gminy.

T – Threats, czyli potencjalne zagrożenia, które stwarzają niebezpieczeństwo wystąpienia negatywnych zmian w funkcjonowaniu gminy.

Tab. 2. Analiza SWOT Gminy Niedrzwica Duża

1. Mocne Strony (Strengths)
➢ **Korzystne położenie i dostępność komunikacyjna: Bezpośrednie sąsiedztwo aglomeracji lubelskiej oraz przebieg strategicznych szlaków transportowych, takich jak droga ekspresowa S19 (Via Carpatia) i linia kolejowa nr 68.**
➢ **Dodatnie saldo migracji: Stały wzrost liczby ludności wynikający z atrakcyjności osiedleńczej gminy, co niweluje negatywny trend przyrostu naturalnego.**
➢ **Wysoki potencjał mieszkaniowy i suburbanizacyjny: Podkreśla atrakcyjność osiedleńczą gminy wynikającą z bliskości Lublina oraz dobrego skomunikowania.**
➢ **Wysoka jakość edukacji i opieki przedszkolnej: Wyniki egzaminów ósmoklasisty z języka angielskiego (67%) przewyższające średnią powiatową i wojewódzką oraz niemal pełne (94,2%) objęcie dzieci w wieku 3–5 lat wychowaniem przedszkolnym.**
➢ **Stabilna sytuacja finansowa i przedsiębiorczość: Systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych (REGON) oraz stabilny budżet z tendencją wzrostową dochodów per capita.**
➢ **Rozwinięta infrastruktura techniczna (woda i gaz): Bardzo wysoki poziom zwodociągowania (79%) oraz gazyfikacji mieszkań (79,1%), znacznie przewyższający średnią powiatową.**

- **Aktywność społeczna i kulturalna: Prężnie działający GOKSiR, liczne zespoły artystyczne oraz wysoki poziom partycypacji w wydarzeniach kulturalnych na tle powiatu.**
- **Korzystne warunki środowiskowe i wysoka jakość przestrzeni życia:**
  Wskazuje na duże znaczenie terenów zielonych, walorów krajobrazowych i niskiej presji urbanizacyjnej dla jakości życia mieszkańców.
- **Wysokie poczucie bezpieczeństwa: Pozytywna ocena bezpieczeństwa przez mieszkańców oraz odtworzenie Posterunku Policji w 2024 roku.**

2. Słabe Strony (Weaknesses)

- **Bardzo niski stopień skanalizowania: Zaledwie 12,8% mieszkańców korzysta z sieci kanalizacyjnej, co jest wynikiem znacznie gorszym niż w sąsiednich gminach.**
- **Ograniczona liczba miejsc pracy na terenie gminy oraz słabszy rozwój lokalnej przedsiębiorczości.**
- **Ujemne saldo dojazdów do pracy (ok. 1000 osób wyjeżdża zarobkowo poza gminę), co osłabia lokalną bazę podatkową i więzi gospodarcze na miejscu.**
- **Niekorzystne trendy demograficzne: Ujemny przyrost naturalny oraz postępujący proces starzenia się społeczeństwa (wzrost udziału seniorów do 16,7%).**
- **Braki w infrastrukturze czasu wolnego: Najniżej oceniany przez mieszkańców aspekt życia w gminie, wskazujący na niedobór parków, stref rekreacyjnych i placów zabaw.**
- **Niska lesistość: Lasy zajmują zaledwie 8,2% powierzchni gminy, co jest jednym z najniższych wskaźników w województwie.**
- **Niewystarczający poziom transportu publicznego wewnątrz gminy:**
  Ankietowani wskazują na ograniczoną dostępność komunikacji zbiorowej oraz problemy mobilności mieszkańców, szczególnie osób starszych i młodzież.
- **Rozproszona struktura osadnicza i presja suburbanizacyjna:**
  Podczas warsztatów strategicznych zauważony został problem chaotycznego rozwoju zabudowy, który zwiększa koszty infrastruktury i utrudnia efektywne planowanie przestrzenne.
- **Problemy społeczne: Zidentyfikowany problem alkoholizmu oraz rosnąca liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych.**

3. Szanse (Opportunities)

- **Dalsza suburbanizacja: Napływ nowych mieszkańców z Lublina szukających komfortu życia na wsi przy bliskości udogodnień metropolii.**
- **Rozwój transportu niskoemisyjnego: Uczestnictwo w projekcie „Mobilny LOF", zakładającym budowę węzłów przesiadkowych i dróg rowerowych.**
- **Potencjał Odnawialnych Źródeł Energii (OZE): Sprzyjające warunki dla fotowoltaiki, pomp ciepła oraz wykorzystania biomasy.**
- **Fundusze zewnętrzne i współpraca: Możliwość pozyskiwania środków unijnych (np. Interreg) oraz nawiązanie pierwszej współpracy z gminami partnerskimi.**
- **Rozwój nowoczesnych usług i pracy zdalnej:**
  Podczas warsztatów strategicznych zwrócono uwagę na możliwość przyciągania nowych mieszkańców pracujących zdalnie lub hybrydowo, dzięki połączeniu spokojnego środowiska życia z dostępnością miasta Lublina.
- **Turystyka aktywna: Wykorzystanie doliny rzeki Nędznicy oraz szlaków rowerowych (np. Greenways) do budowy marki turystycznej regionu.**
- **Partnerstwo Publiczno-Prywatne (PPP): Potencjał współpracy z lokalnym biznesem przy realizacji inwestycji infrastrukturalnych.**

➢ **Wzrost znaczenia lokalnej żywności i krótkich łańcuchów dostaw:** **Podczas warsztatów strategicznych zwrócono uwagę na szansę związaną z wykorzystaniem rolniczego charakteru gminy do rozwoju produktów lokalnych, gospodarstw ekologicznych oraz współpracy z rynkiem aglomeracji lubelskiej.**
4. Zagrożenia (Threats)
➢ **Zmiany klimatyczne: Ryzyko suszy rolniczej, fale upałów oraz lokalne podtopienia wynikające z gwałtownych opadów.**
➢ **Degradacja jakości wód: Słaby stan fizykochemiczny rzeki Krężniczanki oraz wysoka podatność wód podziemnych na zanieczyszczenia z powierzchni.**
➢ **Zanieczyszczenie powietrza: Przekroczenia dopuszczalnych poziomów benzo(a)pirenu (Klasa C), szczególnie w sezonie grzewczym.**
➢ **Długoterminowe prognozy depopulacji: Przewidywany dynamiczny spadek liczby ludności po 2031 roku.**
➢ **Rosnące koszty usług publicznych: Wzrost wydatków na oświatę (ponad 46% budżetu) oraz opiekę senioralną przy jednoczesnej presji inflacyjnej.**
➢ **Presja inwestycyjna na cenne tereny: Niekontrolowana zabudowa mogąca degradować korytarze ekologiczne i tradycyjny krajobraz rolniczy.**

Źródło: Opracowanie własne

3. KOMPLEMENTARNOŚĆ STRATEGII Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI

Rozdział odnosi się do przepisu „Art.10f.2. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa" zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2026 poz. 662).

Komplementarność strategii rozwoju gminy z dokumentami wyższego rzędu oznacza, że strategia przygotowywana na poziomie lokalnym (gminnym) powinna być zgodna i wspierać cele oraz kierunki działań określone w dokumentach strategicznych na wyższych szczeblach planowania – europejskim, krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

W związku z powyższym cele strategii gminnej muszą odnosić się do priorytetów zawartych m.in. w takich dokumentach jak:

1. **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR)**, która jest kluczowym dokumentem rządowym określającym cele, kierunki i zasady polityki regionalnej państwa, mającej na celu zrównoważony rozwój wszystkich regionów w Polsce.

To dokument opracowany przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, który:

- Określa ramy dla rozwoju województw, powiatów i gmin,
- Umożliwia koordynację działań samorządów, rządu i instytucji europejskich,
- Ułatwia alokację funduszy UE i środków krajowych zgodnie z potrzebami danego regionu.

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego :

- Spójność terytorialna – zmniejszanie dysproporcji rozwojowych między regionami.
- Wzrost konkurencyjności regionalnej – wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i inwestycji.
- Poprawa jakości życia mieszkańców – poprzez rozwój usług publicznych, transportu, środowiska.
- Lepsze wykorzystanie lokalnych potencjałów – w oparciu o tzw. inteligentne specjalizacje.
- Wzmocnienie miast i obszarów wiejskich – także w kontekście suburbanizacji i depopulacji.

2. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030, która jest najważniejszym dokumentem planistycznym na poziomie regionalnym, określającym kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego województwa lubelskiego do 2030 roku.

To dokument przygotowany przez Samorząd Województwa Lubelskiego, który:

- Wyznacza priorytety rozwoju regionu,

- Pomaga koordynować działania samorządów, instytucji publicznych, uczelni, przedsiębiorców,
- Jest podstawą do ubiegania się o środki z funduszy unijnych i krajowych,
- Odzwierciedla cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Główne cele Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku:

Cel 1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych.

- obejmuje potrzeby sektora rolno- spożywczego. Na poziomie operacyjnym ukierunkowany jest na poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych, rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne, współpracy w sektorze rolno – spożywczym, umacnianie marki lubelskich produktów żywnościowych.

Cel 2. Wzmocnienie powiązań i układów regionalnych.

- obejmuje obszar przestrzeni. Na poziomie operacyjnym ukierunkowany jest na zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (Lubelskiego Obszaru Metropolitarnego, ośrodków subregionalnych i lokalnych), wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, ochronę walorów środowiska.

Cel 3. Innowacyjny model gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu.

- obejmuje rozwój gospodarki. Na poziomie operacyjnym wyznacza kierunki związane z wykorzystaniem potencjału badawczo – rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii, wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, promocją i rozwojem usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej, innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo – kulturowych, rozwoju sportu i usług wolnego czasu.

Cel 4. Wzmocnienie kapitału społecznego

- obejmuje obszar społeczny. Na poziomie operacyjnym uwzględnia cele związane z rozwijaniem kapitału ludzkiego, poprawę jakości świadczenia usług zdrowotnych, włączenia i integracji społecznej, wzmocnienia współpracy transgranicznej i międzyregionalnej, bezpieczeństwo publiczne i wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawę efektywności zarządzania.

Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025 – 2035 zachowuje spójność z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu przez powiązania zdefiniowanych celów i kierunków rozwoju przedstawionych w rozdziale 6 i 7 niniejszego opracowania.

3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL)

Jest to strategiczny dokument planistyczny opracowywany przez samorząd województwa, określający zasady zagospodarowania przestrzennego całego województwa lubelskiego**.** Stanowi on podstawowy dokument planistyczny na poziomie regionalnym:

- wyznacza kierunki polityki przestrzennej i ramy rozwoju przestrzennego regionu,
- łączy aspekty społeczne, gospodarcze, środowiskowe i infrastrukturalne,
- wskazuje obszary funkcjonalne (miejskie, wiejskie, górskie, przygraniczne itd.), korytarze transportowe, strefy ochrony przyrody i krajobrazu.

Znaczenie:

- stanowi punkt odniesienia dla lokalnych dokumentów planistycznych (studiów i planów gmin),
- koordynuje działania rozwojowe w skali całego województwa,
- wspiera absorpcję środków unijnych i krajowych dzięki spójności przestrzennej,
- pomaga chronić zasoby naturalne oraz równoważyć rozwój miast i wsi,
- wyznacza długofalowe priorytety, integrując politykę przestrzenną z rozwojem społeczno-gospodarczym.

Warto zaznaczyć, że Uchwałą Nr XVII/260/2025 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 1 grudnia 2025 r. przystąpiono do sporządzenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

Na podstawie opisu zawartego w obowiązującym jeszcze dokumencie, Gmina Niedrzwica Duża należy do następujących obszarów funkcjonalnych:

- Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Lubelski Obszar Funkcjonalny (LOF)
- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych
- Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej)

4. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Wody powierzchniowe

W obszarze gminy Niedrzwica Duża największym ciekiem jest Nędznica, która płynie z południowego zachodu w kierunku północno-wschodnim.

Nędznica bierze swój początek w rejonie miejscowości Sobieszczany. Początek cieku stanowi źródło zlokalizowane na wysokości 226,0 m n.p.m. tuż poza granicą gminy. W rejonie m. Strzeszkowice Duże – Wola, Nędznica przyjmuje dopływ Ciemięgę.

Powierzchnia zlewni Nędznicy wynosi ponad 80 km².

Nędznica tworzy stosunkowo szeroką płaskodenną dolinę o bardzo wyraźnych zboczach. W dnie doliny, które w znacznej części tworzą podmokłe tereny, lokalnie torfowiska funkcjonują stawy rybne. Stawy, których duży kompleks występuje w Niedrzwicy Kościelnej cechują się zróżnicowanym stanem zagospodarowania. W części w znacznym stopniu lustro wody jest ograniczone, poprzez ekspansję roślinności. Część stawów utrzymana jest w dobrym stanie. W rejonie zachodniej części doliny Ciemięgi powstał kolejny duży zespół stawów hodowlanych.

W dolinie Nędznicy, w rejonie Krężnicy Jarej, występuje szereg niewielkich oczek wodnych pochodzenia antropogenicznego, utworzonych w dołach potorfowych, a w obrębie tej wyraźnie wykształconej formy geomorfologicznej występowały i nadal występują źródła.

Zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej (2000/60/WE) oraz ustawą Prawo wodne, dla potrzeb planowania w gospodarowaniu wodami opracowano Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły w 2011 r., który został zmieniony w listopadzie 2016 r. (I- a zmiana), a następnie 4 listopada 2022 r., (II-a zmiana) - rozporządzeniem Ministra Infrastruktury (Dz. U. z 2023 poz. 300), dokonano podziału na jednolite części wód (JCW) – powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPd).

Obszar gminy Niedrzwica Duża, zgodnie z II-ą zmianą PGW i Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z 4.XI.2022 r. obowiązującym od dnia 17 lutego 2023 r., znajduje się w granicach JCWP: RW2000624653 ,,Bystrzyca do zb. Zemborzyckiego''.

Jest to potok lub mała rzeka wyżynna na podłożu węglanowym, naturalna część wód. Zlewnia JCWP ,, Bystrzyca do zb. Zemborzyckiego'' była i jest monitorowana.

Ocena jej stanu na podstawie oceny stanu GIOŚ (2014-2019) i oceny eksperckiej:

- stan ekologiczny – umiarkowany,
- stan chemiczny - brak danych,
- stan ogólny - zły.

Ta JCWP jest zagrożona ryzykiem nieosiągnięcia celu środowiskowego.

Cel środowiskowy:

- umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [fosforany]; pozostałe wskaźniki – II klasa jakości), zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D;
- stan chemiczny dobry.

Termin osiągnięcia celu środowiskowego: do 2027 r.

Ta JCWP:

- nie jest przeznaczona do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi;
- przeznaczona jest do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych;
- nie występują obszary przeznaczone do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym;
- cała zlewnia JCWP stanowi obszar wrażliwy na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych rozumianą jako wzbogacenie wód biogenami w szczególności związkami azotu lub fosforu […].

Obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu jest wrażliwym czynnikiem w ich ochronie:

- Krzczonowski Park Krajobrazowy,
- Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Czerniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Roztoczański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy (bez nazwy gm. Konopnica).

Dla tej JCWP ustanowiono odstępstwo z art. 4 ust. 5 RDW.

Niewielkie fragmenty w południowo-zachodnim obszarze gminy zostały włączone w granicach JCWP RW 20000 623749 ,,Chodelka''. Jest to potok lub mała rzeka wyżynna na podłożu węglanowym, naturalna część wód.

Zlewnia ,,Chodelka'' była i jest monitorowana. Ocena stanu na podstawie oceny stanu GIOŚ 2014-2019 i oceny eksperckiej:

- umiarkowany stan ekologiczny,
- stan chemiczny -brak danych,
- stan ogólny – zły

Ta JCWP jest zagrożona ryzykiem nieosiągnięcia celu środowiskowego.

Cel środowiskowy:

- umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki [IO]; pozostałe wskaźniki – II klasa jakości); zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny, o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D.
- dobry stan chemiczny.

Termin osiągnięcia celu środowiskowego - do 2027 r.

Wody podziemne

Obszar gminy Niedrzwica Duża należy do lubelsko-podlaskiego regionu hydro geologicznego. W tym regionie główny poziom wodonośny związany jest z osadami górnej kredy z czego drugi poziom wód związany jest z serią utworów czwartorzędowych. Wody kredowe charakteryzują się dużym stopniem twardości, co jest wynikiem znacznej zawartości rozpuszczonych w nich związków wapnia i magnezu. Czwartorzędowy poziom wodonośny występuje w wodnolodowcowych piaskach i żwirach rzecznych oraz w wodnolodowcowych madach w dolinach Nędznicy i Ciemięgi. Wody tego poziomu najczęściej pozostają w łączności hydraulicznej z wodami poziomu kredowego.

Zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej (2000/60/WE) oraz ustawą Prawo wodne, dla potrzeb planowania w gospodarowaniu wodami opracowano Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły w 2011 roku, który został zmieniony w listopadzie 2016 roku (I-a zmiana), a następnie 4 listopada 2022 r. (II-a zmiana) - Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury (Dz. U. z 2023 poz. 300), dokonano podziału na jednolite części wód (JCW) -powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPd).

Jednolita część wód podziemnych JCWPd GW 200088, zajmuje w granicach gminy niewielkie powierzchniowe tereny w sąsiedztwie południowo-zachodniej granicy gminy.

Jest to JCWPd monitorowana. Stan wód wg. Rozporządzenia MGM i ŻŚ z dnia 11.10. 2019:

- stan chemiczny – dobry;
- stan ilościowy – dobry;
- stan JCWPd – dobry.

Ta JCWPd przeznaczona jest do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi.

Cele środowiskowe JCWPd 88:

- stan chemiczny – dobry;
- stan ilościowy – dobry.

Termin osiągnięcia celów środowiskowych - nie dotyczy.

Główny zbiornik wód podziemnych

Cały obszar gminy Niedrzwica Duża znajduje się w granicach jest GZWP nr 406. Jest to zbiornik o charakterze parowo-szczelinowym, związany z występowaniem poziomu wodno-nośnego w utworach kredy górnej wykształconych w postaci margli, opok, gez i kredy.

Utwory kredy górnej na przeważającym obszarze Zbiornika odsłaniają się bądź to bezpośrednio na powierzchni terenu lub są przykryte utworami czwartorzędowymi o niewielkiej miąższości.

Głębokość występowania zwierciadła wód Zbiornika jest zróżnicowana, zawiera się w przedziale głębokości 15-50 m ppt.

Wody Zbiornika zasilane są poprzez bezpośrednią infiltrację wód opadowych w miejscach wychodni skał węglanowych lub pośrednio, poprzez nadkład osadów czwartorzędowych i neogeńskich.

Kredowy zbiornik wód podziemnych jest drenowany w sposób naturalny przez rzeki, proces ewapotranspiracji przebiegający w dnach dolin rzecznych i na obszarach podmokłych oraz sztucznie poprzez eksploatację studzien wierconych.

Stan jakościowy wód podziemnych GZWP nr 406 zaklasyfikowano jako dobry. Dominują wody zaliczane do klasy I i II. Ogólnie wody zbiornika ze względu na ich skład chemiczny nadają się do picia w stanie surowym. Mogą wymagać prostego uzdatniania ze względu na podwyższoną zawartość żelaza i manganu.

Wody podziemne GZWP nr 406 są na obszarze jego występowania podstawowym i jedynym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia.

Stopień wykorzystania zasobów zbiornika jest nierównomierny. Najwięcej wody pobierane jest przez ujęcia komunalne i przemysłowe dla Lublina.

Ze względu na odkryty charakter zbiornika poziom wodonośnych jest zagrożony migracją zanieczyszczeń z powierzchni terenu i wymaga ochrony jakości wód.

Obszar GZWP nr 406 jest rejonem typowo rolniczym, przeważają gospodarstwa indywidualne.

Potencjalne ogniska zanieczyszczeń stanowią: oczyszczalnie ścieków, obszary nieskanalizowane, składowiska odpadów, drogi, magazyny paliw płynnych, linie kolejowe, obszary, na których prowadzona jest intensywna produkcja rolnicza.

Zaopatrzenie ludności w wodę

Mieszkańcy gminy Niedrzwica Duża korzystają między innymi dla zaopatrzenia w wodę do celów konsumpcyjnych i gospodarczych z sieci wodociągowej. Obecnie około 88% mieszkańców zaopatrzonych jest w wodę z sieci wodociągowej.

Woda dla zaopatrzenia sieci wodociągowej ujmowana jest w następujących ujęciach:

Ujęcie zlokalizowane w Niedrzwicy Dużej na działce o nr. ewid. 828, przy ul. Bełżyckiej.

Ujęcie znajduje się w otoczeniu zwartej zabudowy mieszkalnej i przemysłowo-usługowej około 150 m od drogi wojewódzkiej nr 19, składa się z 2 studni wierconych.

W wyżej wymienionym ujęciu w profilu geologicznym od powierzchni pod warstwą gleby występują utwory czwartorzędowe reprezentowane przez piaski drobne, gliny lessopodobne, pospółkę z otoczakami. Warstwa utworów czwartorzędowych osiąga w tym miejscu 37,0 m miąższości, poniżej występuje margiel, którego miąższość wynosi ponad 30 m.

Pierwszy poziom wodonośny nawiercony został w studni nr 1 na głębokości 18,2 m ppt, a w studni nr 2 na głębokości 19,5 ppt.

Drugi poziom wody – (ujęty do eksploatacji) stwierdzono na głębokości 44,0 m ppt, ustabilizował się na głębokości 41,5 m ppt.

Woda z ujęcia siecią wodociągową dostarczana jest do odbiorców w miejscowościach: Niedrzwica Duża, Czółna, Tomaszówka, Borkowizna Górna.

Woda dostarczana jest do spożycia przez mieszkańców, do celów bytowych na potrzeby ich gospodarstw domowych i rolnych. Z tego ujęcia korzystają również różnorodne zakłady produkcyjno-usługowo-handlowe.

Ujęcie działa na podstawie decyzji pozwolenia wodnoprawnego wydanej przez PGW Wody Polskie Zarząd Zlewni w Zamościu z dnia 29 listopada 2019 r. (LU.ZUZ.3.421.265.2019.AH).

Pozwolenie wodnoprawne jest ważne 30 lat. Pobór wody: max na sek. Qmax.s = 0,028 m³/s śred. na dobę Qśr.d = 1600 m³/d, max rocz. Qdop.r. = 584000 m³/r.

Strefa ochrony bezpośredniej ustanowiona jest przez PGW Wody Polskie, Dyrektora Zarządu Zlewni w Zamościu.

Ujęcie wody zlokalizowane na działce nr ewid. 185/4 obręb 0011 Niedrzwica Kościelna

Ujęcie składa się z dwóch studni zlokalizowanych w odległości 20 m od siebie.

W profilach geologicznych studni pod warstwą gleby występują utwory czwartorzędowe: reprezentowane przez piaski drobne, których miąższość w studni nr S-1 wynosi 7,2 m, a w studni nr S-2 jest to glina piaszczysta o miąższości 2,0 m. Poniżej występują utwory kredowe: opoka, margiel, wapień - zalegające do głębokości 53 m ppt w S -1 oraz do 43 m ppt w S – 2. Poziom wód kredowych o swobodnym zwierciadle ustabilizował się na głębokości 10,3 m ppt.

Woda z tego ujęcia siecią wodociągową dostarczana jest do miejscowości: Niedrzwica Kościelna, Niedrzwica Kościelna Kolonia, Załucze, Sobieszczany Wieś, Sobieszczany Kolonia i Majdan Sobieszczański, wsi Osina, znajdującej się w sąsiadującej gminie Borzechów, a także Kajetanówki leżącej w gminie Strzyżewice.

Ujęcie działa na podstawie decyzji pozwolenia wodnoprawnego z dnia 20 grudnia 2019 r. znak LU.ZUZ.3.421.316.2019/JĆ wydanej przez PGW Wody Polskie Zarząd Zlewni w Zamościu.

Pozwolenie wodnoprawne jest ważne przez okres 30 lat i zezwala na pobór wody w ilości:

Qmax.s = 0,0166 m³/sek.

Qśred.d. = 1100 m³/dobę

Qdop.r. = 401500 m³/rok

Ujęcie wody w m. Niedrzwica Kościelna działa w oparciu o wydane pozwolenie wodnoprawne z dnia 22.03.2016 r. znak OŚR.6341.9.2016.ZG wydane przez Starostwo Powiatowe w Lublinie.

Dotychczas ujęcie powyższe nie posiadało ustanowionych stref ochronnych.

Dla ujęcia wody w Niedrzwicy Kościelnej należy zachować teren ochrony bezpośredniej, obejmujący funkcjonujące studnie, budynek stacji wodociągowej, zbiornik wyrównawczy. Teren jest ogrodzony.

Ujęcie wody we wsi Krężnica Jara zlokalizowane jest na terenie szkoły podstawowej, na działce nr 1089/5) przylegającym od strony północnej do drogi dojazdowej.

Ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych wierconych. Studnia S-1 wykonana w 1984 roku początkowo zaopatrywała wyłącznie potrzeby szkoły, studnia S-2, odwiercona w 1988 roku zaopatruje również mieszkańców w wodę poprzez zbiorowy wodociąg. Obecnie studnia S-2 jest studnią podstawową dla wodociągu, a S-1 jest studnią awaryjną ujęcia.

W profilu geologicznym ujęcia pod warstwą gleby występują utwory czwartorzędowe reprezentowany przez piaski różnoziarniste, pyły, żwiry, ił. Miąższość tych utworów wynosi około 29,0 m.

Poniżej zalega zwietrzelina margla i margiel. Główny poziom wody nośny o zwierciadle napiętym nawiercony został na głębokości 31,0 m ppt., a ustabilizował się na głębokości 8,0 m ppt.

Poziom ten łączy się hydraulicznie z wodami czwartorzędowymi, które występują na głębokości 7,4 m ppt.

Dla ww ujęcia Starostwo Powiatowe w Lublinie udzieliło pozwolenia wodnoprawnego – decyzja – OŚR. 6341.138.2016.MW3, wody w ilościach nie przekraczających:

Qmax.godz. = 48,0 m³/godz.

Qśred.d. = 352,0 m³/dobę

Qmax.r. = 167024,0 m³/rok

Dla ujęcia wyznaczono teren ochrony bezpośredniej, obejmujący teren lokalizacji studni, zbiorników.

Ujęcie powyższe ma służyć dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę miejscowości: Krężnica Jara, Strzeszkowice Duże, Strzeszkowice Małe, Radawczyk I, Radawczyk Kolonia I.

Ujęcie wody we wsi Marianka - na działce numerze ewid. 375/3 obręb 9, zlokalizowane jest przy granicy z gminą Strzyżewice, po lewej stronie drogi Niedrzwica Duża – Strzyżewice.

Ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych, z których obecnie jedna wykorzystywana jest jako awaryjna, druga po renowacji użytkowana jako podstawowa.

W profilu geologicznym studni utwory czwartorzędowe reprezentowane przez gliny lessopodobne stanowią warstwę o niewielkiej miąższości – 1,0 m, zalegające na utworach kredowych, marglach, które nie zostały przewiercone do głębokości 90 m.

Swobodne zwierciadło wody występuje na głębokości 16,5 m ppt.

Woda z ujęcia w Mariance w stanie pierwotnym odpowiada wymaganiom norm dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Ujęcie wody służy do zbiorowego zaopatrzenia w wodę miejscowości na terenie gm. Niedrzwica Duża, a mianowicie: Marianka, Krebsówka i Kolonia Osmolice.

Strefa ochrony bezpośredniej obejmuje teren o wymiarach 44,9 m x 34,5 m. W obrębie strefy znajdują się urządzenia do poboru wody, jej gromadzenia i tłoczenia do odbiorców.

Teren jest ogrodzony, zagospodarowany zielenią. Ujęcie ,,Marianka'' działa na podstawie decyzji pozwolenia wodnoprawnego, wydanej przez Starostwo Powiatowe w Lublinie z dnia 22 marca 2016 roku, znak OŚR.6341.8. 2016/ZG, ważnej do dnia 15 marca 2036 r.

Dopuszczony pobór wody:

Qmax.h = 26,0 m³/h

Qśred.d. = 222,0 m³/dobę

Qdop.r. = 81030 m³/rok

Dla wszystkich ujęć funkcjonujących na terenie gminy Niedrzwica Duża, na zlecenie Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (pismo z dnia 16.08.2019 r. znak ŚRII.7081.2.2019/MK), wykonane zostały opracowania pnz. ,, Analiza ryzyka zagrożenia jakości wód podziemnych pobieranych dla potrzeb zbiorowego wodociągu wiejskiego z ujęcia w m. Krężnica Jara, Niedrzwica Duża, Niedrzwica Kościelna, Marianka''.

W wykonanych opracowaniach przedstawiono wnioski końcowe, wśród których ustosunkowana się do ustanowienia strefy ochrony pośredniej. W każdym z ujęć stwierdzono, że nie ma potrzeby wnioskowania o ustanowienie w drodze aktu prawnego strefy ochronnej, obejmującej teren ochrony pośredniej.

Zagrożenia powodziowe

Na terenie powiatu lubelskiego występują obszary narażone na powodzie i podtopienia. Strefy zalewowe związane z wylewami rzek znajdują się w gminach: Wólka (Bystrzyca), Garbów (Kurówka), Borzechów (Chodelka), Wojciechów (Bystra), Strzyżewice (Bystrzyca), Głusk (Czerniejówka, Bystrzyca), Zakrzew (Por), Krzczonów (Kosarzewka, Giełczewka).

Podstawowym narzędziem służącym do oceny zagrożenia powodziowego i planowania działań ochronnych są Mapy zagrożenia powodziowego (MZP) oraz Mapy ryzyka powodziowego (MRP).

Mapy zagrożenia powodziowego pokazują obszary, na których:

- powódź może wystąpić rzadko – raz na 500 lat (Q0,2%),
- powódź może wystąpić średnio – raz na 100 lat (Q1%),
- powódź może wystąpić często – raz na 10 lat (Q10%).

Mapy ryzyka powodziowego uzupełniają te informacje, pokazując:

- potencjalne straty związane z powodzią,
- obiekty, które mogą zostać zalane,
- stopień zagrożenia dla ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz gospodarki. Dzięki temu możliwa jest pełna ocena ryzyka zgodnie z celami Dyrektywy Powodziowej.

Podtopienia – dodatkowe zagrożenie

Oprócz powodzi ważnym problemem są podtopienia, które wynikają z bardzo wysokiego poziomu wód podziemnych. Ich zasięg nie pokrywa się ze strefami powodziowymi. Szczególnie narażone są tereny:

- w pobliżu ujść rzek,
- sąsiadujące z dolinami rzecznymi.

W praktyce zagrożenie podtopieniami występuje w większości gmin powiatu.

Ochrona przeciwpowodziowa

Działania przeciwpowodziowe powinny chronić mieszkańców, a jednocześnie uwzględniać naturalne uwarunkowania środowiska. Zapobieganie powodziom wymaga przestrzegania zapisów dokumentów planistycznych.

Zgodnie z Ustawą Prawo wodne z 20 lipca 2017 r. projekty:

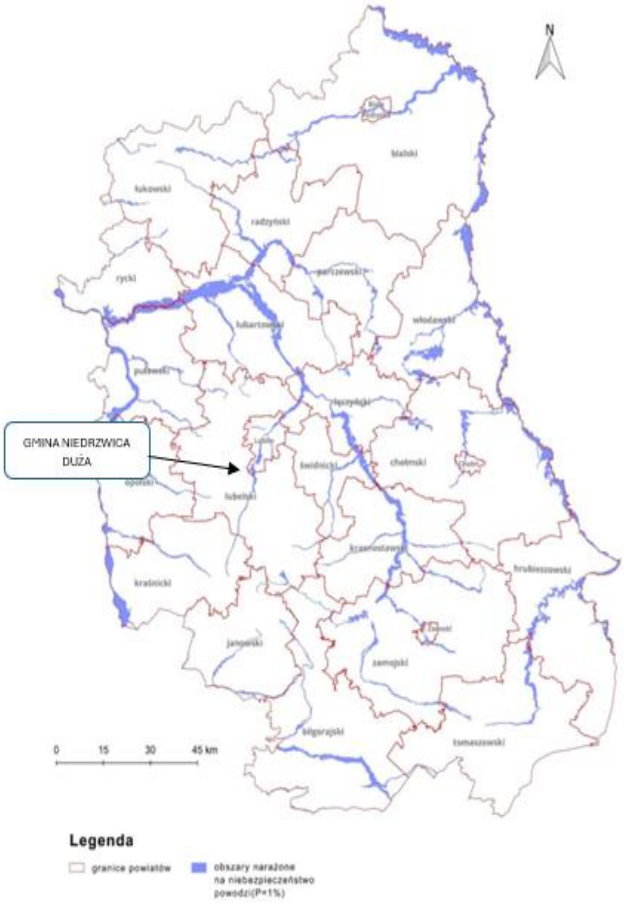
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP)

muszą być uzgadniane z Wodami Polskimi, jeśli dotyczą terenów szczególnie zagrożonych powodzią. W decyzji uzgadniającej Wody Polskie określają warunki, jakie musi spełnić planowana zabudowa na takich obszarach.

Teren Gminy Niedrzwica Duża leży poza strefami powodziowymi natomiast w granicach zlewni trzech rzek: Ciemięgi (zwanej także Krężniczanką), Nędznicy (Sobieszczanki) i Chodelki. Największe zagrożenie powodziowe - podtopienia może wystąpić w związku z nagłym przyborem wód, mogącym zaistnieć w przypadku odwilży i długotrwałych opadów występujących w okresie wiosennym, a także z zatorami kry.

W ostatnich latach zdarzenia związane z zagrożeniem powodziowym spowodowane były przede wszystkim gwałtownymi opadami atmosferycznymi oraz gwałtownymi przyborami wód. Największym zagrożeniem mogą być miejscowe podtopienia występujące w czasie długotrwałych, ulewnych deszczy.

Rys. 2. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią w województwie lubelskim



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego 2030

Rys. 3. Schemat przebiegu głównych rzek i cieków wodnych na terenie gminy Niedrzwica Duża



:

Źródło: Opracowanie własne

Zagrożenia suszą

Plan przeciwdziałania skutkom suszy to dokument strategiczny opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, który określa działania mające na celu ograniczenie negatywnych skutków suszy w Polsce. Został przygotowany zgodnie z wymogami Dyrektywy 2000/60/WE (Ramowa Dyrektywa Wodna) oraz ustawy Prawo wodne. Obejmuje on charakterystykę zjawiska suszy, identyfikację zagrożonych obszarów, ocenę skutków suszy. Jego celem jest zapobieganie skutkom suszy, zwiększenie retencji wody, racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi, podnoszenie świadomości społeczeństwa i samorządów.

Najważniejsze działania przeciwdziałające skutkom suszy wymienione w planie mają na celu wzmocnienie oraz przywrócenie zdolności retencyjnych danego obszaru, takie jak:

1) ochrona oraz odbudowa ekosystemów;

2) ochrona oraz odbudowa bioróżnorodności m.in. poprzez renaturyzację i renaturalizację ekosystemów wodnych i od wód zależnych oraz terenów podmokłych, zalesienia, biologizację gleby;

3) wdrażanie zasady zrównoważonego planowania i projektowania obszarów (tzw. smart city, wprowadzanie elementów błękitno-zielonej infrastruktury);

Błękitno-zielona infrastruktura (BZI) to zintegrowany system terenów zieleni i elementów wodnych, który wspiera naturalne procesy przyrodnicze oraz racjonalne gospodarowanie wodami (parki, zadrzewienia, rzeki, zbiorniki retencyjne czy ogrody deszczowe). Jej głównym celem jest poprawa jakości środowiska, zwiększenie retencji wód, ograniczenie skutków suszy i powodzi oraz adaptacja do zmian klimatu. BZI pełni także ważne funkcje społeczne, podnosząc jakość życia i atrakcyjność przestrzeni

4) zmiany na rzecz ograniczania wodochłonności gospodarki – skutecznie przeciwdziałają skutkom suszy, ale także mają swój pozytywny wpływ na tworzenie gospodarki neutralnej dla klimatu.

Dla Gminy Niedrzwica Duża rekomenduje się wdrożenie działań:

- zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych,
- analiza możliwości zwiększania retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji,
- budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych,
- przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w istniejących na terenie gminy zbiornikach wodnych.

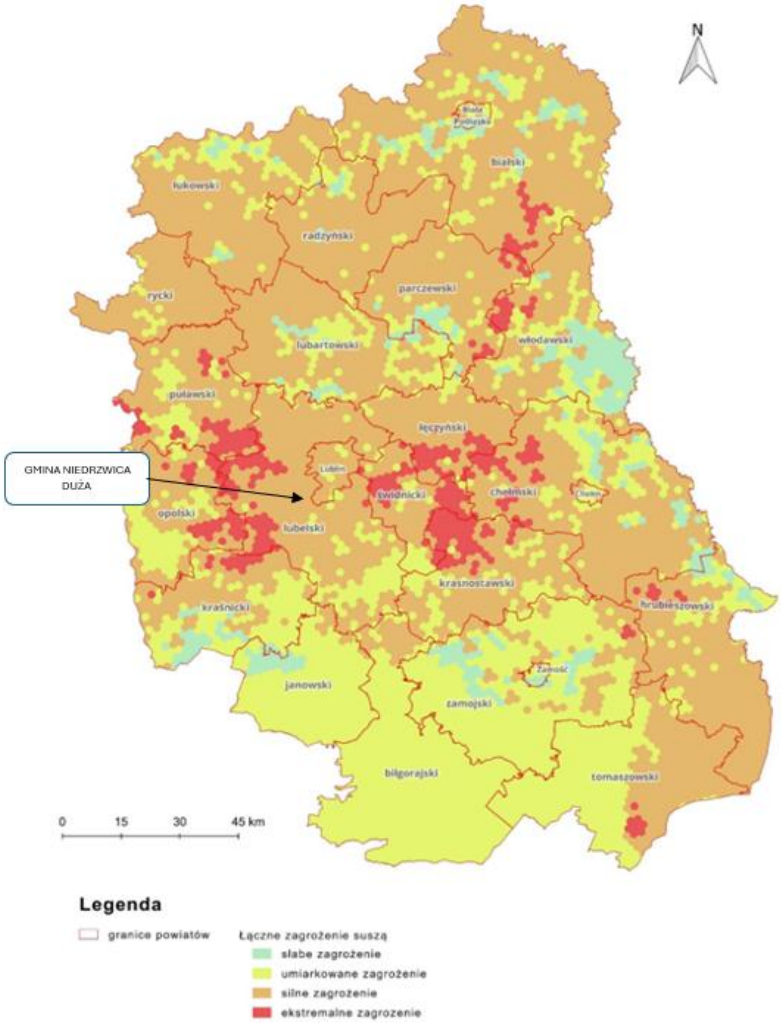
Procesy urbanizacyjne, skutkujące uszczelnianiem powierzchni zlewni, prowadzą do zaburzenia naturalnego obiegu wody – powodują przyspieszony spływ powierzchniowy, ograniczenie infiltracji oraz zmniejszenie zasilania wód podziemnych. Brak działań z zakresu

retencji oraz ograniczania uszczelnienia terenu wpływa na pogłębianie zjawiska suszy, jak i powstawanie lokalnych powodzi błyskawicznych w wyniku coraz częściej występujących nawalnych opadów deszczu.

Krajowy Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy wskazuje zestaw działań, które w warunkach gminy Niedrzwica Duża, położonej w regionie wodnym Wisły, powinny koncentrować się przede wszystkim na zwiększaniu retencji oraz racjonalnym gospodarowaniu zasobami wodnymi w skali lokalnej.

Wypadkową zagrożenia suszą hydrologiczną, hydrogeologiczną i rolniczą w PPSS jest łączne zagrożenie suszą – obszar gminy Niedrzwica Duża zaklasyfikowano jako silnie zagrożony suszą

Rys. 4. Obszary województwa lubelskiego zagrożone suszą



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego 2030

4. OBSZARY STRATEGICZNYCH INTERWENCJI (OSI) W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA A ZAKRES PLANOWANYCH DZIAŁAŃ GMINY

Rozdział odnosi się do przepisu wskazującego, że strategia rozwoju gminy określa w szczególności „obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art.11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (DZ.U. z 2026r. poz. 720), wraz z zakresem planowanych działań.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 jest ściśle powiązana i kompatybilna z dokumentem wyższego rzędu, którym jest Program Polska Wschodnia (PPW). Oba dokumenty mają na celu wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, który nadal zmaga się z wyzwaniami związanymi z niższym poziomem rozwoju względem zachodniej Polski i Unii Europejskiej.

Rys. 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej: system powiązań przyrodniczych



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030

Powiązania i komplementarność Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 oraz Programu Polska Wschodnia (PPW):

1. Wspólny cel ogólny: zrównoważony rozwój regionu

Zarówno Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030, jak i Program Polska Wschodnia dążą do:

- wyrównywania różnic rozwojowych,
- zwiększenia konkurencyjności gospodarki,
- poprawy jakości życia mieszkańców.

2. Wsparcie strategicznych kierunków rozwoju

Program Polska Wschodnia wspiera realizację wielu priorytetów strategii wojewódzkiej, w szczególności:

- rozwój infrastruktury transportowej i cyfrowej,
- rozwój przedsiębiorczości i innowacji,
- wzrost potencjału turystycznego i kulturowego regionu.

3. Źródło finansowania dla celów strategii wojewódzkiej

Strategia województwa opiera część swoich działań i projektów na możliwościach finansowych oferowanych przez PPW, zwłaszcza w obszarach:

- transportu i mobilności (np. drogi, transport publiczny),
- wsparcia MŚP i tworzenia klastrów,
- rewitalizacji miast i obszarów wiejskich,
- ekoinnowacji i efektywności energetycznej.

4. Koordynacja terytorialna i synergiczne działania

Strategia województwa wskazuje lokalne i regionalne potrzeby oraz projekty, które mogą zostać wpisane w ramy PPW. Dzięki temu łatwiej o koordynację działań samorządów gminnych i powiatowych z działaniami województwa oraz efektywniejsze wykorzystanie środków unijnych. Ponieważ województwo lubelskie wpisuje się w obszar Polski Wschodniej, to również gmina Niedrzwica Duża wpisuje się w OSI wyróżnione na poziomie krajowym, a również w OSI na poziomie regionalnym, zapisane w strategii wojewódzkiej.

Strategia wskazuje cztery cele strategiczne a w ich obrębie znajduje się 18 celów operacyjnych oraz pakiety kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Lubelszczyzny, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dla opracowania dokumentów o charakterze sektorowym.

Rys. 6. Schemat celów strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030



Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030

Przyjęte cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań dla Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 przedstawione w rozdziale 5 oraz 6 niniejszego opracowania są kompatybilne i wpisują się w wygenerowane w strategii wojewódzkiej cele strategiczne i operacyjne (18 celów operacyjnych).

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 wygenerowano także Obszary Strategicznej Interwencji.

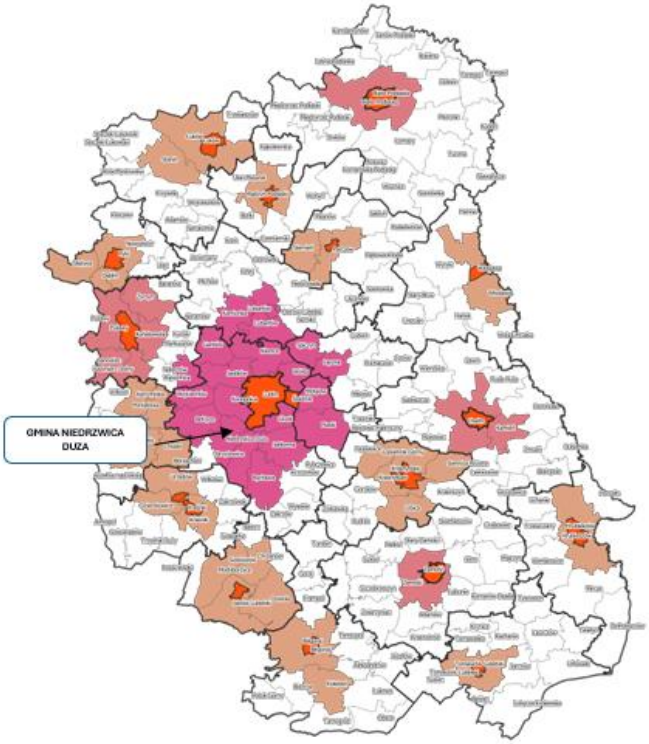
Zgodnie z KSRR 2030 istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. W związku z tym dla efektywnego rozwoju poszczególnych obszarów województwa lubelskiego określono priorytety rozwojowe oraz działania komplementarne, wspierane z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego.

Obszary strategicznej interwencji o znaczeniu regionalnym stanowią wyraz podjętej decyzji dotyczącej potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań SRWL na określonych obszarach województwa. Przyjmując model zrównoważonego rozwoju, w tym policentryczny rozwój sieci osadniczej, w SRWL 2030 wskazano się Obszary Strategicznej Interwencji obejmujące:

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (MOF),
- strefy funkcjonalne, charakteryzujące uwarunkowaniami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych

Usytuowanie Gminy Niedrzwica Duża w województwie obrazują poniższe mapy.

Rys. 7. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne Województwa Lubelskiego



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Lubelski Obszar Metropolitalny

Charakterystyka obszaru:

Delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego) opiera się na analizie trzech typów wskaźników: funkcjonalnych (komunikacyjne, rekreacyjno-wypoczynkowe, przyrodniczo-krajobrazowe), społeczno-gospodarczych (aktywność gospodarcza) i morfologicznych (demograficzne, mieszkaniowe, procesów suburbanizacji i semiurbanizacji). Wskaźniki te pozwalają z jednej strony na zdiagnozowanie natężenia procesów charakteryzujących obszary podmiejskie, z drugiej zaś – na identyfikację przestrzeni niezbędnych dla dalszego optymalnego rozwoju i kształtowania obszaru funkcjonalnego. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego obejmuje obszar urbanizujący się o największej gęstości zaludnienia (prawie trzykrotnie większej od gęstości zaludnienia województwa) i najważniejszych funkcjach w systemie osadniczym Lubelszczyzny.

Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego wyznaczone w LOM:

- wzmocnienie funkcji metropolitalnych rdzenia LOM jako ośrodka polaryzacji wiedzy i innowacji,
- wzmocnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych ośrodków osadniczych LOM,
- krystalizowanie struktury przestrzennej LOM w kierunku jej optymalizacji funkcjonalnej.

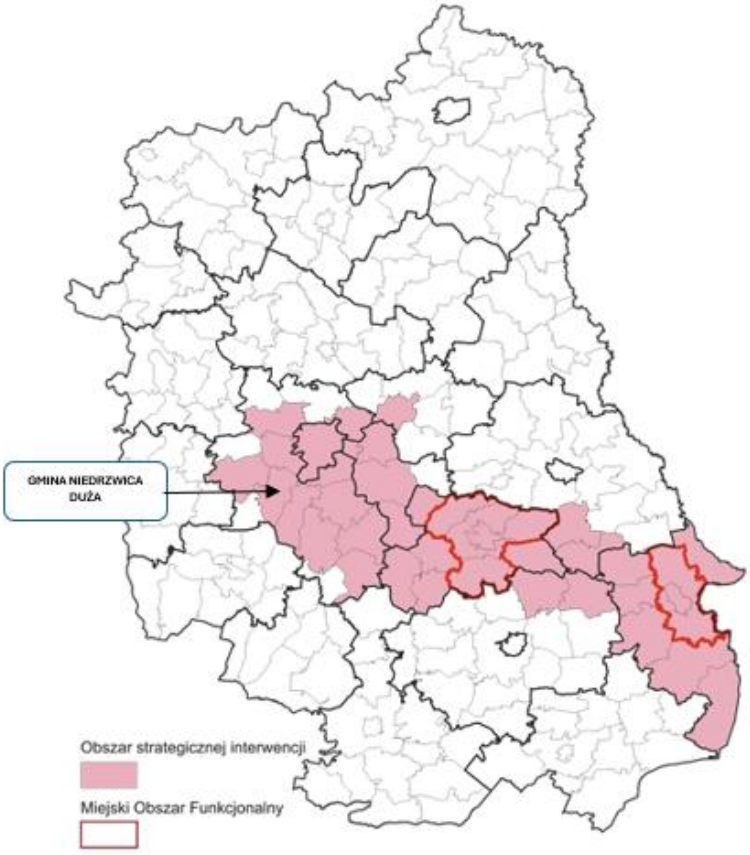
Zasady zagospodarowania przestrzennego:

- pierwszeństwo regeneracji (odnowy) zabudowy nad zajmowaniem nowych terenów pod zabudowę,
- zachowanie ciągłości systemów przyrodniczych,
- utrzymanie integralności przestrzennej terenów otwartych o funkcjach rolniczych i przyrodniczych (głównie klimatycznych),
- rozwój urbanizacji w nawiązaniu do ukształtowanych układów osadniczych

Kierunki działań dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wynikają przede wszystkim z przyjętego w SRWL 2030 celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Wśród wielu inicjatyw lokalnych, wpisujących się w kierunki działań służące wzmacnianiu funkcjonalnemu miast i ich obszarów funkcjonalnych istotnym dla Gminy Niedrzwica Duża mogą być między innymi:

- realizacja inwestycji Zintegrowanego Intermodalnego Dworca Metropolitalnego, jako kluczowego elementu kształtowania metropolitalnego układu transportu zbiorowego,
- budowa Centrum Zmian Klimatu i Środowiska (CeReClim) w ramach UMCS w Lublinie, jako platformy współpracy interdyscyplinarnej, międzyinstytucjonalnej i międzynarodowej jako elementu rozwijania potencjału naukowego ośrodka metropolitalnego

Rys. 8. OSI subregionalne: Żywicielski OSI



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030

Główne kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia Żywicielskiego OSI w kontekście realizacji celów SRWL to:

- Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych
- Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne
- Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej
- Ochrona walorów środowiska
- Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu
- Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalne

Przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań opisane w rozdziale 5 i 6 niniejszego opracowania wpisują się w powyższe cele Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030.

5. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. ust.3. 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2026 poz. 662).

W ramach Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 wypracowano strukturę składającą się z 3 wymiarów:

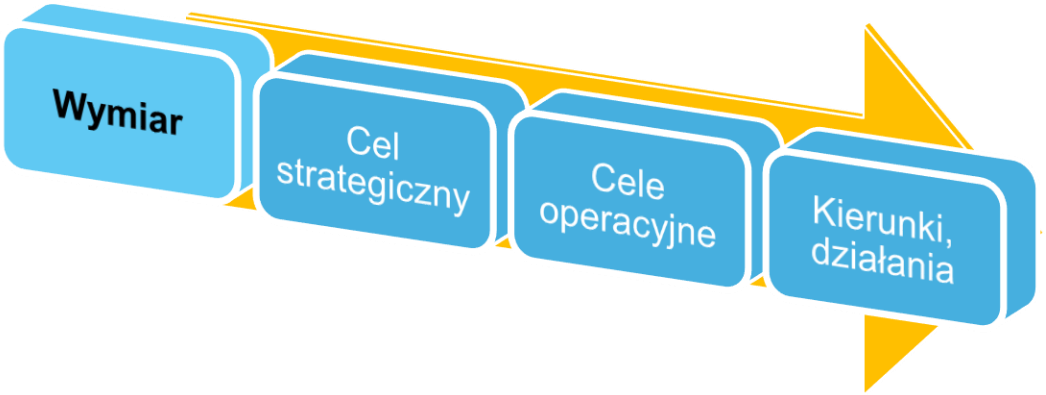
Rys. 9. Wymiary strategiczne rozwoju gminy Niedrzwica Duża



Źródło: Opracowanie własne

Dla poszczególnych wymiarów zostały wyodrębniane cele strategiczne oraz kierunki działań, które stanowią podstawę do wyodrębnienia konkretnych celów operacyjnych do realizacji.

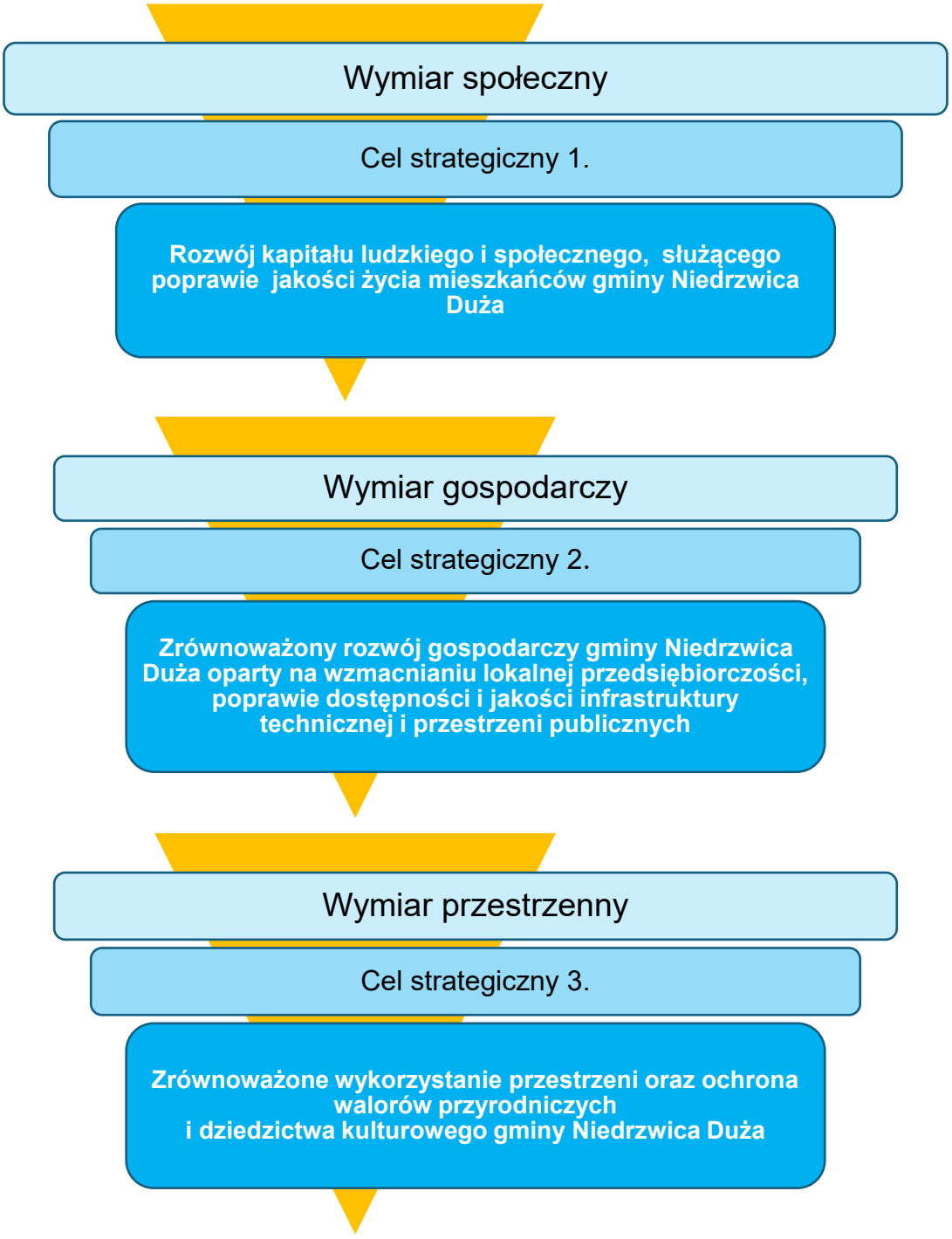
Rys. 10. Powiązanie wymiarów strategicznych z celami oraz kierunkami działań



Źródło: Źródło: Opracowanie własne

W Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 wyodrębniono i określono następujące cele strategiczne:

Rys. 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej: system powiązań przyrodniczych



Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczone cele strategiczne stanowią ramy zaplanowanej interwencji oraz są pierwszym krokiem w ramach realizacji przyjętej przez gminę **wizji i misji** rozwoju. Zostały one określone w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035.

MISJA

Misją Gminy Niedrzwica Duża jest systematyczne podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez odpowiedzialne gospodarowanie przestrzenią oraz długofalowy, zrównoważony rozwój oparty na lokalnych potencjałach i korzystnym położeniu komunikacyjnym, a także wspieranie aktywności przedsiębiorczej, społecznej i rodzinnej.

Cele strategiczne w wizji rozwoju gminy to kluczowe, długofalowe kierunki działań, które mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców, rozwój lokalnej gospodarki, ochronę środowiska, racjonalną politykę przestrzenną oraz zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy. Stanowią one odpowiedź na pytanie, co gmina i jej mieszkańcy chcą osiągnąć w perspektywie 2035 roku:

WIZJA

Gmina Niedrzwica Duża jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, pracy i prowadzenia działalności gospodarczej, przyjaznym rodzinom, oferującym wysoką jakość infrastruktury technicznej i społecznej, dobrą dostępność usług publicznych oraz bogatą ofertę rekreacyjną i spędzania czasu wolnego, opartą na lokalnych zasobach przyrodniczo-kulturowych.

Wyznaczone cele strategiczne w trójdzielnej strukturze w wymiarze:

- społecznym,
- gospodarczym,
- przestrzennym,

tworzą przestrzeń do wyznaczenia szczegółowych kierunków działań w ramach Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035.

WYMIAR SPOŁECZNY

Cel strategiczny 1 : Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża

Pierwszy cel strategiczny silnie wynika z diagnozy sytuacji lokalnej, przeprowadzonych wywiadów, a także analiz ankiet. Został on sformułowany jako odpowiedź na problemy społeczne zidentyfikowane w Gminie Niedrzwica Duża.

W przeciwieństwie do wielu jednostek samorządu terytorialnego, gmina Niedrzwica Duża charakteryzuje się relatywnie stabilną sytuacją demograficzną, przejawiającą się niewielkim, lecz dodatnim przyrostem liczby mieszkańców oraz korzystnym bilansem migracyjnym. Zjawisko to świadczy o rosnącej atrakcyjności osiedleńczej gminy, szczególnie w kontekście jej położenia w bezpośrednim sąsiedztwie Lublin. Pomimo pozytywnych tendencji demograficznych, wyzwaniem pozostaje utrzymanie i wzmocnienie tego trendu w dłuższej perspektywie. Wymaga to konsekwentnego podnoszenia jakości życia mieszkańców, dalszego rozwoju infrastruktury oraz tworzenia warunków sprzyjających osiedlaniu się nowych mieszkańców, w tym osób migrujących z obszarów miejskich.

W odpowiedzi na te uwarunkowania gmina powinna podejmować skoordynowane działania operacyjne w kluczowych obszarach:

- **gospodarka i rynek pracy** – tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, wspieranie lokalnych firm oraz przyciąganie nowych inwestorów, co przełoży się na zwiększenie liczby miejsc pracy,
- **usługi publiczne** – podnoszenie jakości edukacji, rozwój dostępu do opieki zdrowotnej oraz rozszerzanie oferty skierowanej do dzieci, młodzieży i seniorów,
- **mieszkalnictwo i przestrzeń** – przygotowanie i uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, rozwój różnych form mieszkalnictwa oraz dbałość o ład przestrzenny i estetykę miejscowości,
- **jakość życia** – rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej odpowiadającej na potrzeby różnych grup mieszkańców,
- **wizerunek i promocja** – budowanie pozytywnego wizerunku gminy jako atrakcyjnego miejsca do życia, pracy i wypoczynku, w szczególności dla osób poszukujących alternatywy dla życia w mieście,
- **zrównoważony rozwój** – realizacja inwestycji w odnawialne źródła energii oraz rozwój zielonej infrastruktury, poprawiającej komfort życia i stan środowiska,
- **kapitał społeczny i integracja** – wzmacnianie tożsamości lokalnej oraz podejmowanie działań sprzyjających integracji społecznej i aktywizacji mieszkańców.

Realizacja powyższych działań pozwoli nie tylko utrzymać dodatni bilans migracyjny, ale również wzmocnić pozycję gminy Niedrzwica Duża jako atrakcyjnego miejsca do zamieszkania, sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu oraz budowaniu trwałej i aktywnej wspólnoty lokalnej.

Tab. 3. Tabela przykładowych działań operacyjnych służących wspieraniu przedsiębiorczości i podnoszeniu jakości życia mieszkańców gminy

Cel strategiczny	Działanie operacyjne	Odpowiedzialny	Źródła finansowania
Wzmacnianie rynku pracy	Utworzenie strefy aktywności gospodarczej przy głównych szlakach komunikacyjnych	Gmina, Starostwo, PUP, inwestorzy prywatni	FEL, KPO, PPP
	Program wsparcia dla lokalnych przedsiębiorców (granty, doradztwo, inkubator przedsiębiorczości)	Gmina, LGD, organizacje biznesowe	Fundusze Norweskie, PS WPR
	Rozwój coworkingu i przestrzeni do pracy zdalnej	Gmina, NGO, partner prywatny	środki własne
Poprawa usług publicznych	Rozwój żłobków i przedszkoli (w tym modułowych)	Gmina, OPS	program MALUCH+, BGK
	Utworzenie dziennego domu opieki dla seniorów, wzmocnienie oferty skierowanej w stronę seniorów	Gmina, OPS, NGO	ASOS, środki własne
	Stały rozwój i unowocześnianie transportu publicznego (połączenia z miastem wojewódzkim)	Gmina, Związki Komunalne	FEL, KPO, fundusz autobusowy

	Rozwój e-usług administracyjnych	Urząd Gminy	KPO
Rozwój mieszkalnictwa	Budowa mieszkań komunalnych/TBS dla młodych rodzin	Gmina, TBS, deweloperzy	BGK, PPP
	Uzbrojenie terenów pod budownictwo (kanalizacja, wodociągi, drogi, oświetlenie)	Gmina, Wodociągi, ZGK	FEL, środki własne
	Rewitalizacja centrów miejscowości	Gmina, NGO, mieszkańcy	środki własne
Poprawa jakości życia i atrakcyjności gminy	Organizacja wydarzeń integracyjnych i kulturalnych (festiwale, pikniki)	GOKSiR, NGO, szkoły, Biblioteka	MKiDN, Fundusze Norweskie
	Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej (ścieżki rowerowe, boiska, place zabaw)	Gmina, sołectwa, LGD	środki własne, środki zewnętrzne- fundusze unijne, PS WPR
	Promocja gminy jako atrakcyjnego miejsca do życia (kampanie w mediach, portal osiedleńczy)	Urząd Gminy, GOKSiR	środki własne, fundusze UE
Polityka prorodzinna i ekologiczna	Programy wspierające rodziny (dopłaty do żłobków, becikowe gminne, transport szkolny)	Gmina, OPS	środki własne, programy rządowe
	Rozwój OZE i zielonej infrastruktury (panele PV, pompy ciepła, termomodernizacja)	Gmina, mieszkańcy, przedsiębiorcy	FEL, KPO
	Współpraca z miastem regionalnym (wspólny transport, promocja inwestycyjna)	Gmina, Związki międzygminne	środki własne, programy rządowe
Budowanie poczucia tożsamości gminnej	Podejmowanie działań służących budowaniu integracji społecznej, organizacja imprez, budowa dialogu społecznego, nawiązanie współpracy międzynarodowej	Gmina, organizacje społeczne, ośrodki kultury działające na terenie gminy, GOKSiR, Biblioteka, LGD	środki własne, Interreg, programy unijne, Erasmus, PS WPR

Źródło: Opracowanie własne

WYMIAR GOSPODARCZY

Cel strategiczny 2 : Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych

Atutem gminy Niedrzwica Duża jest jej korzystne położenie – w bezpośrednim sąsiedztwie Lublina, stanowiącego silny ośrodek administracyjny, akademicki i gospodarczy regionu. Gmina posiada dogodne powiązania komunikacyjne, w tym dostęp do drogi ekspresowej S19 oraz połączenia kolejowe i drogowe z miastem wojewódzkim, co sprzyja mobilności mieszkańców oraz rozwojowi funkcji rezydencjalnych i gospodarczych.

Istotnym potencjałem gminy Niedrzwica Duża są również walory przyrodnicze i krajobrazowe, sprzyjające rozwojowi aktywnego wypoczynku i rekreacji. Obszar gminy charakteryzuje się obecnością terenów zielonych, dolin rzecznych oraz przestrzeni sprzyjających rozwojowi infrastruktury rekreacyjnej, w tym tras rowerowych i pieszych, umożliwiających poznawanie lokalnych walorów środowiskowych.

Na terenie gminy znajdują się także elementy dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki oraz miejsca o znaczeniu historycznym, które mogą stanowić istotny komponent budowania lokalnej tożsamości oraz rozwoju funkcji turystycznych i edukacyjnych.

Wymienione wyżej uwarunkowania i zasoby gminy Niedrzwica Duża mogą stanowić istotną podstawę dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, wzmacniania gospodarki gminnej, a także zwiększania jej atrakcyjności jako miejsca do zamieszkania.

Tab. 4. Tabela przykładowych działań dla Gminy Niedrzwica Duża w zakresie rozwoju turystyki, rekreacji i infrastruktury towarzyszącej

Cel strategiczny	Działanie operacyjne	Odpowiedzialny	Źródła finansowania
Wzmocnienie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami	Powołanie gminnego forum gospodarczego,	UG Niedrzwica Duża	środki własne, PUP środki własne
	Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców, organizacja szkoleń	UG Niedrzwica Duża	środki własne, PUP środki własne
	Utworzenie na stronie gminy zakładki promującej lokalną przedsiębiorczość	UG Niedrzwica Duża	środki własne
Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Budowa i oznakowanie nowych ścieżek pieszo-rowerowych	UG Niedrzwica Duża, powiat lubelski, Nadleśnictwo Lublin, inwestorzy prywatni	Fundusze Norweskie, program Rozwoju Obszarów Wiejskich
	Utworzenie stref rekreacyjnych nad rzeką Nędznica	Gmina, GOKSiR	fundusz sołecki, środki WFOŚiGW
	Budowa punktów widokowych i małej infrastruktury	Gmina, NGO, partner prywatny	LGD, programy rządowe

Wzmocnienie oferty kulturalno-turystycznej	Rozwój wydarzeń cyklicznych promujących gminę	Ośrodek Kultury, Stowarzyszenie i organizacje pozarządowe, KGW, Biblioteka	MKiDN, programy grantowe, sponsorzy lokalni
	Promocja dziedzictwa i turystyki kulturowej	UG Niedrzwica Duża, GOKSiR, stowarzyszenia, Biblioteka	środki z programu Polska Cyfrowa, dotacje z MKiDN
	Stworzenie lokalnego muzeum lub ekspozycji historycznej	GOKSiR, Biblioteka	Program Kultura Interwencje, wsparcie MK
Rozwój oferty noclegowej i usług turystycznych	Wsparcie dla agroturystyki i kwater prywatnych	UG Niedrzwica Duża, LGD, PUP Lublin	program „Premie dla młodych rolników", środki unijne
	Utworzenie lokalnego „Szlaku Produktów i Rzemiosła"	UG Niedrzwica Duża , KGW, lokalni producenci	LGD, fundusz promocji produktów lokalnych
Promocja Gminy Niedrzwica Duża jako miejsca turystycznego	Organizacja wydarzeń integracyjnych i kulturalnych (festiwale, pikniki)	GOKSiR, NGO, szkoły, Biblioteka	MKiDN, Fundusze Norweskie
	Kampania promocyjna „Niedrzwica Duża – miejsce do pracy i odpoczynku"	UG Niedrzwica Duża, GOKSiR	środki własne, Fundusz Promocji Regionów
	Promocja gminy jako atrakcyjnego miejsca do życia (kampanie w mediach, portal osiedleńczy)	Urząd Gminy, GOKSiR	środki własne, fundusze UE
	Stworzenie wspólnej oferty turystycznej z gminami ościennymi	samorządy, LGD, powiat lubelski	faundusze europejskie, środki międzygminne, dotacje celowe

Źródło: Opracowanie własne

WYMIAR PRZESTRZENNY

Cel strategiczny 3 : Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy Niedrzwica Duża

Zagadnienia przestrzenne, infrastrukturalne i środowiskowe stanowią kluczowy obszar interwencji w ramach trzeciego celu strategicznego. Gmina Niedrzwica Duża, położona w powiecie lubelskim, charakteryzuje się zróżnicowaną strukturą funkcjonalno-przestrzenną, wynikającą zarówno z uwarunkowań osadniczych (funkcje mieszkaniowe i rolnicze), jak i przyrodniczych. Istotnym elementem układu przestrzennego gminy są doliny rzeczne, w tym rzeki Nędznica, które pełnią funkcje przyrodnicze, krajobrazowe oraz retencyjne, ale mogą również stanowić lokalne bariery przestrzenne.

Na strukturę przestrzenną gminy wpływa także jej położenie w bezpośrednim sąsiedztwie oraz dostęp do głównych ciągów komunikacyjnych, w tym drogi ekspresowej S19, będącej częścią międzynarodowego korytarza transportowego Via Carpatia. Uwarunkowania te sprzyjają

rozwojowi funkcji mieszkaniowych i gospodarczych, ale jednocześnie generują presję inwestycyjną oraz ryzyko niekontrolowanej suburbanizacji.

Przeprowadzona diagnoza oraz wyniki badań społecznych na potrzeby strategii rozwoju wskazują, że gmina Niedrzwica Duża, mimo pozytywnych trendów demograficznych, stoi przed wyzwaniami związanymi z dalszym rozwojem infrastruktury technicznej i zachowaniem ładu przestrzennego. Kluczowe potrzeby mieszkańców koncentrują się wokół poprawy jakości infrastruktury drogowej i pieszej, rozwoju sieci ścieżek rowerowych, a także rozbudowy i modernizacji systemów wodno-kanalizacyjnych.

Równolegle istotne jest wzmacnianie funkcji mieszkaniowych gminy poprzez przygotowanie terenów pod zabudowę oraz podnoszenie standardów zagospodarowania przestrzennego. Szczególnego znaczenia nabiera także ochrona walorów środowiskowych i krajobrazowych, w tym rozwój małej retencji, działania adaptacyjne do zmian klimatu oraz racjonalne gospodarowanie przestrzenią, uwzględniające potrzebę zachowania tożsamości lokalnej i dziedzictwa kulturowego.

Realizacja powyższych kierunków działań pozwoli na harmonijne łączenie rozwoju osadniczego i gospodarczego z ochroną środowiska, wzmacniając jednocześnie atrakcyjność gminy Niedrzwica Duża jako miejsca do życia i inwestowania.

Tab. 5. Tabela przykładowych celów strategicznych i działań operacyjnych dla zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy Niedrzwica Duża

Cel strategiczny	Działanie operacyjne	Odpowiedzialny	Źródła finansowania
Racjonalne planowanie przestrzenne	Opracowanie i uchwalenie planu ogólnego gminy zgodnego z polityką krajową i wojewódzką	UG Niedrzwica Duża, Biuro Planistyczne	środki własne, KPO (wsparcie reformy planowania)
	Stopniowe sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów osadniczych i inwestycyjnych	UG Niedrzwica Duża, Biura projektowe	środki własne, dotacje rządowe, RPO
	Wprowadzenie stref funkcjonalnych: osadnictwo, rolnictwo, rekreacja, obszary chronione	UG Niedrzwica Duża, RDOŚ, WZMiUW	środki własne
Ochrona walorów przyrodniczych	Wyznaczenie w planach obszarów zieleni chronionej i korytarzy ekologicznych	Gmina Niedrzwica Duża, RDOŚ, Lasy Państwowe	LIFE, FEnIKS
	Wsparcie dla rolnictwa ekologicznego i działań prośrodowiskowych (np. strefy buforowe przy rzekach, zadrzewienia śródpolne)	Gmina Niedrzwica Duża, ARiMR, LGD	WPR, fundusze rządowe
	Ochrona dolin rzecznych i terenów zalewowych przed zabudową	Gmina Niedrzwica Duża, Wody Polskie, RDOŚ	środki własne, fundusze ochrony środowiska

Zrównoważona infrastruktura i mobilność	Rozwój transportu publicznego łączącego Gminę Niedrzwica Duża z Lublinem i pobliskimi miastami	Gmina Niedrzwica Duża, Związki Komunalne, Powiat lubelski	Fundusz autobusowy, FEL
	Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych oraz tras pieszo-rowerowych łączących sołectwa i obszary atrakcyjne turystycznie	Gmina Niedrzwica Duża, Powiat lubelski, NGO	FEnIKS, fundusze europejskie
	Promowanie kompaktowej zabudowy (dogęszczanie wsi, ograniczanie rozpraszania)	Gmina Niedrzwica Duża	środki własne
Estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej	Rewitalizacja centrów miejscowości (place, tereny rekreacyjne, mała architektura)	Gmina Niedrzwica Duża, sołectwa, NGO	fundusze europejskie, środki własne
	Ograniczenie chaotycznej zabudowy poprzez wytyczne urbanistyczne w planach	Gmina Niedrzwica Duża, Biura projektowe	środki własne
Edukacja i świadomość ekologiczna mieszkańców	Kampanie informacyjne nt. ochrony krajobrazu, zielonego budownictwa, energooszczędności	Gmina Niedrzwica Duża, szkoły, NGO	WFOŚiGW, Fundusze Norweskie
	Konsultacje społeczne przy tworzeniu planu ogólnego i planów miejscowych	Gmina Niedrzwica Duża, mieszkańcy, NGO	środki własne, fundusze europejskie

Źródło: Opracowanie własne

Z punktu widzenia integracji zewnętrznej, kluczowe znaczenie ma aktywna współpraca gminy Niedrzwica Duża w ramach Lubelskiego Obszaru Metropolitarnego (LOM). Gmina musi także sprostać wyzwaniom związanym z planowaniem przestrzennym, estetyką i funkcjonalnością swojej zabudowy.

6. KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH

Rozdział odnosi się do przepisu Art. 10e. 3. 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych; zawartego w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2026 poz. 662).

Strategia rozwoju gminy i prace nad planem ogólnym są mocno ze sobą powiązane, szczególnie w kontekście wyodrębnionych w strategii celów strategicznych oraz kierunków operacyjnych:

Hierarchia dokumentów

- Strategia rozwoju gminy to dokument strategiczny, wskazujący wizję, cele i priorytety rozwojowe w perspektywie długoterminowej.
- Plan ogólny gminy jest dokumentem planistycznym, przekładającym cele rozwojowe na układ przestrzenny.

Znaczenie aktualizacji strategii

- Plan ogólny musi być zgodny z dokumentami strategicznymi gminy-zwłaszcza ze strategią rozwoju.
- Strategia wyznacza priorytety inwestycyjne (np. rozwój komunikacji, infrastruktury społecznej, terenów inwestycyjnych), które plan ogólny powinien przestrzennie zabezpieczyć.
- Strategia uwzględnia uwarunkowania: zmiany demograficzne, gospodarcze, środowiskowe, wytyczne polityki krajowej i regionalnej (np. Krajowa Polityka Miejska, ZIT, fundusze UE).

W rozdziale poniższym zaprezentowano poziom operacyjny strategii, bazujący na wyznaczeniu konkretnych kierunków działań przypisanych celom strategicznym.

Wyznaczono w nim cele strategiczne, operacyjne, kierunki działań oraz konkretne działania/projekty, które władze gminy chcą realizować w najbliższej perspektywie czasowej. Zostały one wygenerowane podczas spotkań konsultacyjnych z władzami gminy oraz podczas warsztatów strategicznych, które zostały przeprowadzone przy aktywnym uczestnictwie przedstawicieli różnych grup społecznych, organizacji pozarządowych, Radnych Rady Gminy Niedrzwica Duża, sołtysów działających na terenie gminy oraz pracowników jednostek organizacyjnych.

Proces opracowania Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035 spełnił założenia podejścia partycypacyjnego również poprzez zastosowanie pogłębionych narzędzi diagnostycznych angażujących mieszkańców (diagnoza stanu, ankietowanie mieszkańców).

W konsekwencji przyjęte założenia strategiczne stanowią dokument nie tylko ekspercki, ale przede wszystkim społecznie współtworzony, odzwierciedlający rzeczywiste potrzeby i aspiracje mieszkańców gminy Niedrzwica Duża.

Matryca celów – Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035

CEL STRATEGICZNY 1:

Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża

Tab. 6. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 1 Gminy Niedrzwica Duża

Cel operacyjny	Kierunek	Działania / projekty
CEL OPERACYJNY 1.1 Rozwój kapitału społecznego poprzez podnoszenie poziomu aktywności, kompetencji i kwalifikacji mieszkańców na wszystkich etapach życia	Kierunek 1.1.A Rozwój kompetencji dzieci i młodzieży	1. „Wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży poprzez inicjatywy kształtujące kreatywność oraz kompetencje językowe, muzyczne i teatralne.” 2. „Podnoszenie jakości kształcenia ogólnego poprzez rozwój kompetencji kluczowych, umiejętności przekrojowych oraz postaw proinnowacyjnych u uczniów.” 3. „Organizacja i promocja doradztwa zawodowego, wspierającego świadome planowanie ścieżek edukacyjnych i zawodowych.”
	Kierunek 1.1.B Rozwój kompetencji zawodowych i przedsiębiorczych mieszkańców	1. „Organizacja szkoleń i spotkań dla przedsiębiorców oraz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej.” 2. „Organizacja i promocja szkoleń specjalistycznych dostosowanych do potrzeb nowoczesnego rolnictwa dla rolników.”
	Kierunek 1.1.C Aktywizacja i rozwój kompetencji osób starszych	1. „Tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji osób starszych, w szczególności poprzez organizację kursów i szkoleń.” 2. „Podjęcie działań służących powstaniu Uniwersytetu Trzeciego Wieku na terenie gminy.” 3. „Podjęcie działań służących wprowadzeniu ‘Karty seniora’ dla najstarszych mieszkańców gminy.”
	Kierunek 1.1.D Wzmacnianie aktywności obywatelskiej i liderów społecznych	1. „Wspieranie i promocja lokalnych liderów społecznych poprzez system szkoleń oraz rozwój sieci współpracy.” 2.„Utworzenie gminnego centrum wolontariatu.”
CEL OPERACYJNY 1.2 Rozwój oferty	Kierunek 1.2.A Wzmacnianie	1. „Współpraca władz gminy z organizacjami pozarządowymi w celu

kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej sprzyjającej poprawie jakości życia	współpracy społecznej i aktywności organizacji lokalnych	podejmowania inicjatyw służących integracji międzypokoleniowej.” 2. „Wielokierunkowa promocja działalności istniejących stowarzyszeń.” 3. „Wsparcie finansowe i promocyjne dla działających klubów sportowych.” 4. „Podejmowanie działań służących aktywizacji oraz podnoszeniu wiedzy i kompetencji Młodzieżowej Rady Gminy.”
	Kierunek 1.2.B Rozwój oferty oraz infrastruktury kulturalno-edukacyjno-rekreacyjnej i promocja aktywnego stylu życia	1. „Organizacja i promocja imprez kulturalno-edukacyjnych.” 2. „Propagowanie modelu aktywnego spędzania wolnego czasu.” 3. „Budowa ścieżek sensorycznych, placów zabaw i rekreacji na terenie gminy.” 4. „Budowa skateparku na terenie gminy.” 5. „Kompleksowe zagospodarowanie terenu wzdłuż rzeki Nędznica .”
CEL OPERACYJNY 1.3 Wzmacnianie tożsamości lokalnej i ochrony dziedzictwa kulturowego	Kierunek 1.3.A Kultywowanie tradycji i integracja społeczności lokalnej	1. „Podejmowanie inicjatyw służących organizowaniu świąt gminnych i uroczystości (np.dożynki, Święto Niepodległości, dzień gminy, dzień sołectwa, Orszak Trzech Króli itp.).” 2. „Organizacja spotkań międzypokoleniowych służących wzmacnianiu tożsamości lokalnej.” 3. „Organizacja rajdów rowerowych i pieszych oraz spotkań promujących lokalnych twórców oraz wydawnictwa”
	Kierunek 1.3.B Rewitalizacja, rozwój i promocja infrastruktury dziedzictwa lokalnego	1. „Podjęcie działań służących rewitalizacji terenu w Niedrzwicy Kościelnej i utworzeniu Parku Ludowego.” 2. „Podejmowanie działań służących rozwojowi muzeów regionalnych” 3. „Przeznaczenie środków budżetowych na utrzymanie miejsc pamięci znajdujących się na terenie gminy.”

		4. „Promowanie lokalnych tradycji, znanych osób i miejsc historycznych z terenu gminy.” 5. „Podejmowanie działań służących publikacji wydawnictw oraz stron internetowych służących promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.” 6. „Podjęcie działań służących aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.”

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 2:

Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych

Tab. 7. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 2 Gminy Niedrzwica Duża

Cel operacyjny	Kierunek	Działania / projekty
CEL OPERACYJNY 2.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy Niedrzwica Duża poprzez wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości oraz tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju działalności gospodarczej	Kierunek 2.1.A Przygotowanie i rozwój terenów inwestycyjnych	1. „Wygospodarowanie i przeznaczenie terenów gminnych pod działalność gospodarczą.” 2. „Uzbrojenie i zagospodarowanie terenów służących działalności gospodarczej.”
	Kierunek 2.1.B Tworzenie mechanizmów wsparcia gospodarczego oraz doradczego dla przedsiębiorców	1. „Wparcie szkoleniowo- merytoryczne dla osób zamierzających rozpoczęcie działalności gospodarczej na terenie gminy.” 2. „Utworzenie punktu informacyjnego oraz forum biznesu w urzędzie gminy.”
CEL OPERACYJNY 2.2 Rozwój infrastruktury technicznej warunkującej poprawę jakości życia, rozwój gospodarczy oraz poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznych	Kierunek 2.2.A Rozwój infrastruktury drogowej, transportowej, komunalnej i energetycznej	1. „Rozbudowa infrastruktury drogowej w otoczeniu terenów inwestycyjnych.” 2. „Remonty oraz budowa nowych dróg na terenie gminy.” 3. „Budowa chodników i nowoczesnych przystanków autobusowych na terenie gminy.” 4. „Rozbudowa miejsc parkingowych przy instytucjach publicznych, szkołach i przedszkolach.”

		5. „Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.” 6. „Modernizacja i rozbudowa oświetlenia drogowego.” 7. „Podejmowanie działań służących termomodernizacji wszystkich obiektów publicznych oraz remiz OSP.”
	Kierunek 2.2.B Poprawa dostępności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych wraz z rozwojem infrastruktury społecznej i rekreacyjnej	1. „Likwidacja barier architektonicznych oraz budowa tzw. przyjaznej infrastruktury dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.” 2. „Rozbudowa sieci monitoringowej w miejscach publicznych służących poprawie bezpieczeństwa mieszkańców.” 3. „Podejmowanie działań służących poprawie estetyki miejsc publicznych.” 4. „Rewitalizacja centrów miejscowości, utworzenie parków i skwerów.” 5. „Remonty istniejącej oraz rozbudowa infrastruktury sportowo- rekreacyjnej.” 6. „Wyposażanie jednostek OSP w nowoczesny sprzęt.” 7. „Dostosowanie istniejących łowisk do pełnienia funkcji rekreacyjnych.”
CEL OPERACYJNY 2.3 Wspieranie i inicjowanie rozwiązań infrastrukturalnych pobudzających aktywność społeczną, gospodarczą, kulturalną oraz turystyczną	Kierunek 2.3.A Rozwój infrastruktury cyfrowej i dostępności usług	1. „Podejmowanie działań wspierających budowę sieci światłowodowej we wszystkich sołectwach gminy.” 2. „Podejmowanie działań służących poszerzeniu dostępności mieszkańców do podstawowej i specjalistycznej (rehabilitacja) opieki zdrowotnej.”
	Kierunek 2.3.B Rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej	1. „Budowa i wyposażenie w niezbędną infrastrukturę (wiaty, tablice informacyjne, wieże widokowe) spójnego systemu dróg rowerowych.”

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 3:

Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy Niedrzwica Duża

Tab. 8. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 3 Gminy Niedrzwica Duża

Cel operacyjny	Kierunek	Działania / projekty
CEL OPERACYJNY 3.1 Zapewnienie ładu przestrzennego i racjonalnego gospodarowania przestrzenią gminy	Kierunek 3.1.A Spójność planistyczna i kontrola procesów urbanizacyjnych wraz z podnoszeniem jakości przestrzeni publicznych	1. „Zapewnienie spójności dokumentów strategicznych i planistycznych.” 2. „Podejmowanie działań na rzecz ograniczania chaotycznej zabudowy.” 3. „Wdrożenie standardów kształtowania nowej zabudowy mieszkaniowej i usługowej, w szczególności na obszarach o wysokich walorach krajobrazowych.” 4. „Rozwój systemu monitorowania zmian przestrzennych i presji inwestycyjnej oraz ich wpływu na środowisko.” 5. „Wdrożenie programu porządkowania i estetyzacji przestrzeni publicznych oraz terenów zabudowy mieszkaniowej (mała architektura, zieleń, standardy estetyczne).”
	Kierunek 3.1.B Gospodarka wodna i adaptacja do zmian klimatu	1. „Podejmowanie działań służących budowie zbiorników retencyjnych.” 2. „Uporządkowanie i udrożnienie rowów przydrożnych.” 3. „Promocja koncepcji tzw. małej retencji.”
CEL OPERACYJNY 3.2 Integracja działań służących ochronie środowiska z rozwojem infrastruktury i osadnictwa oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy	Kierunek 3.2.A Rozwój odnawialnych źródeł energii i lokalnej samowystarczalności energetycznej	1. „Promocja zastosowań energii odnawialnej wśród mieszkańców gminy.” 2. „Podejmowanie działań służących rozwojowi OZE na terenie gminy.” 3. „Rozwój spółdzielni energetycznej.” 4. „Montaż paneli fotowoltaicznych w budynkach użyteczności publicznej, obiektach szkolnych oraz na lampach ulicznych.”

		5. „Podejmowanie działań służących budowie biogazowni na terenie gminy.”
	Kierunek 3.2.B Rozwój infrastruktury komunalnej i bezpieczeństwa środowiskowego	1. „Rozbudowa PSZOK.” 2. „Rozbudowa gminnej oczyszczalni ścieków.” 3. „Budowa dodatkowych/rezerwowych ujęć wody.” 4. „Zainicjowanie działań służących budowie ekranów dźwiękochłonnych od strony drogi ekspresowej S19, linii kolejowej oraz stref przemysłowych.”
	Kierunek 3.2.C Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw prośrodowiskowych	1. „Podejmowanie działań informacyjnych skierowanych do mieszkańców dotyczących klęski suszy oraz podtopień.” 2. „Promocja postaw prośrodowiskowych, inicjowanie działań służących ochronie środowiska (Dzień ziemi, sprzątanie świata itp.).” 3. „Udzielanie wsparcia organizacyjnego oraz promocyjnego dla realizacji programów edukacji ekologicznej skierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych.” 4. „Podejmowanie działań służących ochronie, zachowaniu i promocji dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego.” 5. „Poodejmowanie działań służących promocji lokalnych (ekologicznych) produktów.” 6. „Wsparcie oraz promocja rozwoju agroturystyki na terenie gminy.”

Źródło: Opracowanie własne

7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

Gmina Niedrzwica Duża dąży do zrównoważonego i trwałego rozwoju, odpowiadającego jej funkcjom podmiejskim i rolniczym, potencjałowi gospodarczemu oraz potrzebom społeczności lokalnej, przy jednoczesnym wzmacnianiu atrakcyjności osadniczej i wysokiej jakości życia mieszkańców. Położenie gminy w centralnej części województwa lubelskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Lublin, w strukturze powiatu lubelskiego, determinuje konieczność prowadzenia polityki przestrzennej ukierunkowanej na racjonalne wykorzystanie zasobów lokalnych, ochronę terenów rolnych oraz harmonijne kształtowanie procesów suburbanizacyjnych.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Niedrzwica Duża wynika z uwarunkowań historycznych, przyrodniczych, komunikacyjnych, planistycznych i społeczno-gospodarczych, charakterystycznych dla gmin położonych w strefie oddziaływania dużego ośrodka miejskiego. Uwzględnia on istniejącą sieć osadniczą, strukturę użytkowania gruntów, warunki środowiskowe oraz aktualne i prognozowane potrzeby demograficzne. Model ten stanowi wizję długofalowego rozwoju przestrzennego gminy, ukierunkowaną na zachowanie ładu przestrzennego, ograniczanie niekontrolowanego rozpraszania zabudowy oraz wzmacnianie spójności funkcjonalnej poszczególnych miejscowości.

Model obejmuje cele w wymiarze przestrzennym oraz zestaw ustaleń i rekomendacji odnoszących się do kształtowania zagospodarowania przestrzennego, rozwoju osadnictwa, lokalizacji funkcji usługowych i gospodarczych oraz ochrony terenów rolnych i przyrodniczych. Stanowi on podstawę do prowadzenia spójnej i zintegrowanej polityki przestrzennej gminy.

Centralnym elementem wizji rozwoju pozostaje komponent społeczny. Zakłada on poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie wysokiej dostępności usług publicznych, rozwój infrastruktury społecznej, poprawę bezpieczeństwa oraz tworzenie przestrzeni sprzyjających integracji lokalnej i aktywności społecznej. Szczególny nacisk kładzie się na rozwój usług edukacyjnych, opiekuńczych i rekreacyjnych oraz dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób starszych, rodzin z dziećmi oraz osób o ograniczonej mobilności. Realizacja tych działań w perspektywie najbliższej dekady ma przyczynić się do dalszego wzrostu atrakcyjności osiedleńczej gminy oraz stabilizacji procesów demograficznych.

Rozwój osadnictwa w gminie Niedrzwica Duża będzie następował w oparciu o istniejącą zabudowę, obowiązujące dokumenty planistyczne oraz wydane decyzje o warunkach zabudowy, przy zapewnieniu dostępu do dróg publicznych i podstawowej infrastruktury technicznej. Priorytetem pozostaje rozwój zabudowy w granicach istniejących miejscowości, z wykorzystaniem terenów już zainwestowanych lub bezpośrednio do nich przylegających, w szczególności w obszarach dobrze skomunikowanych z Lublinem.

Planowany rozwój urbanistyczny zakłada prowadzenie działań inwestycyjnych w sposób uporządkowany i zrównoważony, oparty na racjonalnym wykorzystaniu przestrzeni oraz ograniczaniu presji inwestycyjnej na tereny otwarte i rolnicze. Nowa zabudowa powinna być lokalizowana przede wszystkim w obszarach o wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, co pozwoli na efektywne wykorzystanie istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej oraz ograniczy koszty jej rozbudowy.

Stopniowe poszerzanie terenów przeznaczonych pod zabudowę dopuszcza się wyłącznie w przypadkach uzasadnionych rzeczywistymi potrzebami demograficznymi i inwestycyjnymi, po wykazaniu braku możliwości ich realizacji w ramach już wyznaczonych obszarów zainwestowanych. Gmina Niedrzwica Duża przyjmuje zasadę odpowiedzialnego gospodarowania przestrzenią, w szczególności ochrony terenów rolnych o wysokiej wartości produkcyjnej oraz zachowania walorów krajobrazowych.

Preferencje lokalizacyjne dla nowej zabudowy mieszkaniowej i usługowej koncentrują się na gruntach o niższej przydatności rolniczej oraz terenach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość przeznaczenia pod zabudowę gruntów klas I–III, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w tym § 6 Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 maja 2024 r., po przeprowadzeniu szczegółowej analizy wpływu inwestycji na strukturę rolną gminy.

Rozwój osadnictwa będzie opierał się na kontynuacji istniejącej struktury zabudowy, obejmującej modernizację i poprawę standardu technicznego obiektów, uzupełnianie luk w zabudowie oraz zagospodarowanie terenów przyległych do obecnych obszarów zainwestowanych. Działania te przyczynią się do poprawy estetyki przestrzeni, wzmocnienia funkcji mieszkaniowej oraz ograniczenia presji urbanizacyjnej na tereny niezabudowane.

W procesie planistycznym szczególną wagę przykłada się do kształtowania wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Nowe tereny zabudowy powinny uwzględniać potrzeby rekreacyjne mieszkańców, tereny zieleni urządzonej oraz rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo i dostępność komunikacyjną, w tym ruch pieszy i rowerowy.

Tworzenie i wzmacnianie lokalnych centrów miejscowości

Integralnym elementem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Niedrzwica Duża jest wzmacnianie roli lokalnych centrów miejscowości jako przestrzeni koncentracji usług publicznych, aktywności społecznej i życia codziennego mieszkańców. Centra te pełnią istotną funkcję integracyjną, sprzyjając budowaniu więzi społecznych oraz lokalnej tożsamości.

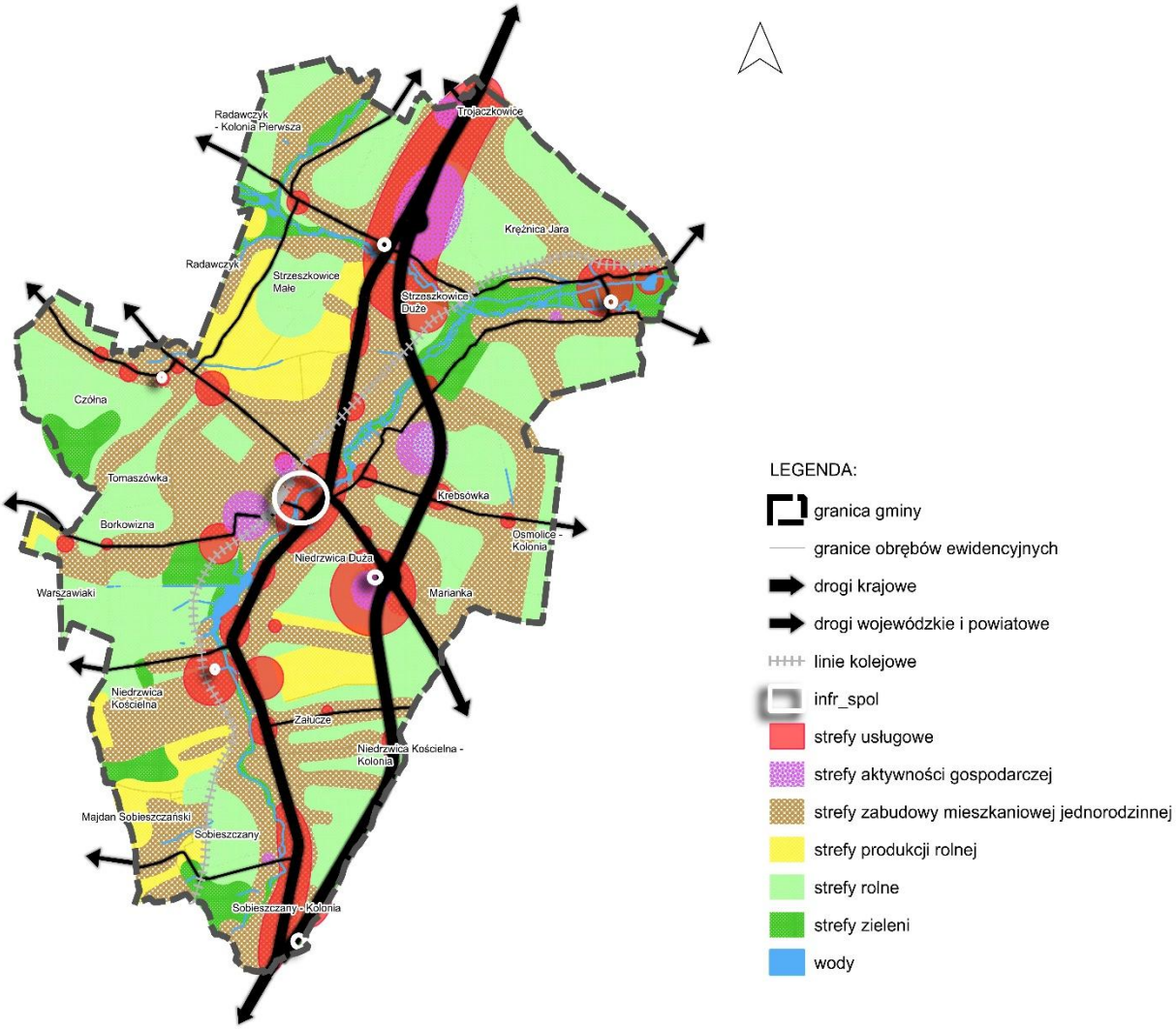
W ramach polityki przestrzennej przewiduje się:

- koncentrację podstawowych usług publicznych (administracyjnych, społecznych, edukacyjnych, sportowych i kulturalnych) w centralnych częściach miejscowości,
- rozwój drobnej przedsiębiorczości, handlu i usług w sposób komplementarny do funkcji mieszkaniowej,
- porządkowanie i poprawę jakości przestrzeni publicznych, w tym placów, skwerów, terenów zieleni i przestrzeni rekreacyjnych,
- poprawę dostępności komunikacyjnej oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- rozwój infrastruktury pieszej i rowerowej wzmacniającej powiązania wewnętrzne gminy,
- tworzenie miejsc sprzyjających integracji społecznej i aktywności lokalnej.

Głównym ośrodkiem koncentracji funkcji usługowych, administracyjnych i społecznych pozostaje miejscowość Niedrzwica Duża, pełniąca rolę centrum gminnego. Funkcje uzupełniające realizowane są w pozostałych sołectwach, zgodnie z ich skalą, potencjałem

oraz potrzebami mieszkańców. Układ komunikacyjny gminy, oparty na sieci dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz powiązaniach z miastem Lublin, stanowi podstawę obsługi przestrzennej i wymaga dalszej modernizacji w celu poprawy dostępności wewnętrznej, bezpieczeństwa ruchu oraz jakości połączeń z otoczeniem zewnętrznym.

Rys. 12. Główne ośrodki koncentracji funkcji usługowych i administracyjnych



Źródło: Opracowanie własne

Tereny aktywności gospodarczej

Ze względu na korzystne położenie gminy Niedrzwica Duża w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Lublin oraz dobre powiązania komunikacyjne z ośrodkiem wojewódzkim, niezbędne jest wyznaczenie nowych obszarów przeznaczonych pod działalność gospodarczą, sprzyjających rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości, usług oraz funkcji logistycznych i produkcyjnych, przy jednoczesnym zachowaniu zasad ochrony środowiska i ładu przestrzennego.

Atrakcyjność lokalizacyjna gminy, wynikająca z położenia w strefie podmiejskiej Lublina oraz dostępności infrastruktury drogowej, stwarza korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej o charakterze usługowym, magazynowym, przetwórczym oraz związanym

z obsługą rosnącej funkcji mieszkaniowej gminy. Szczególnie istotne pozostaje wykorzystanie potencjału terenów zlokalizowanych w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych oraz obszarów posiadających możliwość efektywnego uzbrojenia technicznego.

W modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej zaproponowano orientacyjne rozmieszczenie stref mieszkaniowych, usługowych i aktywności gospodarczej. Mają one charakter wstępny i powinny być każdorazowo weryfikowane w odniesieniu do istniejącego zagospodarowania, uwarunkowań środowiskowych, dostępności infrastruktury technicznej oraz aktualnych potrzeb rozwojowych gminy.

W modelu strukturalno-przestrzennym gminy Niedrzwica Duża niezbędne jest jednoznaczne wskazanie układu komunikacyjnego oraz infrastruktury technicznej, ponieważ elementy te stanowią podstawowy szkielet funkcjonalny gminy i w decydujący sposób warunkują jej rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny. Ich czytelne ujęcie umożliwia prowadzenie spójnej, racjonalnej i długofalowej polityki zagospodarowania przestrzennego, dostosowanej do dynamicznych procesów suburbanizacyjnych oraz realnych możliwości inwestycyjnych gminy.

Układ komunikacyjny, obejmujący drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne, sieć dojazdową do terenów zabudowy oraz powiązania z Lublinem i sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego, determinuje dostępność przestrzenną miejscowości, lokalizację zabudowy mieszkaniowej i usługowej oraz warunki funkcjonowania lokalnej przedsiębiorczości. W gminie Niedrzwica Duża, pełniącej funkcję mieszkaniowo-rolniczą i pozostającej pod silnym wpływem oddziaływania ośrodka wojewódzkiego, sprawny i czytelny układ komunikacyjny ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia mieszkańcom dostępu do usług publicznych, rynku pracy, edukacji oraz infrastruktury społecznej i rekreacyjnej.

Zaznaczenie układu komunikacyjnego w modelu strukturalno-przestrzennym pozwala na wskazanie głównych osi rozwoju osadnictwa oraz terenów preferowanych pod nowe inwestycje mieszkaniowe i gospodarcze, ograniczając jednocześnie niekontrolowane rozpraszanie zabudowy. Umożliwia także planowanie modernizacji i rozbudowy infrastruktury drogowej w sposób skoordynowany z kierunkami rozwoju przestrzennego, poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz rozwój infrastruktury pieszej i rowerowej, istotnej zarówno dla mieszkańców, jak i funkcji rekreacyjnych gminy.

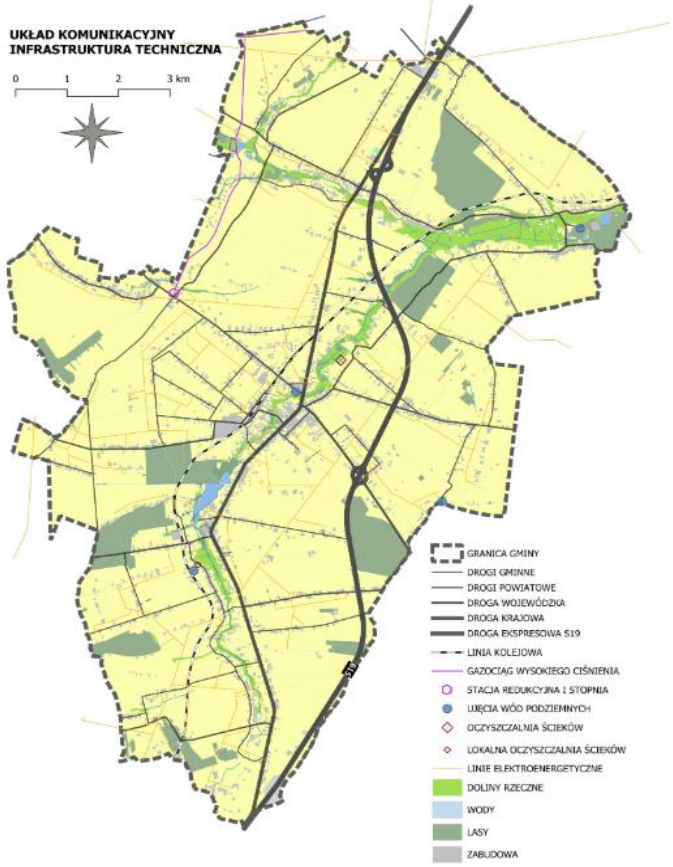
Równie istotnym elementem modelu jest infrastruktura techniczna, obejmująca sieci wodociągowe, kanalizacyjne, energetyczne, gazowe, telekomunikacyjne oraz systemy gospodarki odpadami i retencji wód opadowych. Dostępność i jakość infrastruktury technicznej warunkują możliwość lokalizacji nowej zabudowy, rozwój funkcji usługowych i gospodarczych oraz poprawę standardu życia mieszkańców. W warunkach gminy Niedrzwica Duża, charakteryzującej się dynamicznym rozwojem budownictwa mieszkaniowego oraz rosnącym zainteresowaniem inwestycyjnym, czytelne ujęcie infrastruktury technicznej w modelu przestrzennym pozwala na identyfikację obszarów wymagających rozbudowy sieci oraz racjonalne planowanie inwestycji infrastrukturalnych.

Uwzględnienie infrastruktury technicznej w modelu strukturalno-przestrzennym sprzyja również optymalizacji kosztów rozwoju poprzez koncentrację nowej zabudowy w obszarach już wyposażonych w sieci lub możliwych do efektywnego uzbrojenia. Ogranicza to konieczność rozpraszania inwestycji infrastrukturalnych, zwiększa efektywność ekonomiczną

realizowanych przedsięwzięć oraz minimalizuje negatywny wpływ rozwoju przestrzennego na środowisko przyrodnicze.

Zintegrowane ujęcie układu komunikacyjnego i infrastruktury technicznej w modelu strukturalno-przestrzennym gminy Niedrzwica Duża umożliwia prowadzenie spójnej i przewidywalnej polityki przestrzennej, opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju oraz harmonijnego łączenia funkcji mieszkaniowych, gospodarczych i rolniczych. Stanowi ono podstawę do koordynacji działań planistycznych, inwestycyjnych i finansowych gminy, a także do skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury, poprawę dostępności komunikacyjnej oraz wzmacnianie konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej gminy.

Rys. 13. Układ komunikacyjny i infrastruktura techniczna



Źródło: Opracowanie własne

Funkcja rolnicza

Rolnictwo stanowi jeden z podstawowych i trwałych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Niedrzwica Duża, determinując jej charakter gospodarczy, krajobrazowy oraz społeczny. Gmina charakteryzuje się znacznym udziałem użytków rolnych oraz występowaniem gleb o wysokiej przydatności rolniczej, co stwarza korzystne warunki dla prowadzenia intensywnej produkcji roślinnej i sadowniczej, a także rozwoju gospodarstw o zróżnicowanym profilu działalności. Rolniczy charakter gminy wzmacnia jej położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Lublina, zapewniające dostęp do rynku zbytu, zaplecza usługowego oraz możliwości rozwoju nowoczesnych form dystrybucji produktów rolnych.

Potencjał rozwojowy rolnictwa w gminie Niedrzwica Duża związany jest w szczególności z możliwością specjalizacji gospodarstw w kierunku produkcji jakościowej, sadowniczej, warzywniczej oraz rolnictwa ekologicznego, a także rozwoju krótkich łańcuchów dostaw i bezpośredniej sprzedaży produktów rolnych na rynek lubelski. Kierunki te mogą sprzyjać zwiększeniu dochodowości gospodarstw, dywersyfikacji źródeł dochodu mieszkańców oraz wzmacnianiu lokalnej gospodarki opartej na wykorzystaniu zasobów rolniczych.

Istotnym uzupełnieniem funkcji rolniczej jest rozwój drobnego i średniego przetwórstwa rolno-spożywczego, bazującego na lokalnych surowcach oraz korzystnym położeniu komunikacyjnym gminy. Przetwórstwo to może stanowić impuls do wzrostu wartości dodanej produkcji rolnej, tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, przy jednoczesnym zachowaniu wiejskiego i podmiejskiego charakteru gminy.

Działania strategiczne w zakresie rozwoju funkcji rolniczej powinny koncentrować się na poprawie warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych, w tym wspieraniu modernizacji produkcji, poprawie struktury agrarnej, rozwoju infrastruktury technicznej oraz zwiększaniu odporności rolnictwa na zmiany klimatyczne. Szczególną rolę odgrywa racjonalne kształtowanie przestrzeni rolniczej, zapewniające ciągłość użytkowania gruntów oraz ochronę gleb o wysokiej wartości produkcyjnej przed nadmierną presją urbanizacyjną wynikającą z rozwoju funkcji mieszkaniowej.

Lokalizacja gospodarstw rolnych, w szczególności rodzinnych i towarowych, powinna następować na terenach przeznaczonych pod zabudowę zagrodową, wyposażonych lub możliwych do wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną, przy zachowaniu zasad ładu przestrzennego i ochrony środowiska. Zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego powinny być lokowane przede wszystkim w obszarach przeznaczonych do obsługi produkcji rolniczej lub w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących gospodarstw, w sposób ograniczający konflikty przestrzenne i środowiskowe oraz zapewniający sprawną obsługę komunikacyjną.

Prowadzona polityka przestrzenna gminy Niedrzwica Duża zakłada utrzymanie i wzmacnianie funkcji rolniczej jako jednego z kluczowych filarów rozwoju lokalnego, przy jednoczesnym wspieraniu jej stopniowej modernizacji, innowacyjności oraz dostosowania do zmieniających się warunków rynkowych, klimatycznych i środowiskowych.

W modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Niedrzwica Duża konieczne jest uwzględnienie stref ochrony przyrody, krajobrazu oraz obszarów zagrożenia powodzią, ponieważ czynniki te w istotny sposób determinują możliwości i kierunki zagospodarowania przestrzennego, bezpieczeństwo mieszkańców oraz trwałość rozwoju lokalnego. Pominięcie tych uwarunkowań prowadziłoby do naruszenia zasad ładu przestrzennego, zwiększenia ryzyk środowiskowych oraz generowania wysokich kosztów społecznych i infrastrukturalnych w przyszłości.

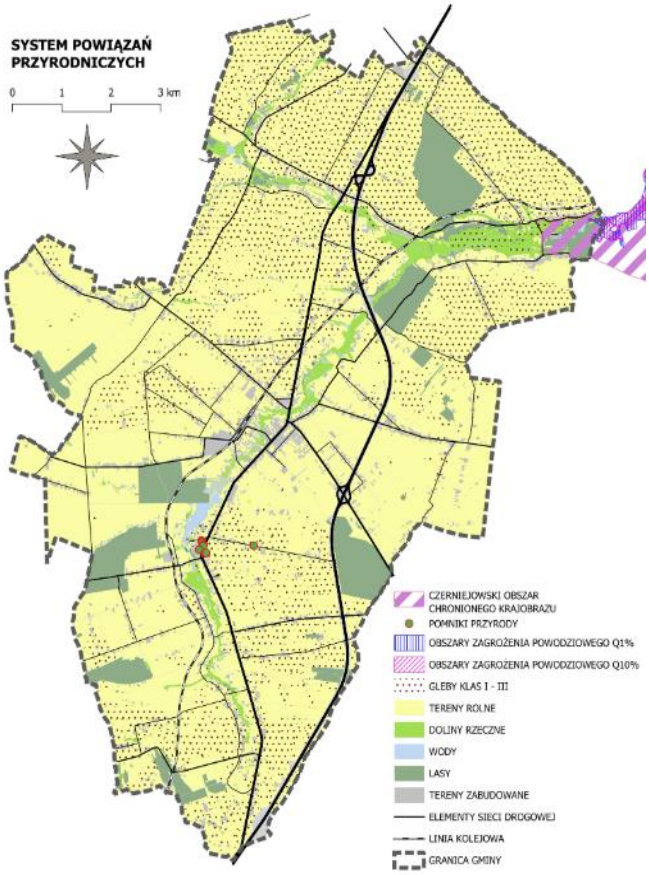
Gmina Niedrzwica Duża charakteryzuje się znacznym udziałem terenów otwartych, rolnych i przyrodniczych, które pełnią istotne funkcje ekologiczne, krajobrazowe i retencyjne. Szczególne znaczenie posiada dolina rzeki Nędznicy wraz z terenami zieleni naturalnej i ekosystemami pełniącymi funkcje przyrodnicze oraz hydrologiczne. Obszary te wymagają ochrony nie tylko ze względu na swoje walory środowiskowe, ale również z uwagi na ich znaczenie dla jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności osiedleńczej i rekreacyjnej gminy.

Uwzględnienie stref ochrony przyrody w modelu funkcjonalno-przestrzennym pozwala na zachowanie ciągłości systemów przyrodniczych, ochronę bioróżnorodności oraz ograniczenie degradacji krajobrazu rolniczego, który stanowi jeden z kluczowych elementów tożsamości gminy. Działania te mają również istotne znaczenie dla przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych, poprawy retencji wodnej oraz zachowania naturalnych korytarzy ekologicznych.

Równie istotne jest uwzględnienie stref ochrony krajobrazu, obejmujących obszary o wysokich walorach widokowych i kulturowych. Krajobraz gminy Niedrzwica Duża, ukształtowany przez rolniczy sposób użytkowania ziemi, historyczny układ miejscowości oraz obecność terenów zielonych i dolin rzecznych, stanowi istotny zasób rozwojowy. Jego ochrona sprzyja zachowaniu ładu przestrzennego, przeciwdziała chaotycznej suburbanizacji oraz wspiera rozwój funkcji rekreacyjnych, turystycznych i wypoczynkowych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym.

Włączenie stref ochrony krajobrazu do modelu przestrzennego umożliwia świadome kształtowanie nowej zabudowy, dostosowanej skalą, formą i intensywnością do otoczenia, przy jednoczesnym zachowaniu walorów przestrzennych i harmonijnego charakteru krajobrazu wiejskiego gminy.

Rys. 14. Obszary ochrony przyrody i zasoby naturalne



Źródło: Opracowanie własne

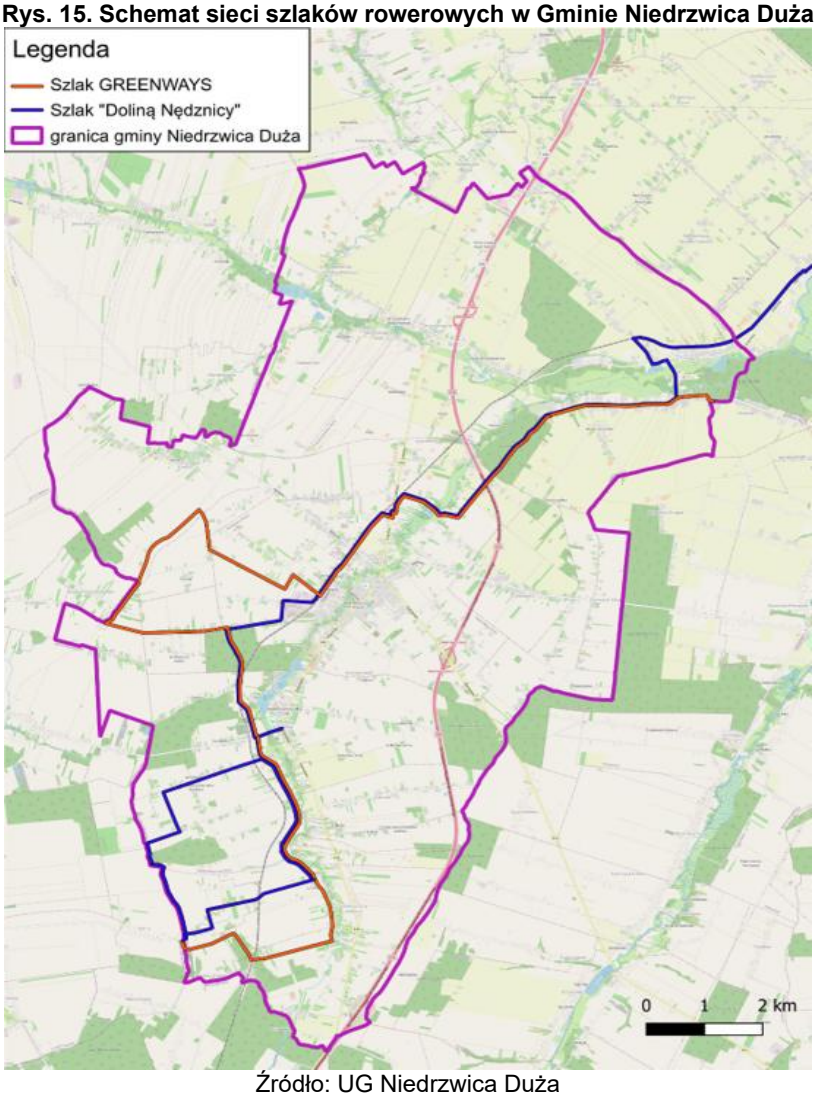
Funkcjonujące na terenie gminy ścieżki turystyczne i rowerowe:

Nazwa: szlak rowerowy niebieski gmina Niedrzwica Duża – pętla o długości 12,0 km

10 maja 2009 roku otworzony został nowy szlak rowerowy „Doliną Nędznicy". Licząca 30 km. trasa szlaku została wytyczona tak, by pokazać niezwykłe walory krajobrazowe oraz ciekawe, historyczne miejsca gminy Niedrzwica Duża i biegnie, jak sama nazwa wskazuje, wzdłuż przepływającej przez gminę rzeki Nędznicy.

W pracach nad przygotowaniem i otwarciem szlaku rowerowego Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Niedrzwicy Dużej współpracował z Fundacją na Rzecz Edukacji i Rozwoju Środowiska Lokalnego Niedrzwicy Kościelnej „Dziupla".

Rys. 15. Schemat sieci szlaków rowerowych w Gminie Niedrzwica Duża



Źródło: UG Niedrzwica Duża

Przez teren gminy Niedrzwica Duża przebiega także szlak rowerowy GREENWAYS. Wytyczona w 2024 roku trasa rowerowa w ramach projektu Lokalnej Grupy Działania „Kraina wokół Lublina" pod nazwą *„Rozwój infrastruktury turystycznej w oparciu o szlaki GREENWAYS"*, stanowi malowniczy szlak prowadzący przez najciekawsze zakątki Gminy Niedrzwica Duża. Została zaprojektowana z myślą o osobach ceniących aktywny wypoczynek i chcących poznać lokalne atrakcje, zabytki oraz tereny o wysokich walorach przyrodniczych.

Szlak wiedzie głównie drogami asfaltowymi oraz utwardzonymi drogami gruntowymi, co sprawia, że jest odpowiedni zarówno dla rodzin z dziećmi, jak i dla bardziej doświadczonych rowerzystów.

Przebieg trasy: Majdan Sobieszczański – Sobieszczany Kolonia – Sobieszczany – Niedrzwica Kościelna – Borkowizna – Warszawiaki – granica z Gminą Borzechów (Majdan Borzechowski) – Niedrzwica Duża – Krężnica Jara. Trasa została wyposażona w pełną infrastrukturę w postaci oznakowania, altan turystycznych z paleniskami i stojakami na rowery.

8. REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Realizacja działań przewidzianych w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035 przyczyni się do osiągnięcia trwałych efektów społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych. Planowane przedsięwzięcia odpowiadają na potrzeby mieszkańców oraz wyzwania rozwojowe gminy, wzmacniając jej potencjał społeczny, gospodarczy i inwestycyjny.

Poniżej przedstawiono opisowe zestawienie rezultatów planowanych działań w podziale na kluczowe obszary rozwoju.

Poziom społeczny

Działania realizowane w ramach celu strategicznego dotyczącego rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego koncentrują się na poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu dostępności usług społecznych oraz wzmacnianiu aktywności obywatelskiej i integracji lokalnej społeczności.

Rozwój kompetencji i edukacji mieszkańców

Do 2035 roku zakłada się wzrost poziomu kompetencji dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych poprzez rozwój inicjatyw edukacyjnych, kursów i szkoleń. Rezultatem działań będzie:

- podniesienie jakości kształcenia ogólnego oraz rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności przekrojowych uczniów,
- zwiększenie aktywności edukacyjnej mieszkańców na różnych etapach życia,
- lepsze przygotowanie młodzieży do świadomego wyboru ścieżki edukacyjnej i zawodowej dzięki rozwojowi doradztwa zawodowego,
- wzrost kompetencji zawodowych i przedsiębiorczych mieszkańców, w tym rolników i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców.

Wsparcie seniorów i integracja społeczna

Istotnym rezultatem strategii będzie zwiększenie aktywności społecznej osób starszych oraz rozwój usług odpowiadających na potrzeby seniorów. Planowane działania przyczynią się do:

- wzrostu dostępności kursów, szkoleń i działań aktywizujących osoby starsze,
- utworzenia warunków do funkcjonowania Uniwersytetu Trzeciego Wieku,
- wdrożenia rozwiązań wspierających seniorów, w tym „Karty Seniora”,
- zwiększenia integracji międzypokoleniowej,
- rozwoju wolontariatu oraz lokalnych liderów społecznych,
- wzrostu aktywności organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.

Rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej

Rezultatem działań inwestycyjnych i organizacyjnych będzie znaczące poszerzenie oferty czasu wolnego oraz poprawa dostępności infrastruktury społecznej i rekreacyjnej. Zakłada się:

- wzrost liczby wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych i sportowych organizowanych na terenie gminy,
- rozwój infrastruktury rekreacyjnej, w tym placów zabaw, terenów rekreacyjnych i ścieżek pieszo-rowerowych,
- budowę skateparku oraz nowych przestrzeni służących aktywnemu wypoczynkowi,
- poprawę dostępności infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dla mieszkańców wszystkich grup wiekowych,
- promocję aktywnego stylu życia i wzrost aktywności fizycznej mieszkańców.

Wzmacnianie tożsamości lokalnej i dziedzictwa kulturowego

Realizacja działań w tym obszarze przyczyni się do wzrostu identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania oraz ochrony lokalnego dziedzictwa. Oczekiwane rezultaty obejmują:

- wzrost liczby wydarzeń integracyjnych i kultywujących lokalne tradycje,
- organizację świąt gminnych, wydarzeń historycznych oraz spotkań międzypokoleniowych,
- rozwój działań promujących historię, kulturę i lokalnych twórców,
- rewitalizację wybranych przestrzeni publicznych i obiektów związanych z dziedzictwem lokalnym,
- zwiększenie atrakcyjności turystycznej i kulturowej gminy,
- poprawę stanu miejsc pamięci oraz aktualizację gminnej ewidencji zabytków.

Poziom gospodarczy

Działania przewidziane w ramach celu strategicznego dotyczącego rozwoju gospodarczego ukierunkowane są na wzmacnianie lokalnej przedsiębiorczości, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej gminy oraz rozwój nowoczesnej infrastruktury technicznej.

Rozwój przedsiębiorczości i atrakcyjności inwestycyjnej

Rezultatem realizacji planowanych przedsięwzięć będzie:

- zwiększenie liczby terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą,
- poprawa wyposażenia terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną,
- wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie gminy,
- zwiększenie aktywności przedsiębiorczej mieszkańców,
- rozwój systemu wsparcia doradczego i informacyjnego dla przedsiębiorców,
- poprawa współpracy pomiędzy samorządem a środowiskiem gospodarczym.

Rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej

Realizacja działań infrastrukturalnych przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców oraz zwiększenia funkcjonalności przestrzeni publicznych. Zakłada się:

- poprawę jakości infrastruktury drogowej we wszystkich sołectwach,

- zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę chodników i modernizację przystanków autobusowych,
- rozwój infrastruktury parkingowej przy instytucjach publicznych,
- rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- modernizację i rozbudowę oświetlenia drogowego,
- poprawę efektywności energetycznej budynków publicznych dzięki termomodernizacji,
- wzrost dostępności infrastruktury dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami,
- rozwój monitoringu i poprawę poziomu bezpieczeństwa publicznego.

Rozwój infrastruktury turystycznej i cyfrowej

Planowane działania przyczynią się do wzrostu atrakcyjności turystycznej oraz poprawy dostępności usług publicznych. Rezultaty obejmują:

- rozwój spójnego systemu dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- zwiększenie dostępności terenów rekreacyjnych i turystycznych,
- rozwój infrastruktury światłowodowej we wszystkich sołectwach,
- poprawę dostępu mieszkańców do usług cyfrowych,
- zwiększenie dostępności podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Poziom przestrzenno-środowiskowy

Działania w tym obszarze koncentrują się na ochronie środowiska, racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią oraz zwiększaniu odporności gminy na skutki zmian klimatu.

Ład przestrzenny i estetyka przestrzeni publicznych

Rezultatem realizacji działań będzie:

- poprawa jakości planowania przestrzennego i spójności dokumentów planistycznych,
- ograniczenie zjawiska chaotycznej zabudowy,
- poprawa estetyki przestrzeni publicznych i terenów zabudowy mieszkaniowej,
- rewitalizacja centrów miejscowości oraz rozwój terenów zielonych,
- zwiększenie dostępności uporządkowanych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych.

Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu

Planowane działania środowiskowe przyczynią się do poprawy jakości środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców. Zakłada się:

- rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie gminy,
- zwiększenie samowystarczalności energetycznej poprzez rozwój spółdzielni energetycznej,
- montaż instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej,
- rozwój infrastruktury służącej gospodarce wodnej i retencji,
- poprawę funkcjonowania systemów odwadniających i ograniczenie skutków podtopień,
- rozbudowę oczyszczalni ścieków oraz infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- rozwój Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych;,

- poprawę bezpieczeństwa środowiskowego oraz jakości zaopatrzenia mieszkańców w wodę.

Edukacja ekologiczna i rozwój postaw prośrodowiskowych

Realizacja działań edukacyjnych i promocyjnych przyczyni się do:

- wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców,
- promocji działań związanych z ochroną środowiska i racjonalnym gospodarowaniem zasobami,
- rozwoju inicjatyw związanych z edukacją ekologiczną dzieci, młodzieży i dorosłych,
- promocji lokalnych produktów ekologicznych,
- rozwoju agroturystyki i wykorzystania walorów przyrodniczych gminy.

Podsumowanie

Zakładane rezultaty Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035 tworzą spójny system działań wspierających rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny gminy. Ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej gminy, wzmocnienia lokalnej tożsamości oraz skuteczniejszej ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Tab. 9. Wybrane działania/ projekty zapisany w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża z wskaźnikami do monitorowania

Lp.	Nazwa przyjętego w strategii rozwoju gminy działania/projektu	Efekt/wskaźnik perspektywa 2025-2035	Podmiot odpowiedzialny
1	„Wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży poprzez inicjatywy kształtujące kreatywność oraz kompetencje językowe, muzyczne i teatralne.”	wzrost	Szkoły, UG Niedrzwica Duża, instytucje kultury
2	„Organizacja szkoleń i spotkań dla przedsiębiorców oraz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej.”	+10	UG, PUP, Lubelska Agencja Rozwoju, Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości
3	„Tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji osób starszych, w szczególności poprzez organizację kursów i szkoleń.”	+20	UG Niedrzwica Duża , Ośrodki pomocy społecznej, PUP
4	„Podjęcie działań służących powstaniu Uniwersytetu Trzeciego Wieku na terenie gminy.”	+1	UG Niedrzwica Duża, instytucje kultury, LGD
5	„Podjęcie działań służących wprowadzeniu ‘Karty seniora’ dla najstarszych mieszkańców gminy.”	+1	UG Niedrzwica Duża , Ośrodki pomocy społecznej
6	„Wielokierunkowa promocja działalności istniejących stowarzyszeń.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża
7	„Podejmowanie działań służących aktywizacji oraz podnoszeniu wiedzy i kompetencji Młodzieżowej Rady Gminy.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża

8	„Budowa skateparku na terenie gminy.”	+1	UG Niedrzwica Duża
9	„Organizacja spotkań międzypokoleniowych służących wzmacnianiu tożsamości lokalnej.”	wzrost	Szkoły, UG , instytucje kultury
10	„Podejmowanie działań służących utworzeniu muzeum regionalnego/poszerzenie działalności Muzeum Młynarstwa.”	+1	UG Niedrzwica Duża, instytucje kultury, LGD, stowarzyszenia
11	„Podjęcie działań służących aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.”	+5 (co 2 lata)	UG Niedrzwica Duża
12	„Uzbrojenie i zagospodarowanie terenów służących działalności gospodarczej.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża
13	„Utworzenie punktu informacyjnego oraz forum biznesu w urzędzie gminy.”	+1, +1	UG Niedrzwica Duża
14	„Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża, Zakład komunalny
15	„Rewitalizacja centrów miejscowości, utworzenie parków i skwerów.”	+3	UG Niedrzwica Duża
16	„Podejmowanie działań wspierających budowę sieci światłowodowej we wszystkich sołectwach gminy.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża
17	„Wdrożenie programu porządkowania i estetyzacji przestrzeni publicznych oraz terenów zabudowy mieszkaniowej (mała architektura, zieleń, standardy estetyczne).”	+1	UG Niedrzwica Duża
18	„Podejmowanie działań służących budowie zbiorników retencyjnych.”	wzrost	UG Niedrzwica Duża
19	„Podejmowanie działań służących budowie biogazowni na terenie gminy.”	+1	UG Niedrzwica Duża, Zakład komunalny
20	„Wsparcie oraz promocja rozwoju agroturystyki na terenie gminy.”	+50%	UG Niedrzwica Duża , LGD, stowarzyszenia

Źródło: Opracowanie własne

9. USTALENIA I REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ZASAD OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, W TYM OCHRONY POWIETRZA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Rekomendacje w zakresie ochrony zasobów wodnych oraz poprawy jakości wód powierzchniowych i podziemnych

Jednym z najważniejszych wyzwań środowiskowych gminy jest ochrona zasobów wodnych, które stanowią podstawowy element lokalnego systemu przyrodniczego i warunkują bezpieczeństwo ekologiczne oraz rozwój społeczno-gospodarczy. Szczególnego znaczenia nabiera ochrona rzek Krężniczanki (Ciemięgi), Nędznicy, których doliny pełnią funkcje hydrologiczne, przyrodnicze i krajobrazowe.

Pomimo stosunkowo dobrego stanu hydromorfologicznego oraz biologicznego cieków wodnych, wyniki badań wskazują na pogorszony stan fizykochemiczny wód i występowanie zanieczyszczeń obniżających ich jakość. W związku z tym rekomenduje się rozwój kompleksowego systemu monitoringu jakości wód powierzchniowych, obejmującego regularną analizę źródeł zanieczyszczeń punktowych i rozproszonych, zwłaszcza pochodzących z działalności rolniczej i gospodarki komunalnej.

Kluczowym kierunkiem działań powinno być wdrażanie rozwiązań ograniczających dopływ zanieczyszczeń do rzek i cieków wodnych. Istotne będzie tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, zwiększanie powierzchni terenów biologicznie czynnych oraz promowanie praktyk rolniczych ograniczających spływ nawozów i środków ochrony roślin. Ważnym elementem polityki środowiskowej powinno być również wspieranie działań związanych z retencją krajobrazową, umożliwiających zatrzymywanie wody w środowisku naturalnym.

Szczególnej ochrony wymagają także zasoby Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 406 Niecka lubelska, którego obszar obejmuje całą gminę. Ze względu na wysoką przepuszczalność gruntów oraz brak naturalnych warstw izolacyjnych zbiornik ten jest szczególnie podatny na przenikanie zanieczyszczeń. Z tego względu konieczne jest dalsze rozwijanie infrastruktury kanalizacyjnej, kontrola szczelności zbiorników bezodpływowych oraz ograniczanie lokalizacji inwestycji mogących negatywnie oddziaływać na jakość wód podziemnych.

Ważnym kierunkiem działań powinno być również zwiększanie zdolności retencyjnych gminy poprzez rozwój małej retencji, budowę zbiorników retencyjnych, oczek wodnych oraz wdrażanie rozwiązań opartych na zielono-niebieskiej infrastrukturze. Działania te będą jednocześnie ograniczały skutki suszy i lokalnych podtopień.

Rekomendacje dotyczące adaptacji do zmian klimatu oraz przeciwdziałaniu skutkom suszy i podtopień

Postępujące zmiany klimatu powodują coraz częstsze występowanie zjawisk ekstremalnych, takich jak fale upałów, długotrwałe okresy bezopadowe oraz gwałtowne opady prowadzące do lokalnych podtopień. Zjawiska te stanowią istotne zagrożenie zarówno dla mieszkańców, jak i lokalnej gospodarki, szczególnie rolnictwa.

W związku z tym rekomenduje się opracowanie i wdrożenie lokalnego systemu adaptacji do zmian klimatu, uwzględniającego specyfikę przyrodniczą i hydrologiczną gminy. Dokument taki powinien obejmować działania związane z ochroną zasobów wodnych, ograniczaniem skutków suszy, poprawą retencji oraz zwiększaniem odporności infrastruktury na ekstremalne zjawiska pogodowe.

Istotnym kierunkiem działań powinno być rozwijanie zielono-niebieskiej infrastruktury na terenach zurbanizowanych. Należy ograniczać nadmierne uszczelnianie powierzchni, zwiększać udział terenów zielonych oraz wdrażać rozwiązania umożliwiające lokalne zagospodarowanie wód opadowych, takie jak ogrody deszczowe, niecki retencyjne czy systemy infiltracyjne.

Szczególnego znaczenia nabiera również zwiększanie odporności krajobrazu rolniczego na skutki zmian klimatu. Rekomenduje się rozwój zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, tworzenie pasów wiatrochronnych oraz ochronę terenów podmokłych i dolin rzecznych. Działania te będą ograniczały erozję gleb, poprawiały retencję oraz wpływały korzystnie na mikroklimat lokalny.

W celu ograniczenia zagrożeń związanych z lokalnymi podtopieniami konieczna jest również modernizacja urządzeń melioracyjnych i rowów odwadniających przy jednoczesnym zachowaniu ich funkcji ekologicznych.

Rekomendacje w zakresie ochrony gleb oraz racjonalnego gospodarowanie przestrzenią

Gmina Niedrzwica Duża posiada bardzo korzystne warunki agroekologiczne oraz wysokiej jakości gleby lessowe stanowiące jeden z najważniejszych zasobów środowiskowych i gospodarczych. W związku z rosnącą presją urbanizacyjną wynikającą z bliskości Lublina konieczne jest prowadzenie polityki przestrzennej ograniczającej niekontrolowane przekształcanie gruntów rolnych na cele inwestycyjne.

Rekomenduje się ochronę gleb najwyższych klas bonitacyjnych przed nadmiernym przeznaczaniem pod zabudowę mieszkaniową i usługową. Rozwój przestrzenny powinien koncentrować się przede wszystkim w obszarach już zurbanizowanych oraz dobrze wyposażonych w infrastrukturę techniczną.

Ze względu na wysoki udział gleb kwaśnych wskazane jest wspieranie działań związanych z poprawą jakości agrochemicznej gleb, w tym wapnowaniem oraz promocją praktyk rolniczych sprzyjających odbudowie materii organicznej. Ważnym elementem ochrony gleb powinno być również przeciwdziałanie erozji wodnej i wietrznej poprzez rozwój trwałych użytków zielonych oraz nasadzeń ochronnych.

W planowaniu przestrzennym należy konsekwentnie uwzględniać potrzebę ochrony terenów biologicznie czynnych, dolin rzecznych oraz lokalnych korytarzy ekologicznych. Szczególne znaczenie ma zachowanie ładu przestrzennego oraz ograniczanie rozpraszania zabudowy.

Rekomendacje dotyczące ochrony bioróżnorodności, przyrody i krajobrazu

Gmina posiada wysokie walory przyrodnicze związane przede wszystkim z dolinami rzecznymi, terenami podmokłymi oraz pozostałościami kompleksów leśnych. Obszary te pełnią funkcję lokalnych ostoi bioróżnorodności oraz korytarzy ekologicznych umożliwiających migrację organizmów.

Szczególnej ochrony wymagają doliny Krężniczanki i Nędznicy wraz ze stawami w Niedrzwicy Kościelnej, Niedrzwicy Dużej, Krężnicy Jarej i Radawczyku, które stanowią cenne siedliska ptaków wodno-błotnych, w tym gatunków rzadkich i zagrożonych. Rekomenduje się podejmowanie działań służących zachowaniu naturalnego charakteru tych obszarów oraz ograniczaniu presji inwestycyjnej w ich bezpośrednim sąsiedztwie, szczególnie w zakresie inwestycji mogących negatywnie wpływać w środowisko. Działanie zapisane w celu operacyjnym 1.2 kierunek 1.2 B punkt 5: „Kompleksowe zagospodarowanie terenu wzdłuż rzeki Nędznica poprzez regulację jej koryta na odcinku w Niedrzwicy Kościelnej oraz utworzenie drogi rowerowej i pieszej" powinno być przede wszystkim realizowane przy zachowaniu zasad ochrony środowiska i jego zasobów.

Istotnym wyzwaniem pozostaje niski poziom lesistości gminy. W związku z tym wskazane jest wspieranie działań zwiększających powierzchnię terenów leśnych i zadrzewionych, a także rozwój zadrzewień śródpolnych i przydrożnych. Nasadzenia te będą pełniły jednocześnie funkcje przeciwerozyjne, retencyjne i klimatyczne. Zwiększenie współczynnika zalesienia jest możliwe poprzez zalesianie – w szczególności terenów o niskiej jakości gleby oraz terenów przewidzianych do zalesienia w MPZP.

Ważnym kierunkiem działań powinno być także zachowanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego, obejmującego miedze, aleje drzew, oczka wodne i mozaikę terenów rolnych oraz półnaturalnych. Elementy te mają istotne znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej oraz tożsamości krajobrazowej gminy.

Rekomenduje się również wzmacnianie ochrony pomników przyrody, parków podworskich oraz historycznych założeń zieleni, które stanowią ważny element dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Tab. 10. Pomniki przyrody Na terenie gminy Niedrzwica Duża

1.	Piaskowiec czerwony – dwa głazy znajdujące się w parku w Niedrzwicy Kościelnej.
2.	„Łbik gajowy" – jesion wyniosły o obwodzie pnia 400 cm przy ul. Ludwinów w Niedrzwicy Kościelnej (ok. 160 lat).
3.	„Dąb Dziedzic" – dąb szypułkowy o obwodzie 300 cm, rosnący przy skrzyżowaniu ul. Spacerowej i Krakowskiej (ok. 120 lat).
4.	Aleja dworska – sześć drzew (jesiony wyniosłe i wiązy pospolite) przy ul. Spacerowej w Niedrzwicy Kościelnej (ok. 140 lat).
5.	Robinia akacjowa – drzewo o obwodzie pnia 427 cm przy kościele parafialnym w Niedrzwicy Kościelnej (ok. 220 lat).
6.	Grupa dwóch lip drobnolistnych – drzewa o obwodach pni 478 i 402 cm przy kościele parafialnym w Niedrzwicy Kościelnej (ok. 180 lat).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych gminnych

Rekomendacje w zakresie poprawy jakości powietrza i rozwoju gospodarki niskoemisyjnej

Pomimo stosunkowo dobrej jakości powietrza w skali regionalnej głównym problemem pozostaje przekroczenie norm benzo(a)pirenu, szczególnie w sezonie grzewczym. Źródłem zanieczyszczeń są przede wszystkim indywidualne systemy ogrzewania budynków wykorzystujące paliwa stałe niskiej jakości.

W związku z tym rekomenduje się kontynuację działań związanych z ograniczaniem tzw. niskiej emisji poprzez wymianę nieefektywnych źródeł ciepła, rozwój programów dotacyjnych oraz promocję odnawialnych źródeł energii. Szczególnie istotne będzie wspieranie instalacji fotowoltaicznych, pomp ciepła oraz rozwoju lokalnych wspólnot energetycznych.

Ważnym kierunkiem działań powinno być także zwiększanie udziału zieleni pełniącej funkcje klimatyczne i filtracyjne. Dotyczy to zwłaszcza terenów zabudowanych, centrów miejscowości oraz przestrzeni wzdłuż ciągów komunikacyjnych.

Niezbędne jest również prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących wpływu jakości paliw i sposobu spalania na zdrowie mieszkańców oraz stan środowiska.

Rekomendacje w zakresie edukacji ekologicznej i zarządzania środowiskiem

Skuteczna ochrona środowiska naturalnego na poziomie lokalnym wymaga nie tylko realizacji inwestycji infrastrukturalnych i działań administracyjnych, lecz przede wszystkim aktywnego zaangażowania mieszkańców oraz budowania trwałej świadomości ekologicznej społeczności lokalnej. Długofalowe efekty polityki środowiskowej możliwe są do osiągnięcia wyłącznie wówczas, gdy mieszkańcy identyfikują się z celami ochrony środowiska oraz rozumieją wpływ codziennych decyzji i zachowań na stan zasobów przyrodniczych gminy.

W przypadku Gminy Niedrzwica Duża szczególnego znaczenia nabiera edukacja ekologiczna odnosząca się do ochrony zasobów wodnych, jakości powietrza, przeciwdziałania skutkom zmian klimatu, ochrony bioróżnorodności oraz racjonalnej gospodarki odpadami. Wynika to zarówno z wysokiej wartości środowiskowej obszaru gminy, jak i z występujących zagrożeń związanych z presją urbanizacyjną, zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego, niską emisją oraz postępującymi zmianami klimatycznymi.

Działania edukacyjne powinny mieć charakter systematyczny i długofalowy, obejmując wszystkie grupy wiekowe mieszkańców – dzieci, młodzież, osoby dorosłe oraz seniorów. Istotne jest, aby edukacja ekologiczna nie ograniczała się wyłącznie do działań informacyjnych, lecz prowadziła do praktycznego kształtowania postaw prośrodowiskowych oraz wzmacniania odpowiedzialności za wspólną przestrzeń i lokalne zasoby przyrodnicze.

W obszarze ochrony zasobów wodnych rekomenduje się prowadzenie kampanii edukacyjnych dotyczących racjonalnego gospodarowania wodą, przeciwdziałania zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych oraz znaczenia retencji wody w krajobrazie. Szczególnie ważne będzie zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie wpływu niewłaściwego gospodarowania ściekami, stosowania nawozów i środków ochrony roślin na stan wód w zlewniach Krężniczanki i Nędznicy. Działania te powinny być kierowane zwłaszcza do rolników

oraz właścicieli nieruchomości korzystających z indywidualnych systemów odprowadzania ścieków.

W zakresie ochrony powietrza konieczne jest prowadzenie działań informacyjnych dotyczących wpływu niskiej emisji na zdrowie mieszkańców oraz jakości stosowanych paliw i technologii grzewczych. Edukacja powinna obejmować promocję odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji budynków oraz ekologicznych sposobów ogrzewania. Ważnym elementem będzie również popularyzacja postaw ograniczających emisję z transportu, w tym korzystania z transportu rowerowego i publicznego.

W kontekście zmian klimatu szczególnego znaczenia nabiera zwiększanie świadomości mieszkańców dotyczącej skutków suszy, fal upałów, gwałtownych opadów oraz lokalnych podtopień. Edukacja klimatyczna powinna obejmować promowanie działań adaptacyjnych, takich jak retencjonowanie wód opadowych, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych, ochrona zadrzewień oraz racjonalne gospodarowanie przestrzenią.

Istotnym obszarem działań edukacyjnych pozostaje również ochrona bioróżnorodności oraz lokalnego krajobrazu. Wysokie walory przyrodnicze dolin Krężniczanki i Nędznicy, terenów podmokłych oraz stawów w Niedrzwicy Kościelnej i Niedrzwicy Dużej powinny być wykorzystywane jako element edukacji przyrodniczej i budowania lokalnej tożsamości ekologicznej. Rekomenduje się organizację warsztatów terenowych, ścieżek edukacyjnych, wydarzeń przyrodniczych oraz działań promujących ochronę gatunków chronionych i siedlisk cennych przyrodniczo.

Ważnym kierunkiem działań powinna być także edukacja dotycząca gospodarki odpadami, obejmująca selektywną zbiórkę odpadów, ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów oraz promocję gospodarki o obiegu zamkniętym. Szczególne znaczenie będzie miało zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie ograniczania spalania odpadów w piecach domowych oraz przeciwdziałania powstawaniu dzikich wysypisk.

Skuteczność polityki środowiskowej gminy będzie w dużej mierze uzależniona od jakości współpracy pomiędzy samorządem a lokalnymi partnerami społecznymi. Rekomenduje się rozwijanie trwałych mechanizmów współpracy z organizacjami pozarządowymi, szkołami, kołami gospodyń wiejskich, jednostkami OSP, grupami nieformalnymi, parafiami oraz lokalnymi liderami społecznymi.

Szczególną rolę w procesie edukacji ekologicznej powinny odgrywać placówki oświatowe, które mogą stać się lokalnymi centrami budowania świadomości środowiskowej. Wskazane jest wspieranie szkolnych programów ekologicznych, konkursów, projektów terenowych oraz inicjatyw związanych z ochroną przyrody i klimatu. Ważne będzie również angażowanie dzieci i młodzieży w działania praktyczne, takie jak sadzenie drzew, zakładanie ogrodów deszczowych czy akcje sprzątania przestrzeni publicznych.

W przypadku obszarów wiejskich szczególnego znaczenia nabiera współpraca z rolnikami w zakresie promowania praktyk rolnictwa zrównoważonego, ochrony gleb, retencji wodnej oraz ograniczania zanieczyszczeń obszarowych. Istotne będzie wspieranie działań doradczych oraz organizowanie szkoleń dotyczących adaptacji rolnictwa do zmian klimatu i ochrony zasobów środowiskowych.

Rozwijanie lokalnych partnerstw środowiskowych oraz aktywizacja społeczności lokalnej w działaniach proekologicznych pozwolą nie tylko zwiększyć skuteczność ochrony środowiska, ale również wzmocnią kapitał społeczny gminy oraz poczucie współodpowiedzialności mieszkańców za stan lokalnej przestrzeni i zasobów przyrodniczych.

Rekomenduje się również rozwój lokalnych systemów monitorowania środowiska obejmujących jakość powietrza, stan wód, zmiany użytkowania przestrzeni oraz stan terenów zielonych i korytarzy ekologicznych.

Wszystkie działania inwestycyjne i planistyczne realizowane na terenie gminy powinny uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju oraz konieczność zachowania równowagi pomiędzy rozwojem osadnictwa, działalnością gospodarczą i ochroną zasobów środowiskowych.

Podsumowanie

Gmina Niedrzwica Duża dysponuje znaczącym potencjałem środowiskowym opartym na wysokiej jakości glebach, cennych dolinach rzecznych oraz bogactwie lokalnej bioróżnorodności. Jednocześnie obszar gminy pozostaje wrażliwy na skutki zmian klimatu, presję urbanizacyjną oraz zagrożenia związane z pogarszaniem jakości wód i powietrza.

Realizacja rekomendowanych działań pozwoli na zachowanie najcenniejszych zasobów przyrodniczych gminy, poprawę jakości życia mieszkańców oraz budowę odpornego i zrównoważonego systemu rozwoju lokalnego, uwzględniającego zarówno potrzeby obecnych, jak i przyszłych pokoleń.

Ochrony dziedzictwa kulturalnego 10. USTALENIA I REKOMENDACJE DOTYCZĄCE ZASAD OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Ustalenia ogólne

Gmina Niedrzwica Duża dysponuje bogatym dziedzictwem kulturowym, obejmującym m.in. zabytki sakralne, cmentarze, kapliczki przydrożne, zabytkowe dwory, pomniki i miejsca pamięci, a także stare, historyczne domy. Zasoby te znajdują się zarówno w wojewódzkim rejestrze zabytków, jak i w ewidencji gminnej.

Na współczesny krajobraz kulturowy gminy składają się także dobra kultury współczesnej, przestrzenie publiczne oraz działalność lokalnych stowarzyszeń, które odgrywają istotną rolę w kształtowaniu tożsamości mieszkańców.

Dziedzictwo kulturowe Niedrzwicy Dużej ma charakter wielowymiarowy. Obejmuje:

- **zabytki nieruchome** – historyczne budowle, układy urbanistyczne, miejsca kultu religijnego,
- **stanowiska archeologiczne**, świadczące o obecności i aktywności człowieka na przestrzeni wieków.

Z perspektywy historycznej, zasoby te ukazują rozwój lokalnej społeczności, jej udział w wydarzeniach regionalnych i krajowych oraz zachodzące przemiany kulturowe, społeczne i gospodarcze. Zabytki stanowią „żywych świadków" przeszłości – pomagają lepiej rozumieć lokalne korzenie oraz ewolucję przestrzeni życia.

W **wymiarze edukacyjnym** dziedzictwo kulturowe pełni funkcję narzędzia kształtowania tożsamości lokalnej, nauczania historii i promowania postaw obywatelskich. Realizuje się to zarówno poprzez działania szkolne, jak i inicjatywy nieformalne – warsztaty, rekonstrukcje czy projekty międzypokoleniowe.

W **wymiarze społecznym** dziedzictwo integruje mieszkańców wokół wspólnych wartości. Ochrona zabytków i organizacja wydarzeń kulturalnych sprzyjają budowaniu wspólnoty lokalnej oraz wzmacniają poczucie dumy z miejsca zamieszkania.

Nie bez znaczenia jest także **aspekt ekonomiczny** – odpowiednio chronione i promowane dziedzictwo kulturowe może stać się podstawą rozwoju turystyki kulturowej. Przyciąga ono turystów, wspiera lokalne przedsiębiorstwa, generuje miejsca pracy i stymuluje ożywienie gospodarcze gminy.

Z tego względu ochrona, dokumentowanie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego są działaniami kluczowymi. Pozwalają one nie tylko przeciwdziałać degradacji zasobów, ale również wzmacniają lokalną tożsamość, sprzyjają integracji społecznej oraz wspierają rozwój zrównoważonej turystyki i gospodarki, opartej na szacunku dla historii i mieszkańców.

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2026 poz. 538), Plan Ogólny gminy powinien uwzględniać ustalenia w zakresie form ochrony zabytków: „zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i 1907 oraz z 2025 r. poz. 1168 i 1673), lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej" a także „obszary pomników zagłady i ich strefy ochronne" (art. 13b).

W gminie Niedrzwica Duża znajdują się liczne obiekty wpisane do rejestru zabytków, objęte ewidencją zabytków, a także objęte ochroną konserwatorską. Uwzględnienie tych form ochrony w Planie Ogólnym służy:

- zachowaniu dziedzictwa kulturowego o istotnym znaczeniu historycznym, architektonicznym i krajobrazowym dla gminy i regionu,
- zapewnieniu spójności działań planistycznych z przepisami ustawy o ochronie zabytków,
- wprowadzeniu ograniczeń dla nowych inwestycji mogących naruszać wartość kulturową zabytków.

Główne formy ochrony zabytków, które należy uwzględnić w Planie Ogólnym:

1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków – m.in. kościoły zabytkowe oraz cmentarze.
2. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków (GEZ) – w tym obiekty architektury drewnianej oraz budynki mieszkalne i gospodarcze o charakterze historycznym.
3. Obszary objęte ochroną archeologiczną – tereny stanowisk archeologicznych uwzględnione w ewidencji Narodowego Instytutu Dziedzictwa.
4. Strefy ochrony konserwatorskiej

Tab. 11. Wykaz zabytków znajdujących się na terenie gminy Niedrzwica Duża wpisanych do rejestru "A" zabytków nieruchomych województwa lubelskiego

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Numer wpisu
1.	Krężnica Jara	- zespół kościoła parafialnego: kościół pw. św. Floriana, dzwonnica, dwie kapliczki, murowane elementy ogrodzenia ze schodami, część działki wskazanej w dec. - w gran. ogrodzenia kościoła,	A/4
2.	Niedrzwica Kościelna	- kościół paraf. pw. św. Bartłomieja Ap. z wyposażeniem wnętrza, otaczający drzewostan, mur cmentarza kościelnego z czterema kapliczkami	A/27
3.	Niedrzwica Kościelna	- dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Bartłomieja Ap.	A/27
4.	Niedrzwica Kościelna	- część cmentarza paraf. rzymskokat.,	A/945

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków województwa lubelskiego

Tab. 12. Wykaz zabytków znajdujących się na terenie gminy Niedrzwica Duża wpisanych do rejestru "C" zabytków archeologicznych województwa lubelskiego

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Numer wpisu
1.	Krężnica Jara	cmentarzysko kurhanowe – stanowisko archeologiczne nr AZP 8080/1-24, zlokalizowane na działkach nr 1418, 1419, 1420, 1421, 1374, 1494, 1495	C/163

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków województwa lubelskiego

Zabytki wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (nie wpisane do rejestru zabytków)

1. Dwór Dłuskich w Niedrzwicy Dużej
2. Pozostałości ogrodu dworskiego w Czółnach
3. Pozostałości parku dworskiego w Niedrzwicy Kościelnej
4. Pozostałości ogrodu dworskiego w Strzeszkowicach Dużych
5. Cmentarz Parafialny, d. „Grzebalny", „Nowy Za Wsią" w Krężnicy Jarej
6. Cmentarz z I Wojny Światowej- przy stacji kolejowej w Niedrzwicy Dużej
7. Miejsce cmentarza z I wojny światowej, ob. metalowy krzyż w Niedrzwicy Dużej
8. Cmentarz wojenny z I wojny światowej, Mogiła, Kopiec w Niedrzwicy Kościelnej
9. Cmentarz d. wojenny z I wojny światowej, d. kolonistów niemieckich (Ewangelicko-Augsburski) w Sobieszczanach
10. Cmentarz kolonistów niemieckich w Radawczyku-Kolonia Pierwsza
11. Cmentarz z I wojny światowej w Strzeszkowicach Dużych
12. Pomnik-głaz na miejscu egzekucji (22.VII.1944) podczas II Wojny Światowej w Krężnicy Jarej

Inne zabytki wyznaczone przez Wójta wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

1. Kapliczka Matki Boskiej Częstochowskiej w Radawczyku
2. Kuźnia Jana Szabata w Niedrzwicy Kościelnej
3. Przydrożna Kapliczka Jezusa Chrystusa w Niedrzwicy Dużej
4. Przydrożna Kapliczka Najświętszej Marii Panny w Niedrzwicy Dużej
5. Kapliczka przydrożna w Strzeszkowicach Dużych
6. Tablica pamiątkowa o nadaniu serwitutów w Niedrzwicy Kościelnej
7. Pozostałości Parku Dworskiego przy Dworze Dłuskich,
8. Kapliczka na terenie pozostałości ogrodu dworskiego w Strzeszkowicach Dużych
9. Kapliczka Najświętszej Marii Panny przy starej plebanii w Niedrzwicy Kościelnej,
10. Stodoła plebańska w Zespole Plebańskim w Niedrzwicy Kościelnej
11. Obora plebańska w Zespole Plebańskim w Niedrzwicy Kościelnej

Ponadto w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Niedrzwica Duża znajduje się wykaz 197 stanowisk archeologicznych nie wpisanych do rejestru zabytków.

Stanowiska archeologiczne to miejsca, gdzie znajdują się pozostałości działalności człowieka z przeszłości, często niewidoczne gołym okiem. Mogą to być:

- grody, osady, cmentarzyska – datowane od epoki kamienia po średniowiecze,
- ślady pradawnych dróg, pieców, kopalni,
- zabytki podziemne lub przypadkowo odkrywane podczas prac ziemnych.

Znaczenie dla gminy:

- dostarczają wiedzy o najdawniejszych dziejach osadnictwa,
- są podstawą do badań naukowych i edukacji historycznej,
- w niektórych przypadkach mogą stanowić atrakcje turystyczne (np. parki archeologiczne).

Cele ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Niedrzwica Duża:

- zachowanie integralności, autentyczności i ciągłości funkcjonowania obiektów zabytkowych,
- promowanie wartości kulturowych i edukacyjnych dziedzictwa wśród mieszkańców i odwiedzających,
- włączenie dziedzictwa do planowania przestrzennego oraz strategii rozwoju gminy,
- ochrona dóbr kultury współczesnej, które mają znaczenie dla tożsamości lokalnej i dziedzictwa najnowszego.

Rekomendacje strategiczne w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego

Dokumentacja i monitoring

- Regularna aktualizacja ewidencji zabytków oraz tworzenie cyfrowych baz danych.
- Systematyczne monitorowanie stanu technicznego obiektów.

Instrumenty ochrony

- Analiza zasadności wprowadzenia stref ochrony konserwatorskiej.
- Uwzględnianie wybranych obiektów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z zapisami chroniącymi ich wartości kulturowe.

Wsparcie finansowe

- Umożliwienie właścicielom i zarządcom zabytków ubiegania się o dotacje z budżetu gminy oraz funduszy zewnętrznych na prace konserwatorskie.

Edukacja i promocja

- Organizacja i rozwój wydarzeń promujących lokalne dziedzictwo (np. Dni Dziedzictwa).
- Opracowanie folderów i map łączących treści rekreacyjne, przyrodnicze i historyczne.
- Wprowadzenie działań edukacyjnych w szkołach, w tym tworzenie ścieżek i szlaków kulturowych.
- Rozwój nowoczesnych narzędzi promocji, takich jak aplikacje mobilne informujące o lokalnym dziedzictwie i wydarzeniach kulturalnych.

- Realizacja projektów łączących tradycyjne dziedzictwo z nowoczesnymi technologiami.

Rewitalizacja

- Włączanie obiektów zabytkowych do programów rewitalizacyjnych (np. adaptacja starych budynków na centra kultury czy muzea lokalne).

Współpraca

- Stała współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, Społecznym Opiekunem Zabytków Gminy Niedrzwica Duża, organizacjami pozarządowymi, parafiami i społecznością lokalną.
- Rozszerzenie i zróżnicowanie działań Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji stowarzyszeń i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego
- Wspieranie inicjatyw rozwijających lokalną kulturę, tradycje i twórczość artystyczną.

Zarządzanie dziedzictwem współczesnym

- Identyfikacja nowoczesnych obiektów o wartości kulturowej i architektonicznej oraz wdrażanie mechanizmów ich ochrony.
- Wsparcie i aktywizacja stowarzyszeń realizujących działania kulturalne i edukacyjne.
- Organizacja warsztatów, wykładów, wystaw, rajdów i konkursów popularyzujących historię oraz znaczenie lokalnych dóbr kultury.
- Archiwizacja legend, historii i materiałów związanych z dziedzictwem kulturowym.
- Prowadzenie cyklicznych spotkań władz gminy ze stowarzyszeniami w celu:

  - identyfikacji potrzeb społeczności lokalnej,
  - opiniowania dokumentów planistycznych,
  - uczestnictwa w konsultacjach publicznych,
  - wspierania wdrażania strategii kulturalnych.

- Ochrona wszelkich dóbr kultury, w tym: zabytków, obiektów archeologicznych, pomników przyrody, a także dóbr nieobjętych ochroną prawną, lecz cennych z punktu widzenia tradycji i lokalnego kolorytu.
- Zapewnienie bezwzględnej ochrony obiektów ujętych w rejestrze zabytków i ewidencji – w tym obowiązek uzgadniania planów inwestycyjnych z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz informowania inwestorów o wynikających z prawa obowiązkach.

Swoje uwagi dotyczące sporządzania planu ogólnego przedłożył na ręce Wójta Gminy Niedrzwica Duża w dniu 30.06.2025 r. Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Zawarł w nich między innymi następujące rekomendacje:

„Jednocześnie w związku z art, 13i ust. 3 pkt 5b oraz art. 13e ust. 2 i 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wskazuje się, iż projektowane ustalenia dotyczące wskaźników oraz parametrów zabudowy i zagospodarowania terenu nie mogą kolidować

z ochroną krajobrazu kulturowego i zabytków, jednocześnie powinny tworzyć harmonijną całość oraz uwzględniać w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania przestrzenne i wymagania funkcjonalne. Winny również przyczyniać się do zachowania i utrzymania ww. zabytków w niezmienionej formie i strukturze, a zagospodarowanie najbliższego ich otoczenia nie może pogarszać walorów przestrzennych, krajobrazowych i widokowych. Ponadto organ ochrony zabytków zwraca uwagę, że w wykazie zabytków figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Niedrzwica Duża pojawiły się błędy w zakresie m.in. wskazania niewłaściwej formy ochrony konserwatorskiej cmentarzy przykościelnych usytuowanych w Niedrzwicy Kościelnej oraz Krężnicy Jarej, które winny zostać określone jako figurujące w wojewódzkiej ewidencji zabytków, nie natomiast jako wpisane do rejestru zabytków, a także cmentarzyska kurhanowego — stanowiska archeologiczne nr AZP 80-80/1-24 w Niedrzwicy Dużej jako wpisanego do rejestru zabytków, zamiast figurującego w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Ponadto w wykazie nie uwzględniono również drzewostanu otaczającego kościół paraf. pw. św. Bartłomieja AP. w Niedrzwicy Kościelnej, wpisanego do rejestru zabytków pod nr A/27.

Powyższe należy zweryfikować przy opracowywaniu projektu planu ogólnego."

Stanowisko archeologiczne nr AZP 80-80/1-24 znajduje się na terenie gminy Niedrzwica Duża w miejscowości Krężnica Jara.

11. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KIERUNKÓW ZMIAN W STRUKTURZE ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW, W TYM OKREŚLENIA POTRZEB W ZAKRESIE NOWEJ ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ

Rozwój przestrzenny osadnictwa

Rozwój przestrzenny **gminy Niedrzwica Duża** powinien być prowadzony w sposób zrównoważony i racjonalny, z uwzględnieniem jej położenia w **obszarze funkcjonalnym miasta Lublin**, obserwowanych procesów suburbanizacji oraz rosnącej presji inwestycyjnej na tereny rolnicze. Kluczowe znaczenie ma zachowanie ładu przestrzennego, ochrona wartościowego krajobrazu rolniczego oraz racjonalne wykorzystanie istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.

Polityka przestrzenna gminy Niedrzwica Duża w zakresie budownictwa mieszkaniowego powinna uwzględniać istniejące uwarunkowania planistyczne, wynikające z bardzo wysokiego stopnia pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące dokumenty planistyczne, obejmujące ponad 90% powierzchni gminy, zabezpieczyły znaczną rezerwę terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, w szczególności jednorodzinną. W związku z tym Plan Ogólny Gminy powinien stanowić kontynuację oraz uporządkowanie wcześniej przyjętych kierunków rozwoju przestrzennego.

Jednocześnie konieczne jest prowadzenie polityki przestrzennej zmierzającej do racjonalnego wykorzystania już wyznaczonych terenów inwestycyjnych oraz ograniczania dalszego rozpraszania zabudowy. W warunkach gminy Niedrzwica Duża, pozostającej w strefie oddziaływania miasta Lublin i podlegającej procesom suburbanizacyjnym, szczególnego znaczenia nabiera zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem funkcji mieszkaniowej a ochroną przestrzeni rolniczej, krajobrazowej i przyrodniczej.

Rekomenduje się, aby rozwój budownictwa mieszkaniowego koncentrował się przede wszystkim:

- w granicach istniejących miejscowości,
- na terenach objętych obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- w obszarach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i układu komunikacyjnego,
- w strefach umożliwiających efektywne powiązanie funkcji mieszkaniowej z usługami publicznymi i transportem zbiorowym.

Z uwagi na istniejące znaczne rezerwy terenów mieszkaniowych, nie rekomenduje się wyznaczania nowych, rozległych obszarów zabudowy mieszkaniowej poza terenami już przewidzianymi w obowiązujących dokumentach planistycznych. Priorytetem powinno być stopniowe zagospodarowywanie terenów już przeznaczonych pod zabudowę oraz podnoszenie jakości przestrzeni osiedleńczych poprzez rozwój infrastruktury społecznej, technicznej i rekreacyjnej.

W polityce mieszkaniowej gminy należy dążyć do:

- ograniczania chaotycznej suburbanizacji,
- przeciwdziałania nadmiernemu rozpraszaniu zabudowy,
- ochrony gleb o wysokiej wartości produkcyjnej,
- zachowania ciągłości terenów otwartych i przyrodniczych,
- wzmacniania ładu przestrzennego i jakości krajobrazu.

Istotnym kierunkiem działań powinno być również różnicowanie form zabudowy mieszkaniowej, dostosowane do zmieniających się potrzeb społecznych i demograficznych. Oprócz dominującej zabudowy jednorodzinnej wskazane jest wspieranie:

- zabudowy o większej efektywności przestrzennej,
- zabudowy odpowiadającej potrzebom osób starszych i młodych rodzin,
- rozwiązań energooszczędnych i niskoemisyjnych,
- inwestycji wykorzystujących odnawialne źródła energii oraz nowoczesne systemy retencji wód opadowych.

Plan Ogólny Gminy Niedrzwica Duża powinien jednocześnie wzmacniać funkcjonalne zróżnicowanie przestrzeni poprzez wyznaczanie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą, funkcję rolniczą, turystykę i rekreację. Kierunek ten ma szczególne znaczenie dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy, ograniczenia jej monofunkcyjności mieszkaniowej oraz zwiększenia lokalnej aktywności gospodarczej i atrakcyjności inwestycyjnej.

W zakresie terenów aktywności gospodarczej rekomenduje się koncentrację nowych funkcji usługowych, produkcyjnych i magazynowych w obszarach dobrze skomunikowanych, zlokalizowanych w pobliżu głównych ciągów transportowych oraz terenów posiadających możliwość efektywnego uzbrojenia technicznego. Pozwoli to na tworzenie nowych miejsc pracy przy jednoczesnym ograniczeniu konfliktów przestrzennych z zabudową mieszkaniową.

W odniesieniu do funkcji rolniczej kluczowe znaczenie ma ochrona przestrzeni produkcyjnej przed nadmierną urbanizacją oraz wspieranie nowoczesnych i wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych korzystających z bliskości rynku lubelskiego oraz skupów i przetwórni znajdujących się na terenie całego kraju. Zachowanie terenów rolnych stanowi istotny element tożsamości krajobrazowej gminy oraz warunek utrzymania jej zrównoważonego charakteru.

Rekomenduje się również rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, opartych na walorach krajobrazowych, przyrodniczych i osadniczych gminy. Szczególny potencjał posiadają tereny dolin rzecznych, obszary zieleni oraz przestrzenie otwarte, które mogą pełnić funkcje rekreacyjne, rowerowe i wypoczynkowe zarówno dla mieszkańców gminy, jak i mieszkańców Lublina.

Strategia rozwoju budownictwa mieszkaniowego w gminie Niedrzwica Duża powinna więc opierać się nie na dalszym ilościowym zwiększaniu terenów przeznaczonych pod zabudowę, lecz na poprawie jakości zagospodarowania przestrzennego, efektywnym wykorzystaniu istniejących rezerw inwestycyjnych oraz harmonijnym łączeniu funkcji mieszkaniowych, gospodarczych, rolniczych i rekreacyjnych.

Istotnym wyzwaniem planistycznym jest ograniczanie rozpraszania zabudowy, zapewnienie czytelnej struktury osadniczej oraz właściwe powiązanie nowych terenów mieszkaniowych z układem komunikacyjnym i usługowym gminy.

Jednocześnie gmina Niedrzwica Duża odnotowuje rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz wzrost aktywności gospodarczej, co przekłada się na powstawanie nowych miejsc pracy. W połączeniu z bliskim sąsiedztwem miasta Lublin i dobrą dostępnością komunikacyjną powoduje to systematyczny napływ ludności, w szczególności osób poszukujących zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w otoczeniu podmiejskim.

Rozwój usług

Rekomenduje się:

- koncentrację usług publicznych i podstawowych w centrach miejscowości,
- preferowanie lokalizacji drobnych usług wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz w miejscach odpowiadających lokalnemu zapotrzebowaniu na ich funkcjonowanie,
- rozwój usług społecznych, edukacyjnych, sportowych i rekreacyjnych,
- adaptację istniejących obiektów na cele usługowe,
- poprawę jakości przestrzeni publicznych.

Rozwój produkcji i przedsiębiorczości

Rekomenduje się:

- wyznaczanie stref aktywności gospodarczej (SP) poza terenami mieszkaniowymi, w bliskim sąsiedztwie istniejących zjazdów z drogi ekspresowej S19 oraz wzdłuż jej odcinka przebiegającego przez teren gminy.

Uzasadnienie:

1. Wyznaczenie w planie ogólnym gminy **Niedrzwica Duża** stref usług (SU) oraz stref przemysłowych (SP) w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów oraz zjazdów z **droga ekspresowa S19**, w szczególności w rejonie Niedrzwicy Dużej oraz Strzeszkowicach Dużych, jest rozwiązaniem racjonalnym i uzasadnionym z punktu widzenia ładu przestrzennego, efektywności ekonomicznej oraz zasad zrównoważonego rozwoju.
2. Lokalizacja funkcji usługowych i produkcyjno-magazynowych w obszarze o najwyższej dostępności transportowej realizuje zasadę koncentracji funkcji intensywnych przy infrastrukturze komunikacyjnej wyższej klasy. Pozwala to na ograniczenie ruchu ciężkiego w lokalnym układzie drogowym oraz w terenach zabudowy mieszkaniowej, a tym samym minimalizuje uciążliwości komunikacyjne i środowiskowe dla mieszkańców gminy.
3. Bezpośredni dostęp do drogi ekspresowej S19 znacząco zwiększa atrakcyjność inwestycyjną wskazanych terenów, stwarzając dogodne warunki dla lokalizacji działalności logistycznej, magazynowej, usług okołotransportowych, handlu hurtowego oraz lekkiej produkcji. Rozwój tych funkcji sprzyja dywersyfikacji lokalnej gospodarki, tworzeniu miejsc pracy oraz wzrostowi dochodów własnych gminy, w szczególności z tytułu podatku od nieruchomości oraz udziałów w podatkach dochodowych.

4. Koncentracja stref SU i SP w rejonie węzła komunikacyjnego umożliwia jednocześnie ochronę terenów mieszkaniowych i rolnych przed rozproszoną urbanizacją oraz przypadkową lokalizacją obiektów o charakterze produkcyjnym lub magazynowym. Przyjęte rozwiązanie pozwala na wprowadzenie pasów zieleni izolacyjnej, kontrolę parametrów zabudowy oraz uporządkowaną obsługę komunikacyjną poprzez drogi serwisowe, co sprzyja zachowaniu ładu przestrzennego.
5. Tereny położone w bezpośrednim sąsiedztwie infrastruktury ekspresowej charakteryzują się ograniczoną przydatnością dla funkcji mieszkaniowej ze względu na oddziaływanie akustyczne oraz przekształcony krajobraz. Ich przeznaczenie pod zabudowę usługową i przemysłową stanowi racjonalne wykorzystanie przestrzeni, w szczególności w odniesieniu do gruntów o niższej wartości rolniczej.
6. Wyznaczenie stref usługowych i przemysłowych wzdłuż drogi ekspresowej S19 wpisuje się ponadto w ponadlokalne kierunki rozwoju, związane z funkcjonowaniem korytarza transportowego Via Carpatia, oraz wzmacnia rolę gminy Niedrzwica Duża jako zaplecza gospodarczego ośrodka regionalnego.

   W świetle powyższych argumentów lokalizację stref SU i SP w bezpośrednim sąsiedztwie zjazdów z drogi ekspresowej S19 należy uznać za rozwiązanie uzasadnione przestrzennie, ekonomicznie i środowiskowo, sprzyjające długofalowemu rozwojowi gminy oraz poprawie jej konkurencyjności inwestycyjnej.

- wielopłaszczyznowe wspieranie mikro- i małych przedsiębiorstw,
- zagospodarowanie terenów zdegradowanych,
- unikanie działalności uciążliwej środowiskowo,
- rozwój lokalnej przedsiębiorczości i usług.

Rozwój rolnictwa

Rolnictwo pozostaje istotnym elementem struktury przestrzennej gminy Niedrzwica Duża.

Ustala się:

- ochronę gruntów rolnych przed nadmierną urbanizacją,
- zachowanie funkcji produkcyjnych terenów rolnych,
- dywersyfikację produkcji rolnej,
- rozwój lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego,
- wspieranie krótkich łańcuchów dostaw,
- działania adaptacyjne do zmian klimatu (retencja, zadrzewienia śródpolne),
- stosowanie tzw. upraw konserwujących lub pasowych wzbogacających glebę w substancję organiczną.

Rozwój zieleni i infrastruktury rekreacyjnej

Rekomenduje się:

- tworzenie elementów błękitno-zielonej infrastruktury,
- rozwój tras pieszych i rowerowych,
- ochronę krajobrazu rolniczego,

- rozwój zieleni urządzonej w centrach miejscowości,
- wdrażanie działań adaptacyjnych do zmian klimatu,
- rozwój systemu zieleni w powiązaniu z ciekami wodnymi w obrębie rzeki Nędznica oraz Krężniczanka.

Uzasadnienie:

1. Wyznaczenie w planie ogólnym gminy **Niedrzwica Duża** stref SN – stref zieleni i rekreacji – wzdłuż dolin rzek **Nędznica** oraz **Krężniczanka** jest rozwiązaniem uzasadnionym środowiskowo, przestrzennie i społecznie oraz pozostaje w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
2. Dolina cieków wodnych stanowi istotny element systemu przyrodniczego gminy, pełniąc funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych, obszarów retencji oraz przewietrzania terenów zabudowanych. Ujęcie tych obszarów w formie stref SN pozwala na zachowanie ciągłości struktur przyrodniczych, ograniczenie presji urbanizacyjnej oraz ochronę terenów szczególnie wrażliwych na przekształcenia.

Jednocześnie strefy SN mogą pełnić funkcję ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych o charakterze ekstensywnym (ciągi pieszo-rowerowe, zieleń urządzona, miejsca wypoczynku), co przyczynia się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej gminy.

Koncentracja funkcji rekreacyjnych wzdłuż cieków wodnych umożliwia uporządkowane kształtowanie przestrzeni publicznych, ograniczając presję na tereny rolne i mieszkaniowe oraz zapobiegając przypadkowemu zagospodarowaniu dolin rzecznych. Przyjęte rozwiązanie pozwala również na wprowadzenie pasów zieleni izolacyjnej pomiędzy zabudową a ciekami, co ma istotne znaczenie dla ochrony wód powierzchniowych przed spływem zanieczyszczeń z terenów zurbanizowanych.

Wyznaczenie stref SN wzdłuż Nędznicy i Krężniczanki wpisuje się w potrzebę budowy spójnego systemu błękitno-zielonej infrastruktury na obszarze gminy oraz stanowi podstawę do realizacji działań prośrodowiskowych i rekreacyjnych w skali lokalnej..

Kluczowym czynnikiem determinującym możliwość rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych jest atrakcyjne położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie Lublina. Gmina Niedrzwica Duża znajduje się w zasięgu krótkiego dojazdu z obszaru aglomeracji lubelskiej, co stwarza bardzo korzystne warunki dla rozwoju turystyki krótkookresowej, weekendowej oraz codziennej rekreacji mieszkańców miasta. W warunkach postępującej urbanizacji oraz wzrastającego zapotrzebowania na tereny wypoczynku blisko natury, obszary o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych zyskują szczególne znaczenie jako zaplecze rekreacyjne dużych ośrodków miejskich.

Rozwój budownictwa związanego z turystyką, rekreacją i agroturystyką powinien opierać się przede wszystkim na:

- wykorzystaniu istniejących walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- zachowaniu harmonii z otoczeniem i skalą krajobrazu wiejskiego,
- preferowaniu rozproszonej, kameralnej zabudowy o charakterze niskointensywnym,

- koncentrowaniu rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i agroturystycznych w obrębie istniejących struktur osadniczych, przy wykorzystaniu terenów już częściowo zagospodarowanych,
- ograniczaniu powstawania nowej, rozproszonej zabudowy na terenach otwartych, aby zachować ład przestrzenny oraz walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy,
- preferowaniu adaptacji i rozbudowy istniejących obiektów oraz siedlisk wiejskich na cele turystyczne, co pozwoli na efektywne wykorzystanie istniejącej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej,
- wspieraniu lokalnej przedsiębiorczości i gospodarstw rodzinnych,
- promocji i wsparciu dla inicjatyw tworzenia gospodarstw agroturystycznych,
- tworzeniu oferty wypoczynku całorocznego i weekendowego.

Szczególnie istotne znaczenie może mieć rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz obiektów rekreacji indywidualnej, oferujących wypoczynek oparty na kontakcie z przyrodą, lokalnej kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu. Funkcje te mogą stanowić ważne uzupełnienie lokalnej gospodarki, dywersyfikując źródła dochodu mieszkańców oraz zwiększając atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą gminy.

Warunkiem skutecznego rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnych jest jednak równoległa realizacja odpowiednio wyprofilowanej infrastruktury rekreacyjnej i komunikacyjnej. W szczególności rekomenduje się rozwój:

- sieci ścieżek rowerowych łączących miejscowości gminy z terenami doliny Nędznicy oraz z trasami ponadlokalnymi,
- tras turystyczno-krajoznawczych i spacerowych,
- ścieżek edukacyjnych prezentujących walory przyrodnicze, hydrologiczne i krajobrazowe doliny,
- infrastruktury rekreacyjnej dla rodzin i dzieci, w tym parków linowych, miejsc aktywności terenowej oraz stref rekreacji plenerowej,
- punktów widokowych, miejsc odpoczynku i małej architektury,
- infrastruktury służącej turystyce aktywnej, w tym tras biegowych i terenów rekreacji wodnej,
- spójnego systemu oznakowania i informacji turystycznej.

Budowa infrastruktury rekreacyjnej powinna następować w sposób zintegrowany i uporządkowany, z poszanowaniem walorów środowiskowych doliny rzecznej oraz zasad zrównoważonego rozwoju.

Szczególne znaczenie ma zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, ochrona terenów podmokłych i zieleni naturalnej oraz ograniczanie nadmiernej presji inwestycyjnej na obszary cenne przyrodniczo.

Warto zauważyć, że rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych w dolinie rzeki Nędznicy może w dłuższej perspektywie stać się jednym z istotnych czynników wzmacniających atrakcyjność i konkurencyjność gminy Niedrzwica Duża. Wynika to zarówno z rosnącego zapotrzebowania mieszkańców aglomeracji lubelskiej na wysokiej jakości tereny wypoczynkowe, jak i z możliwości wykorzystania cennych walorów przyrodniczych i krajobrazowych gminy w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Dolina Nędznicy posiada potencjał do pełnienia funkcji rekreacyjnych opartych na turystyce pieszej, rowerowej, edukacji przyrodniczej i wypoczynku na łonie natury. Jednocześnie może stanowić ważny element systemu zielonej infrastruktury, wspierając retencję wód, ograniczanie skutków podtopień oraz łagodzenie negatywnych efektów zmian klimatu. Zachowanie terenów biologicznie czynnych w obrębie doliny zwiększa odporność środowiska na zjawiska ekstremalne i sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców.

Istotne znaczenie ma również funkcja przyrodnicza doliny jako lokalnego korytarza ekologicznego, którego ochrona pozwala zachować ciągłość ekosystemów i różnorodność biologiczną. Odpowiednio zagospodarowane tereny zieleni mogą jednocześnie służyć integracji społecznej, aktywnemu wypoczynkowi oraz budowaniu lokalnej tożsamości.

W świetle powyższego przeznaczenie doliny rzeki Nędznicy i innych cieków wodnych pod strefy zieleni i rekreacji należy uznać za rozwiązanie racjonalne, łączące cele środowiskowe, społeczne i gospodarcze. Sprzyja ono ochronie zasobów przyrodniczych, zwiększa odporność gminy na skutki zmian klimatu oraz podnosi jakość przestrzeni publicznych, wzmacniając jednocześnie potencjał rozwojowy gminy Niedrzwica Duża.

12. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI OBIEKTÓW HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO W ROZUMIENIU USTAWY Z DNIA 27 MARCA 2003 R. O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM (Dz.U. z 2026 r. poz. 538).

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego

Handel wielkopowierzchniowy dotyczy obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży przekraczającej 2000 m².

Do tej kategorii zalicza się m.in.:

- hipermarkety,
- supermarkety o dużej powierzchni,
- centra handlowe z dużymi sklepami typu „anchor”, markety budowlane typu Leroy Merlin czy Castorama.

Cechy handlu wielkopowierzchniowego to m.in.:

- szeroki asortyment produktów,
- samodzielna organizacja zakupów przez klientów (self-service),
- lokalizacja najczęściej przy głównych drogach lub w dużych aglomeracjach,
- duże natężenie ruchu klientów.

Obecnie na terenie gminy nie funkcjonują tego typu placówki, ani nie są planowane ich budowy.

W przypadku pojawienia się inwestorów zainteresowanych realizacją takich obiektów, decyzje o ich lokalizacji będą podejmowane w oparciu o następujące zasady:

- uwzględnienie potrzeb mieszkańców,
- poszanowanie środowiska naturalnego,
- dążenie do ograniczenia nadmiernego ruchu drogowego.

Preferowane lokalizacje to tereny położone wzdłuż ważnych ciągów komunikacyjnych na przykład droga krajowa czy wojewódzka.

Muszą one:

- być dobrze skomunikowane z publiczną siecią drogową,
- posiadać odpowiednią powierzchnię umożliwiającą budowę parkingów i zaplecza technicznego.

13. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI KLUCZOWYCH INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Na terenie **gminy Niedrzwica Duża** przewiduje się realizację inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym, ukierunkowanych na poprawę jakości życia mieszkańców, rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, wzmocnienie funkcji osadniczych gminy oraz podniesienie jej atrakcyjności jako zaplecza mieszkaniowo-usługowego dla aglomeracji lubelskiej.

Zakłada się realizację inwestycji w sposób spójny z kierunkami rozwoju przestrzennego gminy, przy uwzględnieniu jej funkcji mieszkaniowej, rolniczej i usługowej oraz uwarunkowań środowiskowych.

W szczególności planuje się:

- **Modernizację i rozbudowę obiektów użyteczności publicznej**, w tym budynków administracji samorządowej, placówek oświatowych (szkół i przedszkoli), obiektów kultury, remiz Ochotniczych Straży Pożarnych oraz placówek ochrony zdrowia. Działania te będą ukierunkowane na podniesienie jakości i dostępności usług publicznych dla mieszkańców wszystkich miejscowości gminy.
- **Termomodernizację budynków gminnych**, w szczególności obiektów oświatowych, administracyjnych i społecznych, w celu poprawy efektywności energetycznej, ograniczenia kosztów eksploatacji oraz redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza.
- **Rozbudowę i modernizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej**, obejmującą istniejące oraz nowe obiekty, takie jak boiska sportowe, place zabaw, siłownie plenerowe, tereny rekreacyjne, ścieżki pieszo-rowerowe oraz przestrzenie rekreacji lokalnej, z uwzględnieniem dolin cieków wodnych i terenów zieleni.
- **Budowę, przebudowę i modernizację dróg gminnych**, ze szczególnym uwzględnieniem poprawy parametrów technicznych, bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz zapewnienia spójnych powiązań komunikacyjnych z układem dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych, w tym z siecią komunikacyjną obszaru funkcjonalnego Lublina.
- **Rozbudowę infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej**, w tym budowę nowych odcinków sieci, przyłączy, modernizację istniejących ujęć wody i systemów odprowadzania ścieków oraz budowę nowych ujęć wody. Działania te będą realizowane w powiązaniu z procesami urbanizacji oraz rozwojem zabudowy mieszkaniowej i usługowej.
- **Podejmowanie działań na rzecz budowy i modernizacji infrastruktury technicznej**, w szczególności sieci elektroenergetycznych, gazowych, telekomunikacyjnych oraz szerokopasmowych, wraz z zabezpieczeniem rezerw terenowych pod nowe urządzenia i linie infrastrukturalne.
- **Realizację inwestycji z zakresu gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej**, obejmujących rozwój małej retencji, budowę i modernizację zbiorników wodnych, urządzeń melioracyjnych oraz działania ograniczające ryzyko podtopień, zwłaszcza w obszarach dolinnych i terenach narażonych na okresowe zalewy.

- **Modernizację i dostosowanie infrastruktury oświatowej i społecznej** do zmieniających się uwarunkowań demograficznych, w tym wzrostu liczby mieszkańców wynikającego z procesów suburbanizacji.
- **Tworzenie i rozwój infrastruktury sprzyjającej aktywności społecznej i integracji mieszkańców**, w tym parków, terenów zieleni urządzonej, skwerów, placów publicznych oraz miejsc spotkań i wydarzeń lokalnych.
- **Likwidację barier architektonicznych i funkcjonalnych w przestrzeni publicznej**, w celu zapewnienia pełnej dostępności obiektów i infrastruktury dla osób ze szczególnymi potrzebami, seniorów oraz rodzin z dziećmi.

Uwarunkowania realizacji

Realizacja inwestycji celu publicznego na terenie **gminy Niedrzwica Duża** będzie uwzględniać uwarunkowania przyrodnicze, przestrzenne i społeczne, w tym:

- położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Lublin,
- dynamiczne procesy suburbanizacji i rozwoju funkcji mieszkaniowych,
- rolniczy charakter części obszaru gminy,
- występowanie terenów cennych przyrodniczo i krajobrazowo.

Kluczowym wyzwaniem pozostaje zachowanie równowagi pomiędzy intensyfikacją zagospodarowania a ochroną środowiska, ładu przestrzennego oraz jakości krajobrazu.

Podejmowane działania przyczynią się do:

- poprawy dostępności infrastruktury technicznej i społecznej,
- zwiększenia bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców,
- wspierania rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i usług,
- wzmacniania odporności gminy na zmiany klimatu,
- kształtowania spójnego ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni publicznych.

Realizacja zaplanowanych przedsięwzięć stanowi podstawę **zrównoważonego i długofalowego rozwoju gminy Niedrzwica Duża**, z poszanowaniem jej zasobów przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości lokalnej.

14. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ

Kierunki rozwoju infrastruktury w gminie Niedrzwica Duża wynikają z jej funkcji przestrzenno-gospodarczej jako obszaru podmiejskiego Lublin oraz zaplecza mieszkaniowego i rolniczego regionu.

Rozwój infrastruktury będzie realizowany zgodnie z zasadami:

- zrównoważonego rozwoju,
- ładu przestrzennego,
- efektywności zasobowej,
- adaptacji do zmian klimatu,
- integracji systemów technicznych i społecznych.

Kluczowym celem jest podniesienie jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy.

SYSTEM TRANSPORTOWY I MOBILNOŚĆ

Kierunki rozwoju układu drogowego i kolejowego

Rozwój systemu transportowego na terenie gminy Niedrzwica Duża powinien koncentrować się na stopniowej modernizacji i rozbudowie istniejącego układu drogowego, ze szczególnym uwzględnieniem poprawy parametrów technicznych dróg gminnych i powiatowych. Istotne znaczenie ma przebudowa skrzyżowań oraz odcinków charakteryzujących się wysokim natężeniem ruchu, co pozwoli zwiększyć płynność komunikacji oraz ograniczyć ryzyko powstawania zatorów. Równolegle należy rozwijać infrastrukturę odwodnieniową, zapewniając trwałość nawierzchni drogowych oraz odporność sieci na niekorzystne warunki atmosferyczne.

Rekomenduje się rozwój zbiorowej komunikacji autobusowej na poziomie wojewódzkim, powiatowym i międzygminnym, ukierunkowany na zwiększenie częstotliwości kursów, lepszą koordynację rozkładów oraz objęcie obsługą obszarów słabo skomunikowanych, w szczególności miejscowości peryferyjnych i oddalonych od głównych szlaków komunikacyjnych. Priorytetem powinno być wspólne planowanie sieci połączeń, integracja taryfowa i rozwój węzłów przesiadkowych, co pozwoli stworzyć spójny i dostępny system transportu publicznego w skali całej gminy.

Kluczowym kierunkiem działań jest również wzmacnianie powiązań komunikacyjnych z Lublinem jako głównym ośrodkiem regionalnym. W tym zakresie konieczne jest usprawnienie głównych ciągów dojazdowych oraz zwiększenie przepustowości dróg w relacjach codziennych dojazdów, co przyczyni się do poprawy dostępności rynku pracy, usług oraz instytucji publicznych.

Uzupełnieniem układu transportowego powinien być rozwój infrastruktury kolejowej, obejmujący poprawę dostępności przystanków kolejowych oraz ich lepsze powiązanie z transportem autobusowym. Integracja różnych środków transportu umożliwi stworzenie bardziej efektywnego systemu mobilności zbiorowej. W tym kontekście istotna jest także współpraca z PKP Polskie Linie Kolejowe w zakresie modernizacji linii kolejowych oraz poprawy jakości infrastruktury.

Równolegle należy podejmować działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Obejmują one budowę chodników, przejść dla pieszych oraz oświetlenia, a także wdrażanie rozwiązań uspokajających ruch, szczególnie w obszarach zabudowanych. Działania te powinny prowadzić do ograniczenia liczby zdarzeń drogowych oraz poprawy komfortu użytkowników przestrzeni publicznej.

Kierunki działań w zakresie rozwoju transportu publicznego

Rozwój systemu transportu zbiorowego powinien zmierzać w kierunku jego pełnej integracji z systemem komunikacyjnym Lublina, co pozwoli na stworzenie spójnej i funkcjonalnej sieci połączeń dla mieszkańców gminy. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie dogodnych powiązań umożliwiających sprawne przemieszczanie się pomiędzy gminą a ośrodkiem regionalnym, zarówno w celach zawodowych, edukacyjnych, jak i usługowych.

Istotnym elementem poprawy efektywności transportu publicznego jest zwiększenie częstotliwości kursów, zwłaszcza w godzinach szczytu komunikacyjnego. Pozwoli to lepiej dostosować ofertę przewozową do rzeczywistych potrzeb użytkowników oraz ograniczyć zjawisko przeciążenia środków transportu.

Równolegle należy rozwijać systemy przesiadkowe, w tym rozwiązania typu park&ride oraz bike&ride, które umożliwiają łączenie różnych środków transportu i zachęcają do ograniczania ruchu samochodowego w relacjach dojazdowych. Tego typu infrastruktura powinna być lokalizowana w strategicznych punktach układu komunikacyjnego, w pobliżu węzłów transportowych i przystanków o wysokiej dostępności.

Nie mniej ważna jest poprawa jakości infrastruktury przystankowej, obejmująca modernizację wiat, zapewnienie odpowiedniego oświetlenia, dostępności dla osób z ograniczoną mobilnością oraz czytelnej informacji pasażerskiej. Podniesienie standardu przystanków wpływa bezpośrednio na komfort i bezpieczeństwo użytkowników transportu publicznego.

Rozwój mobilności aktywnej jako alternatywy dla transportu samochodowego

Rozwój mobilności aktywnej powinien stanowić jeden z kluczowych kierunków kształtowania systemu transportowego gminy, jako realna alternatywa dla transportu indywidualnego. Wspieranie ruchu pieszego i rowerowego przyczynia się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń, poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia dostępności lokalnych usług i przestrzeni publicznych.

Podstawowym działaniem w tym zakresie jest budowa spójnej i funkcjonalnej sieci tras rowerowych, umożliwiającej bezpieczne i komfortowe przemieszczanie się pomiędzy poszczególnymi częściami gminy. Szczególne znaczenie ma rozwój ciągów pieszo-

rowerowych łączących sołectwa, co pozwoli na integrację przestrzenną oraz poprawę dostępności komunikacyjnej na poziomie lokalnym.

Istotnym kierunkiem jest także tworzenie powiązań z systemem tras rowerowych Lublin, co umożliwi włączenie gminy w szerszy układ ponadlokalny i zwiększy atrakcyjność codziennych dojazdów rowerowych, w tym do pracy czy szkół.

Rozwojowi infrastruktury liniowej powinno towarzyszyć tworzenie odpowiedniej infrastruktury uzupełniającej, obejmującej m.in. stojaki rowerowe, oświetlenie tras oraz miejsca odpoczynku. Elementy te podnoszą funkcjonalność i komfort użytkowania, a także wpływają na bezpieczeństwo użytkowników.

Uzupełnieniem działań infrastrukturalnych powinno być właściwe oznakowanie tras oraz ich promocja. Czytelny system informacji oraz działania informacyjne i edukacyjne sprzyjają zwiększeniu wykorzystania infrastruktury i popularyzacji mobilności aktywnej jako codziennej formy przemieszczania się.

Ograniczenie emisji transportowych i poprawa efektywności systemu mobilności.

Rekomendowane kierunki działań:

- promowanie transportu niskoemisyjnego,
- rozwój usług współdzielonej mobilności,
- wdrażanie rozwiązań organizacyjnych ograniczających ruch samochodowy (działania poprawiające dostępność komunikacji publicznej, rozwój infrastruktury rowerowej i pieszej oraz tworzenie lokalnych centrów usługowych ograniczających potrzebę wykonywania codziennych podróży samochodem),
- monitorowanie zachowań transportowych mieszkańców.
- rozbudowa komunikacji gminnej lub powiatowej w ramach porozumień z innymi jednostkami samorządu terytorialnego

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Ustalenia i rekomendacje dotyczące infrastruktury technicznej zostały sformułowane na podstawie diagnozy stanu infrastruktury technicznej gminy Niedrzwica Duża oraz analizy jej uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych i społeczno-gospodarczych. Ich celem jest zapewnienie wysokiej jakości usług komunalnych, poprawa warunków życia mieszkańców oraz stworzenie podstaw dla zrównoważonego rozwoju gminy.

Rozwój infrastruktury technicznej powinien być prowadzony w sposób skoordynowany z planowaniem przestrzennym oraz dostosowany do rzeczywistych potrzeb rozwojowych gminy, w tym procesów suburbanizacji oraz zmian demograficznych. W świetle diagnozy szczególnego znaczenia wymaga rozwój systemu kanalizacji sanitarnej, przy jednocześnie dobrze rozwiniętej infrastrukturze gazowej oraz stosunkowo wysokim poziomie zwodociągowania.

W odniesieniu do infrastruktury wodociągowej

System zaopatrzenia w wodę na terenie gminy funkcjonuje prawidłowo i obejmuje większość miejscowości, jednak wymaga dalszej rozbudowy i modernizacji w związku z rozwojem zabudowy oraz rosnącym zapotrzebowaniem na wodę.

Ustala się i rekomenduje następujące zasady i kierunki działań:

- rozwój sieci wodociągowej na terenach przewidzianych pod zabudowę, a w szczególności budowę sieci wodociągowej w miejscowościach jej pozbawionych,
- modernizację istniejącej infrastruktury oraz ograniczanie strat wody w sieci,
- zapewnienie niezawodności dostaw wody poprzez utrzymanie i modernizację istniejących ujęć w tym infrastruktury towarzyszącej oraz budowę nowych ujęć wody.
- racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz wdrażanie nowoczesnych systemów zarządzania siecią.

W odniesieniu do infrastruktury kanalizacyjnej

System kanalizacji sanitarnej w gminie charakteryzuje się bardzo ograniczonym zasięgiem i obejmuje jedynie część miejscowości Niedrzwica Duża, co stanowi jedno z kluczowych wyzwań infrastrukturalnych gminy.

Ustala się i rekomenduje następujące zasady i kierunki działań:

- priorytetowy rozwój sieci kanalizacji sanitarnej, w szczególności w obszarach o zwartej zabudowie oraz terenach objętych presją inwestycyjną,
- wykorzystanie rezerw przepustowości istniejącej oczyszczalni ścieków jako podstawy do dalszej rozbudowy systemu,
- stopniowe ograniczanie wykorzystania zbiorników bezodpływowych,
- promowanie i zalecanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów na terenach, gdzie budowa sieci jest nieuzasadniona ekonomicznie lub technicznie,
- dążenie do zwiększenia efektywności systemu kanalizacyjnego, w tym ograniczania infiltracji wód przypadkowych do sieci,
- dążenie do zwiększenia stopnia skanalizowania gminy w perspektywie długofalowej,
- w związku z planowanym rozwojem sieci kanalizacyjnej należy uwzględniać konieczność rozbudowy lub modernizacji istniejącej oczyszczalni ścieków w celu zapewnienia odpowiedniej przepustowości systemu,
- w przypadku ograniczeń technicznych, przestrzennych lub ekonomicznych należy rozważyć możliwość budowy dodatkowych lub lokalnych oczyszczalni ścieków.

W odniesieniu do infrastruktury gazowej

Gmina Niedrzwica Duża charakteryzuje się bardzo dobrym poziomem zgazyfikowania, a sieć gazowa obejmuje wszystkie sołectwa i zapewnia stabilne dostawy paliwa gazowego.

Ustala się i rekomenduje następujące zasady i kierunki działań:

- utrzymanie i modernizacja istniejącej sieci gazowej,
- rozwój infrastruktury gazowej w powiązaniu z rozwojem zabudowy,
- uwzględnianie stref kontrolowanych gazociągów wysokiego ciśnienia w dokumentach planistycznych,
- rozważanie możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury do dystrybucji paliw niskoemisyjnych (np. biometanu).

W odniesieniu do infrastruktury elektroenergetycznej

System elektroenergetyczny zapewnia pokrycie potrzeb odbiorców, jednak jego dalszy rozwój powinien być powiązany z rozwojem zabudowy oraz rosnącym zapotrzebowaniem na energię.

Ustala się i rekomenduje następujące zasady i kierunki działań:

- rozbudowę i modernizację sieci niskiego i średniego napięcia w zależności od potrzeb inwestycyjnych,
- współpracę z operatorem systemu dystrybucyjnego w zakresie planowania rozwoju sieci,
- poprawę efektywności energetycznej, w tym modernizację oświetlenia ulicznego,
- zapewnienie możliwości przyłączania nowych odbiorców oraz instalacji odnawialnych źródeł energii,
- zapewnienie możliwości lokalizacji nowych stacji transformatorowych oraz infrastruktury towarzyszącej,
- rozwój podziemnej infrastruktury elektroenergetycznej.

W odniesieniu do odnawialnych źródeł energii

Gmina posiada zróżnicowany potencjał rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w zakresie energii słonecznej, biomasy oraz pomp ciepła, co wynika z jej rolniczego charakteru oraz warunków przestrzennych.

Ustala się i rekomenduje następujące zasady i kierunki działań:

- wspieranie rozwoju instalacji odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach domowych i obiektach publicznych,
- rozwój technologii wykorzystujących energię słoneczną oraz pomp ciepła,
- wykorzystanie potencjału biomasy i biogazu wynikającego z rolniczego charakteru gminy,
- analizowanie możliwości rozwoju energetyki wiatrowej jako elementu transformacji energetycznej gminy, przy zachowaniu zasad ochrony środowiska, ładu przestrzennego oraz prowadzeniu dialogu i konsultacji społecznych z mieszkańcami na każdym etapie planowania przedsięwzięć,
- prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii.

W odniesieniu do gospodarki odpadami

System gospodarowania odpadami funkcjonuje prawidłowo, jednak wymaga dalszego rozwoju i dostosowania do rosnących wymagań w zakresie recyklingu i ograniczania ilości odpadów.

Rekomenduje się:

- rozwój infrastruktury selektywnej zbiórki odpadów, w tym budowa nowego punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK),
- dążenie do osiągania wymaganych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów,
- promowanie zapobiegania powstawaniu odpadów,
- prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie gospodarki odpadami i gospodarki o obiegu zamkniętym,

Odbiorem odpadów na terenie gminy zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne "Nałęcz" Sp. z o.o. w Niedrzwicy Dużej

Ustalenia ogólne

- rozwój infrastruktury technicznej powinien być skoordynowany z polityką przestrzenną gminy oraz rozwojem układu komunikacyjnego,
- inwestycje infrastrukturalne powinny być dostosowane do uwarunkowań środowiskowych oraz lokalnych potrzeb,
- należy dążyć do poprawy jakości usług komunalnych oraz zwiększenia dostępności infrastruktury dla mieszkańców,
- wskazane jest pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację inwestycji infrastrukturalnych, w szczególności ze źródeł krajowych i unijnych.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

System edukacji na terenie gminy

Rekomenduje się elastyczne dostosowanie systemu edukacji na terenie gminy Niedrzwica Duża do zachodzących zmian demograficznych, w szczególności do utrzymującego się trendu spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym rozproszeniu sieci szkolnej.

Rozwój infrastruktury edukacyjnej powinien koncentrować się na optymalizacji i racjonalizacji istniejącej sieci placówek oświatowych, tak aby dostosować ją do rzeczywistych potrzeb oraz rosnących oczekiwań jakościowych mieszkańców. Kluczowe znaczenie ma efektywne wykorzystanie obecnego potencjału lokalowego szkół i przedszkoli, połączone z ewentualną reorganizacją przestrzeni w celu podniesienia standardu opieki i nauki. Działania te muszą opierać się na rzetelnych prognozach demograficznych oraz analizie kosztów utrzymania infrastruktury.

Istotnym elementem jest systematyczna poprawa wyposażenia placówek, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych pomocy dydaktycznych, technicznych oraz bazy sportowej. W dobie niżu demograficznego to właśnie wysoki standard infrastruktury i nowoczesne metody

nauczania powinny stać się atutem lokalnej oświaty, podnoszącym komfort pracy nauczycieli i uczniów.

Szczególną uwagę należy zwrócić na zapewnienie równego dostępu do opieki przedszkolnej i wczesnoszkolnej na obszarach peryferyjnych, dbając jednocześnie o optymalizację kosztów dowozu dzieci. W tym zakresie zasadne jest rozwijanie elastycznych form opieki lub konsolidacja oddziałów, co pozwoli na racjonalne gospodarowanie budżetem gminy przy jednoczesnym wsparciu rodziców w godzeniu obowiązków zawodowych i rodzinnych.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych i opiekuńczych stanowi istotny element polityki społecznej gminy, ukierunkowany na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zapewnienie im odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego. Działania w tym obszarze powinny koncentrować się na rozwoju i wzmacnianiu systemu podstawowej opieki zdrowotnej, tak aby zapewnić mieszkańcom łatwy i szybki dostęp do świadczeń medycznych na poziomie lokalnym.

Istotnym kierunkiem jest również rozwój i wsparcie usług dedykowanych osobom starszym, w tym usług opiekuńczych i wspierających ich samodzielne funkcjonowanie w środowisku zamieszkania. W kontekście postępujących procesów starzenia się społeczeństwa szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług środowiskowych, które umożliwiają świadczenie pomocy w miejscu zamieszkania, ograniczając konieczność korzystania z opieki instytucjonalnej.

Uzupełnieniem powyższych działań powinno być wdrażanie programów profilaktycznych, ukierunkowanych na wczesne wykrywanie chorób oraz promowanie zdrowego stylu życia. Działania te przyczyniają się do ograniczenia zachorowalności, poprawy stanu zdrowia mieszkańców oraz zmniejszenia obciążenia systemu opieki zdrowotnej w dłuższej perspektywie.

Warto zaznaczyć, że w ostatnim czasie rozpoczęto proces przekształcenia OPS w CUS, które ma na celu integrację usług, poprawę dostępności i zwiększenie skuteczności pomocy społecznej na terenie gminy Niedrzwica Duża.

Kultura, integracja społeczna i rekreacja

Wzmacnianie kapitału społecznego oraz integracji mieszkańców powinno stanowić jeden z fundamentów rozwoju lokalnego, sprzyjający budowaniu trwałych więzi społecznych, aktywizacji mieszkańców oraz zwiększeniu ich zaangażowania w życie gminy. Kluczowym kierunkiem działań jest modernizacja i rozwój infrastruktury kulturalnej, umożliwiająca organizację wydarzeń, spotkań i inicjatyw społecznych o zróżnicowanym charakterze.

Istotne znaczenie ma także rozwój oferty kulturalnej i społecznej na poziomie sołectw, co pozwala na zwiększenie dostępności działań integracyjnych dla mieszkańców obszarów peryferyjnych. W tym kontekście ważną rolę odgrywa wsparcie świetlic wiejskich oraz jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, które często pełnią funkcję lokalnych centrów życia społecznego.

Uzupełnieniem działań stacjonarnych powinien być rozwój oferty mobilnej, takiej jak kino objazdowe czy mobilne usługi biblioteczne, które umożliwiają dotarcie do mniejszych miejscowości. Coraz większe znaczenie ma również wykorzystanie narzędzi cyfrowych w organizacji życia społecznego, komunikacji z mieszkańcami oraz upowszechnianiu oferty kulturalnej i edukacyjnej.

Poprawa jakości przestrzeni publicznych powinna koncentrować się na tworzeniu atrakcyjnych, funkcjonalnych i dostępnych miejsc sprzyjających rekreacji, integracji społecznej oraz aktywnemu spędzaniu czasu wolnego. Kluczowym kierunkiem jest rozwój terenów rekreacyjnych, takich jak parki, skwery, place zabaw czy tereny zieleni urządzonej, które odpowiadają na potrzeby różnych grup użytkowników.

Równolegle należy rozwijać infrastrukturę sportową, obejmującą zarówno obiekty o charakterze lokalnym, jak i ogólnodostępne przestrzenie do aktywności fizycznej. Istotne jest zapewnienie ich równomiernego rozmieszczenia na terenie gminy oraz dostosowanie do potrzeb dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów.

Ważnym aspektem kształtowania przestrzeni publicznych jest ich integracyjny charakter. Projektowanie i zagospodarowanie powinno uwzględniać potrzeby różnych grup społecznych, sprzyjać budowaniu relacji oraz eliminować bariery w dostępie do przestrzeni wspólnych.

Rekomenduje się, aby realizacja działań infrastrukturalnych była:

- zintegrowana z planowaniem przestrzennym,
- zgodna z polityką klimatyczną i energetyczną,
- ukierunkowana na efektywność energetyczną,
- oparta na rozwiązaniach błękitno-zielonej infrastruktury,
- wspierająca gospodarkę niskoemisyjną i cyrkularną.

Realizacja wskazanych dla gminy Niedrzwica Duża rekomendacji w zakresie infrastruktury umożliwi:

- poprawę dostępności transportowej i jakości infrastruktury,
- wzrost atrakcyjności osiedleńczej gminy,
- zwiększenie bezpieczeństwa środowiskowego,
- rozwój nowoczesnej gospodarki lokalnej,
- podniesienie jakości życia mieszkańców.

15. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI URZĄDZEŃ WYTWARZAJĄCYCH ENERGIĘ O MOCY ZAINSTALOWANEJ PRZEKRACZJĄCEJ 500 kW

Transformacja energetyczna i rozwój OZE

Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE) na terenie gminy Niedrzwica Duża stanowi kluczowy element transformacji energetycznej, wspierający bezpieczeństwo energetyczne mieszkańców, ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz racjonalne wykorzystanie lokalnych zasobów, w szczególności wynikających z rolniczego charakteru gminy. Wykorzystanie potencjału energetyki słonecznej, biogazowej oraz rozwiązań prosumenckich sprzyja obniżeniu kosztów energii, wzrostowi konkurencyjności gospodarczej oraz budowie lokalnej niezależności energetycznej.

Zasady lokalizacji i realizacji inwestycji OZE

Lokalizacja i realizacja instalacji OZE powinna odbywać się z poszanowaniem zasad ładu przestrzennego, ochrony środowiska przyrodniczego, krajobrazu oraz dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym uwzględnieniu interesów mieszkańców. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie dostępu do infrastruktury elektroenergetycznej oraz zgodność z obowiązującymi przepisami, w szczególności w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska i gruntów rolnych.

Inwestycje powinny być realizowane w sposób minimalizujący ich uciążliwość środowiskową i społeczną, w tym wpływ na warunki życia mieszkańców, z zachowaniem obowiązujących norm odległościowych i akustycznych.

Ustalenia dla instalacji o mocy powyżej 500 kW

W odniesieniu do instalacji OZE o mocy przekraczającej 500 kW przyjmuje się następujące kierunki i zasady:

- lokalizacja inwestycji powinna wynikać z ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- preferuje się lokalizację na gruntach o niższej przydatności rolniczej (klasy IV–VI), nieużytkach oraz terenach zdegradowanych,
- ogranicza się lokalizację na gruntach wysokiej klasy bonitacyjnej (I–III) oraz obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- należy dążyć do harmonijnego wpisania instalacji w krajobraz rolniczy gminy,
- lokalizacja powinna zapewniać dostęp do istniejącej lub planowanej sieci elektroenergetycznej,
- konieczne jest ograniczanie uciążliwości dla mieszkańców (hałas, oddziaływanie wizualne, emisje),
- wskazane jest włączanie społeczności lokalnej w procesy planistyczne i konsultacyjne,
- wspiera się rozwój rozproszonych źródeł energii oraz zwiększanie lokalnej autokonsumpcji,
- dopuszcza się rozwój biogazowni rolniczych powiązanych z gospodarstwami rolnymi,
- zaleca się stosowanie magazynów energii i systemów zarządzania energią,

- rozwój OZE powinien być spójny z polityką przestrzenną gminy i jej strukturą osadniczą,
- należy unikać lokalizacji powodujących konflikty społeczne, zwłaszcza w sąsiedztwie zwartej zabudowy mieszkaniowej.

Kierunki działań planistycznych

Planowanie przestrzenne

Inwestycje OZE o większej skali powinny być ujmowane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem ich wpływu na krajobraz przyrodniczy i kulturowy, w szczególności w obszarach o wysokich walorach krajobrazowych.

Dobór lokalizacji

Preferowane są tereny o ograniczonej przydatności rolniczej, w tym nieużytki oraz obszary zdegradowane lub przeznaczone pod działalność gospodarczą. Należy unikać lokalizacji na glebach wysokiej klasy oraz terenach chronionych. Szczególnie predysponowane są obszary w sąsiedztwie stref aktywności gospodarczej oraz o mniejszej intensywności zabudowy.

Klastry i wspólnoty energetyczne

Rekomenduje się wspieranie lokalnych klastrów energii i wspólnot energetycznych, umożliwiających bilansowanie energii na poziomie lokalnym oraz zwiększenie autokonsumpcji. Preferowane jest łączenie różnych źródeł energii (np. fotowoltaiki, biogazowni i magazynów energii).

Infrastruktura techniczna

Niezbędne jest zapewnienie dostępu do infrastruktury przesyłowej i dystrybucyjnej oraz stosowanie rozwiązań ograniczających obciążenie sieci, w tym magazynów energii i systemów zarządzania popytem. Wskazana jest współpraca z operatorami systemów dystrybucyjnych.

Rozwój biogazowni

Dopuszcza się rozwój biogazowni rolniczych wykorzystujących odpady rolnicze, szczególnie w rejonach o wysokiej koncentracji gospodarstw. Instalacje te mogą wspierać gospodarkę obiegu zamkniętego.

Edukacja i świadomość społeczna

Zaleca się promowanie energetyki prosumenckiej oraz prowadzenie działań informacyjnych i doradczych dotyczących efektywności energetycznej i możliwości finansowania inwestycji.

Znaczenie akceptacji społecznej

Rozwój OZE w gminie powinien odbywać się przy szerokiej akceptacji społecznej, co jest szczególnie istotne w kontekście jej rolniczego charakteru, rozproszonej zabudowy oraz wysokich walorów krajobrazowych i przyrodniczych.

Inwestycje wielkoskalowe, takie jak farmy fotowoltaiczne, elektrownie wiatrowe czy biogazownie, mogą istotnie oddziaływać na przestrzeń, krajobraz oraz warunki życia mieszkańców. Brak dialogu społecznego na etapie planowania może prowadzić do konfliktów i opóźnień realizacyjnych.

Włączenie mieszkańców w proces decyzyjny umożliwia lepsze dopasowanie inwestycji do lokalnych uwarunkowań oraz zwiększa ich akceptację. Jednocześnie pozwala powiązać rozwój OZE z realnymi korzyściami dla społeczności lokalnej, takimi jak niższe koszty energii, nowe miejsca pracy, wsparcie rolnictwa oraz wzrost dochodów gminy.

Podsumowanie

Rozwój odnawialnych źródeł energii w gminie Niedrzwica Duża powinien być prowadzony w sposób zrównoważony, zintegrowany z polityką przestrzenną oraz oparty na współpracy z mieszkańcami. Tylko inwestycje realizowane w sposób odpowiedzialny społecznie i środowiskowo mogą stać się trwałym elementem lokalnej transformacji energetycznej.

16. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD LOKALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ MOGĄCYCH ZNACZĄCO ODDZIAŁYWAĆ NA ŚRODOWISKO

Zasady lokalizacji przedsięwzięć, które mogą w istotny sposób oddziaływać na środowisko, wynikają z przepisów prawa krajowego, w tym ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Celem tych regulacji jest zapewnienie zgodności procesów inwestycyjnych z zasadą zrównoważonego rozwoju, minimalizacja negatywnych skutków środowiskowych oraz ochrona jakości życia mieszkańców.

Na terenie gminy Niedrzwica Duża — ze względu na jej zróżnicowany charakter przestrzenny, dużą wartość przyrodniczą oraz rosnącą presję inwestycyjną wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, a szczególnie drogi ekspresowej S19 — konieczne jest szczególnie odpowiedzialne i selektywne podejście do lokalizacji przedsięwzięć potencjalnie szkodliwych dla środowiska.

Podstawowe zasady lokalizacji przedsięwzięć

W przypadku planowania inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, należy bezwzględnie stosować następujące zasady:

Stosowanie przepisów i zasad wynikających z ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko a także stosownych rozporządzeń.

W przypadku gminy Niedrzwica Duża szczególną uwagę należy zwrócić na inwestycje planowane w pobliżu doliny rzeki Nędznica, potoków dopływowych oraz w sąsiedztwie terenów leśnych i rolnych o wysokich walorach przyrodniczych.

Sporządzenie raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko (raport OOŚ) nie jest wymagany dla każdego przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko.

Raport OOŚ jest obowiązkowy dla przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, natomiast dla przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko o jego sporządzeniu decyduje organ prowadzący postępowanie środowiskowe po analizie karty informacyjnej przedsięwzięcia i uzyskaniu wymaganych opinii.

W przypadku konieczności sporządzania, raport OOŚ powinien uwzględniać uwarunkowania gminy Niedrzwica Duża — w tym występowanie licznych dolin rzecznych, terenów o podwyższonej wrażliwości glebowej, a także obecność pobliskich korytarzy ekologicznych łączących kompleksy leśne (Roztocza Lubelskiego KPdC -1D oraz Małopolskiego Przełomu Wisły – KPdC- 4A). Raport powinien zawierać analizę wpływu inwestycji na lokalne warunki klimatyczne, gospodarkę wodną, krajobraz i walory kulturowe.

Uwarunkowania lokalizacyjne:

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco lub potencjalnie oddziaływać na środowisko w Polsce są określone przez przepisy prawa, w szczególności ustawę z dnia 3 października 2008 r. o ocenie oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2026r. poz. 670).

W przypadku takich przedsięwzięć, przed rozpoczęciem realizacji inwestycji, należy przeprowadzić ocenę oddziaływania na środowisko, która jest częścią procesu decyzyjnego i służy ochronie zasobów naturalnych oraz zdrowia ludzi. Mając powyższe na uwadze, nie wyznacza się szczegółowych zasad lokalizacji przedmiotowych przedsięwzięć.

Uciążliwości środowiskowe i społeczne

Wszelkie uciążliwości (hałas, wibracje, emisje pyłów i gazów, promieniowanie elektromagnetyczne, odór) wynikające z realizacji przedsięwzięć nie mogą powodować przekroczenia obowiązujących norm lub standardów jakości środowiska na działkach sąsiednich. W szczególności dotyczy to obiektów produkcyjnych, zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, stacji paliw oraz farm fotowoltaicznych i biogazowni.

Zakaz lokalizacji w korytarzach ekologicznych i dolinach rzecznych

Tereny dolin rzek i potoków oraz ich bezpośrednie otoczenie stanowią istotne elementy systemu przyrodniczego gminy. Są to miejsca o dużym znaczeniu retencyjnym, migracyjnym i krajobrazowym. Zabrania się lokalizacji przedsięwzięć, które mogłyby ograniczać ich przepustowość ekologiczną lub powodować trwałą fragmentację siedlisk.

Rekomendacje uzupełniające dla gminy Niedrzwica Duża:

Strefowanie przestrzeni inwestycyjnej

W dokumentach planistycznych gminy należy jednoznacznie wskazać obszary predysponowane do lokalizacji przedsięwzięć o podwyższonym ryzyku oddziaływania na środowisko — głównie w sąsiedztwie istniejących terenów przemysłowych i komunikacyjnych (np. w rejonie drogi ekspresowej S19, a szczególnie w okolicy zjazdów znajdujących się na terenie gminy w Niedrzwicy Dużej oraz Strzeszkowicach Dużych). Pozostała część gminy, zwłaszcza obszary rolnicze i dolinne, powinna mieć charakter ochronny i ekologiczno-krajobrazowy.

Wzmocnienie kontroli środowiskowej i monitoringu

Rekomenduje się rozwijanie systemu monitoringu jakości powietrza, wód i hałasu w sąsiedztwie większych zakładów oraz inwestycji infrastrukturalnych. Monitoring ten powinien być powiązany z gminnym systemem informacji przestrzennej (GIS)

Uwzględnianie aspektów klimatycznych i wodnych

Ze względu na ukształtowanie terenu i ryzyko podtopień, każda inwestycja powinna uwzględniać lokalne warunki hydrologiczne, w tym konieczność zachowania powierzchni biologicznie czynnych i wdrażania rozwiązań małej retencji.

Włączenie społeczności lokalnej w proces decyzyjny

W przypadku planowania inwestycji mogących budzić społeczne zainteresowanie lub kontrowersje, szczególnie tych związanych z infrastrukturą techniczną, energetyczną, komunikacyjną czy zmianami sposobu zagospodarowania terenów, gmina powinna prowadzić otwarty i transparentny dialog z mieszkańcami. Wczesne informowanie społeczności o planowanych przedsięwzięciach pozwala ograniczać konflikty społeczne, budować zaufanie do władz samorządowych oraz wypracowywać rozwiązania uwzględniające potrzeby różnych grup interesariuszy.

Rekomenduje się stosowanie różnorodnych form konsultacji społecznych, takich jak spotkania informacyjne, warsztaty konsultacyjne, debaty publiczne, ankiety, konsultacje internetowe oraz publikowanie materiałów informacyjnych na stronie internetowej gminy i w mediach społecznościowych. Szczególnie istotne jest zapewnienie mieszkańcom łatwego dostępu do informacji dotyczących zakresu inwestycji, przewidywanych korzyści, potencjalnych zagrożeń oraz możliwych działań minimalizujących wpływ przedsięwzięcia na środowisko i jakość życia.

W proces konsultacyjny warto angażować również organizacje społeczne, rady sołeckie, lokalnych przedsiębiorców, przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacje pozarządowe. Pozwala to na lepsze rozpoznanie lokalnych potrzeb i oczekiwań oraz zwiększa akceptację społeczną dla planowanych działań.

Aktywny udział mieszkańców w procesach decyzyjnych sprzyja budowaniu kapitału społecznego, wzmacnia poczucie współodpowiedzialności za rozwój gminy oraz przyczynia się do podejmowania bardziej trafnych i trwałych decyzji przestrzennych, gospodarczych i środowiskowych. Dzięki temu możliwe jest prowadzenie polityki rozwoju w sposób zrównoważony, uwzględniający zarówno interes publiczny, jak i potrzeby lokalnej społeczności.

Promocja inwestycji proekologicznych

Gmina Niedrzwica Duża powinna równocześnie promować inwestycje przyjazne środowisku — np. instalacje OZE, zielone technologie, gospodarkę obiegu zamkniętego czy ekologiczne przetwórstwo rolne — które nie tylko ograniczają presję na środowisko, ale także podnoszą konkurencyjność gminy.

17. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Rolnictwo stanowi jeden z kluczowych elementów gospodarki gminy Niedrzwica Duża, a jego znaczenie wyraża się nie tylko w wymiarze ekonomicznym, lecz także w kształtowaniu krajobrazu i utrzymaniu równowagi ekologicznej. Gmina posiada zróżnicowane warunki przyrodnicze – od żyznych gleb w dolinach rzecznych, po słabsze gleby (np. Czółna, Warszawiaki) – co sprzyja rozwojowi różnorodnych kierunków produkcji rolniczej, w tym rolnictwa zrównoważonego, ekologicznego i agroturystyki.

W kontekście ochrony zasobów rolnych i kształtowania trwałej przestrzeni produkcyjnej przyjmuje się następujące **ustalenia i rekomendacje**:

Rozwój infrastruktury drogowej w kontekście funkcjonującej w gminie gospodarki rolnej

- Dostosować drogi do gabarytów współczesnego sprzętu rolniczego.
- Lokalizować znaki i słupy w sposób nieutrudniający przejazdu.
- Modernizować drogi dojazdowe do gruntów rolnych.

Ochrona zasobów glebowych

- Zachować funkcję produkcyjną gleb o najwyższej przydatności rolniczej (klasy I–III), ograniczając ich przeznaczanie na cele nierolnicze, zwłaszcza w rejonach o wysokiej presji inwestycyjnej (Niedrzwica Duża, Strzeszkowice Duże).
- Utrzymać użytkowanie rolnicze w dolinie rzeki Nędznica i jej dopływów, gdzie użytki zielone i łąki pełnią funkcję zarówno produkcyjną, jak i retencyjną.
- W przypadku zmiany przeznaczenia gruntów wysokich klas bonitacyjnych, każdorazowo analizować zasadność przekształcenia z punktu widzenia interesu publicznego i ochrony ładu przestrzennego.

Racjonalna gospodarka rolna i zrównoważony rozwój

- Prowadzić gospodarowanie rolne w sposób dostosowany do uwarunkowań przyrodniczych - stosowanie uprawy bezorkowej, unikanie upraw rzędowych wzdłuż stoków.
- Promować rolnictwo przyjazne środowisku, ograniczające stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, szczególnie w strefach zasilania wód podziemnych oraz w pobliżu cieków wodnych.
- Wspierać rolników w przechodzeniu na systemy upraw ekologicznych i integrowanych, w tym poprzez doradztwo i programy wsparcia finansowego.

Gospodarka wodna i przeciwdziałanie suszy

- Utrzymywać i modernizować systemy melioracyjne i wodno-retencyjne (rowy, kanały, rowy opaskowe), zwłaszcza na obszarach podmokłych w dolinie Nędznicy i jej dopływów.
- Zachować trwałość użytków zielonych pełniących funkcję retencyjną oraz ochronną przed spływami powierzchniowymi.
- Wprowadzać małe formy retencji – oczka wodne, stawy rolnicze i zadrzewienia przywodne – poprawiające bilans wodny gleb i mikroklimat rolniczy.

Ochrona krajobrazu rolniczego

- Przeciwdziałać erozji gleb i rozdrobnieniu przestrzeni rolniczej poprzez odpowiednie zmianowanie upraw, zachowanie ciągłości pól i wprowadzenie zadrzewień śródpolnych.
- Zachować i rozwijać **zadrzewienia przydrożne, nadwodne i śródpolne**, które stanowią ważne elementy krajobrazu, siedliska dla ptaków i owadów zapylających oraz bariery przeciwwietrzne.
- Wspierać tworzenie lokalnych pasów zieleni izolacyjnej przy gospodarstwach hodowlanych, obiektach inwentarskich i przetwórczych.

Dywersyfikacja działalności rolniczej

- Wspierać **rozwój agroturystyki, przetwórstwa rolno-spożywczego, sprzedaży bezpośredniej i produktów regionalnych**, zwłaszcza w rejonach o wysokich walorach krajobrazowych.
- Zachęcać rolników do tworzenia spółdzielni i grup producenckich, co pozwoli zwiększyć konkurencyjność i efektywność produkcji.
- Rozwijać infrastrukturę wspierającą krótkie łańcuchy dostaw – targowiska, punkty sprzedaży lokalnych produktów, ścieżki kulinarne i szlaki tematyczne.

Zabudowa rolnicza i ochrona ładu przestrzennego

- Lokalizować zabudowę zagrodową w sposób nienaruszający walorów krajobrazowych, z zachowaniem odpowiednich odległości od zabudowy mieszkaniowej oraz cieków wodnych.
- Stosować zieleń izolacyjną w sąsiedztwie obiektów inwentarskich i gospodarczych w celu ograniczenia oddziaływań odorowych i wizualnych.
- Zachowywać tradycyjne formy zabudowy zagrodowej, charakterystyczne dla krajobrazu lubelszczyzny, z uwzględnieniem lokalnych materiałów i kolorystyki harmonizującej z otoczeniem.

Leśna przestrzeń produkcyjna

Lasy gminy Niedrzwica Duża pełnią istotną rolę w systemie przyrodniczym regionu – stabilizują warunki wodne, ograniczają erozję, poprawiają mikroklimat i stanowią siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Szczególne znaczenie mają kompleksy leśne w północnej i południowo-zachodniej części gminy, stanowiące element lokalnych korytarzy ekologicznych.

Dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju funkcji produkcyjnej, ekologicznej i rekreacyjnej lasów ustala się i rekomenduje:

Zrównoważona gospodarka leśna

- Prowadzić gospodarkę leśną zgodnie z zasadami trwałości i wielofunkcyjności, w oparciu o obowiązujące plany urządzenia lasu.
- Uwzględniać funkcje retencyjne, przeciwerozyjne i klimatyczne lasów, zwłaszcza w rejonach o spadkach terenu i ryzyku osuwisk.
- Zachować i odnawiać lasy liściaste i mieszane, sprzyjające różnorodności biologicznej i odporności ekosystemów na zmiany klimatyczne.

Ochrona gruntów leśnych

- Ograniczyć przeznaczanie gruntów leśnych na cele nieleśne – dopuszczalne wyłącznie w przypadkach uzasadnionych nadrzędnym interesem publicznym, przy zapewnieniu kompensacji przyrodniczej.
- Unikać przerwania ciągłości kompleksów leśnych poprzez rozdrobnione zainwestowanie lub nadmierne rozpraszanie zabudowy.

Zalesianie i rekultywacja

- Zalesiać grunty o niskiej przydatności rolniczej (klasy V–VI) oraz tereny poeksploatacyjne, zdegradowane i erozyjne, z wyłączeniem siedlisk cennych przyrodniczo i łąk wilgotnych.
- Wprowadzać pasy zadrzewień ochronnych na granicy terenów rolnych i leśnych, które sprzyjają łączeniu enklaw leśnych w większe kompleksy i przeciwdziałają erozji wietrznej.
- Rekultywować tereny po nieczynnych wyrobiskach w kierunku leśnym lub rekreacyjnym.

Rola lasów w systemie przyrodniczym i społecznym

- Uwzględniać funkcje społeczne i krajobrazowe lasów – jako przestrzeni rekreacyjnej i turystycznej, szczególnie w rejonie Krężnicy Jarej, Niedrzwicy Dużej, Niedrzwicy Kościelnej, Sobieszczanach.
- Rozwijać infrastrukturę edukacji ekologicznej i rekreacji leśnej (ścieżki przyrodnicze, punkty widokowe, małą infrastrukturę turystyczną), z zachowaniem zasad ochrony środowiska.

18. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE ZASAD KSZTAŁTOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA OBSZARACH ZDEGRADOWANYCH, OBSZARACH REWITALIZACJI ORAZ OBSZARACH WYMAGAJĄCYCH PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI LUB REMEDIACJI

Identyfikacja obszarów problemowych

Na podstawie analizy uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych oraz społeczno-gospodarczych gminy Niedrzwica Duża zidentyfikowano obszary wymagające działań naprawczych, porządkowych lub przekształceniowych. Są to w szczególności:

- zdegradowane lub niedostatecznie zagospodarowane przestrzenie publiczne w centralnych częściach miejscowości gminnych (m.in. w rejonach szkół, obiektów OSP, świetlic wiejskich, kościołów i terenów rekreacyjnych),
- tereny po dawnych lub nieczynnych funkcjach gospodarczych, w tym nieużytkowane zabudowania zagrodowe i gospodarcze,
- obszary o chaotycznym lub rozproszonym układzie zabudowy wiejskiej, wymagające poprawy ładu przestrzennego i estetyki,
- tereny zdegradowane środowiskowo, w szczególności w dolinach cieków wodnych, na obszarach podmokłych, okresowo zalewowych lub z obniżoną jakością gleb.

Działania rewitalizacyjne i naprawcze powinny mieć charakter zintegrowany i być powiązane z polityką społeczną, środowiskową, rolną i klimatyczną gminy. Ich nadrzędnym celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, wzmocnienie funkcji lokalnych oraz przywracanie ładu przestrzennego.

Wyznaczanie i realizacja obszarów zdegradowanych i rewitalizacji

- Dopuszcza się wyznaczanie obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji, z uwzględnieniem specyfiki gminy wiejskiej oraz skali lokalnych problemów.
- Proces delimitacji powinien opierać się na analizie:

- wskaźników społecznych (starzenie się ludności, ograniczona aktywność społeczna, wykluczenie komunikacyjne),
- wskaźników przestrzennych (zły stan techniczny zabudowy, brak uporządkowanych przestrzeni publicznych),
- wskaźników środowiskowych (lokalne zanieczyszczenia, degradacja gleb, deficyt zieleni urządzonej).

W pierwszej kolejności działaniami rewitalizacyjnymi należy obejmować centralne części miejscowości pełniących funkcje usługowe i społeczne oraz wybrane obszary o kumulacji problemów społeczno-przestrzennych.

Priorytetowe kierunki zagospodarowania na obszarach zdegradowanych

- Poprawa jakości przestrzeni publicznych poprzez modernizację placów wiejskich, ciągów pieszych, oświetlenia, zieleni urządzonej i elementów małej architektury.
- Rozwój infrastruktury społecznej – modernizacja i adaptacja świetlic wiejskich, obiektów OSP, boisk i terenów rekreacyjnych jako lokalnych centrów aktywności.
- Rewitalizacja zabudowy – adaptacja pustostanów i nieużytkowanych budynków gospodarczych na funkcje społeczne, usługowe, edukacyjne lub senioralne.
- Aktywizacja gospodarcza o skali lokalnej – tworzenie warunków dla drobnych usług, rzemiosła, przetwórstwa rolno-spożywczego i działalności okołorolniczej.
- Poprawa estetyki wsi poprzez porządkowanie przestrzeni wspólnych oraz eksponowanie elementów tożsamości lokalnej.

Zasady przekształceń funkcjonalno-przestrzennych

- Tereny zdegradowane i nieużytkowane przekształcać w:

- tereny zieleni urządzonej i rekreacji lokalnej,
- obszary edukacji przyrodniczej i ekologicznej,
- wybrane tereny usług lokalnych, przy zachowaniu skali i charakteru zabudowy wiejskiej.

- Porządkować strukturę przestrzenną w obszarach zabudowy rozproszonej poprzez:

- uzupełnianie zabudowy,
- poprawę dostępności komunikacyjnej,
- wyznaczanie czytelnych przestrzeni publicznych.

- Adaptować istniejące obiekty gospodarcze do nowych funkcji zgodnych z potrzebami mieszkańców i lokalnej gospodarki.

Rehabilitacja urbanistyczna i estetyczna

- Poprawiać stan techniczny zabudowy mieszkaniowej i publicznej poprzez termomodernizację, remonty elewacji i dachów oraz uporządkowanie otoczenia budynków.
- Kształtować spójny krajobraz kulturowy wsi, z poszanowaniem lokalnych proporcji, materiałów i kolorystyki zabudowy.
- Ograniczać dysonanse architektoniczne, zwłaszcza w otoczeniu obiektów publicznych, sakralnych i historycznych.
- Chronić i eksponować lokalne dziedzictwo kulturowe, w tym kapliczki, krzyże przydrożne oraz historyczne zagrody.

Rekultywacja terenów zdegradowanych

- Prowadzić rekultywację techniczną i biologiczną terenów zdegradowanych zgodnie z opracowanymi dokumentacjami.
- Docelowo przeznaczać je na:

- tereny zieleni i zalesienia,
- zbiorniki wodne o funkcjach retencyjnych,
- tereny rekreacji o niskiej intensywności użytkowania.

- W działaniach rekultywacyjnych uwzględniać poprawę stosunków wodnych oraz zwiększanie bioróżnorodności.

Remediacja gleb i terenów zanieczyszczonych

- W przypadku identyfikacji terenów zanieczyszczonych prowadzić remediację zgodnie z obowiązującymi przepisami.
- Preferować metody przyjazne środowisku, w tym fitoremediację i bioremediację.
- Po zakończeniu remediacji wprowadzać zieleń, łąki kwietne i zadrzewienia.

Integracja rewitalizacji z polityką przestrzenną gminy

- Działania rewitalizacyjne integrować z dokumentami planistycznymi, polityką społeczną, senioralną oraz działaniami adaptacyjnymi do zmian klimatu.
- Wykorzystywać dostępne środki zewnętrzne, w tym fundusze krajowe i unijne.
- Zapewniać aktywny udział mieszkańców, organizacji społecznych i lokalnych podmiotów w procesach rewitalizacyjnych.

Kierunki długofalowe

Rozwijanie sieci zielonych przestrzeni wiejskich pełniących funkcje rekreacyjne, społeczne i klimatyczne

Długofalowy rozwój gminy Niedrzwica Duża powinien opierać się na wzmacnianiu systemu zieleni wiejskiej, obejmującego zarówno tereny urządzone (place wiejskie, tereny rekreacyjne, otoczenie świetlic i obiektów publicznych), jak i obszary półnaturalne, takie jak doliny cieków wodnych, zadrzewienia śródpolne, miedze i obrzeża lasów. Zielone przestrzenie powinny pełnić funkcje rekreacyjne i integracyjne dla mieszkańców, a jednocześnie odgrywać istotną rolę w adaptacji do zmian klimatu poprzez poprawę retencji wód opadowych, ograniczanie zjawiska suszy oraz poprawę mikroklimatu. Istotne jest tworzenie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi terenami zieleni, w tym ciągów pieszo-rowerowych i tras spacerowych, sprzyjających aktywnemu wypoczynkowi i lokalnej turystyce.

Kształtowanie zwartych i funkcjonalnych układów zabudowy, ograniczających dalsze rozpraszanie inwestycji

W warunkach gminy o rozproszonej strukturze osadniczej, jaką jest Niedrzwica Duża, kluczowe znaczenie ma dążenie do porządkowania i dogęszczania istniejących układów zabudowy, w szczególności w centralnych częściach miejscowości oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Ograniczanie dalszego rozpraszania zabudowy na terenach rolnych i leśnych pozwoli na racjonalniejsze wykorzystanie infrastruktury technicznej, obniżenie kosztów jej utrzymania oraz ochronę walorów krajobrazowych i przyrodniczych gminy. Kształtowanie zwartych struktur osadniczych sprzyja również budowaniu lokalnych centrów życia społecznego oraz poprawie dostępności do usług publicznych.

Promowanie rozwiązań energooszczędnych i odnawialnych źródeł energii w projektach rewitalizacyjnych

Długofalowe działania rozwojowe w gminie Niedrzwica Duża powinny uwzględniać stopniowe zwiększanie efektywności energetycznej zabudowy oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, w szczególności w obiektach publicznych i projektach rewitalizacyjnych. Preferowane powinny być rozwiązania o skali lokalnej, takie jak instalacje fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej, pompy ciepła czy modernizacja systemów grzewczych, realizowane z poszanowaniem krajobrazu i ładu przestrzennego. Kluczowym elementem tych działań powinna być szeroka akceptacja społeczna, osiągana poprzez dialog z mieszkańcami, działania informacyjne oraz uwzględnianie lokalnych uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych.

Stopniowa transformacja obszarów zdegradowanych w atrakcyjne i bezpieczne przestrzenie życia lokalnego

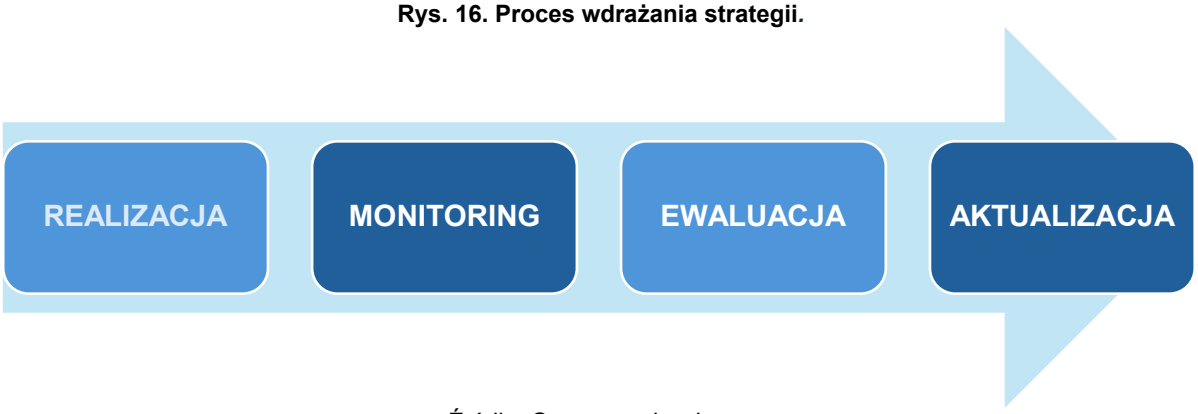
Dążenie do poprawy jakości przestrzeni w gminie Niedrzwica Duża powinno opierać się na konsekwentnej, etapowej transformacji obszarów zdegradowanych i nieużytkowanych w funkcjonalne, estetyczne i bezpieczne miejsca sprzyjające codziennemu życiu mieszkańców. Proces ten powinien obejmować zarówno poprawę stanu technicznego zabudowy, jak i zagospodarowanie przestrzeni publicznych z uwzględnieniem lokalnej tożsamości kulturowej, tradycyjnego charakteru wsi oraz dziedzictwa krajobrazowego. Szczególną rolę należy przypisać rozwiązaniom wzmacniającym funkcje społeczne i integracyjne, takim jak place spotkań, tereny rekreacyjne czy obiekty pełniące funkcje wspólnotowe, co przyczyni się do budowania trwałego kapitału społecznego gminy.

19.SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY NIEDRZWICA DUŻA

Rozdział wynika z zapisów przepisu Art.10e.3.8) o treści: *system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych,* ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2026 poz. 662).

Proces wdrażania strategii obrazuje poniższy schemat.

Rys. 16. Proces wdrażania strategii.



Źródło: Opracowanie własne

Właściwie przygotowany system wdrażania - realizacji strategii powinien uwzględniać:

- podmioty odpowiedzialne za poszczególne elementy procesu,
- wytyczne do dokumentów wykonawczych,
- zasady współpracy podmiotów realizujących,
- charakterystykę procesu monitorowania
- charakterystykę procesu ewaluacji,
- procedurę aktualizacji.

Dla zwiększenia szans powodzenia w realizowaniu celów strategicznych gminy należy podjąć współpracę z różnymi grupami interesariuszy. Uznano bowiem, że szerokie stosowanie narzędzi partycypacyjnych zwiększa akceptację realizowanych polityk publicznych. Ponadto wpisuje się to w założenie dotyczące samej istoty strategii rozwoju, tj. nieograniczanie ich zapisów jedynie do zadań leżących w wyłącznej kompetencji samorządu terytorialnego, a uwzględnianie wyzwań dla całej społeczności lokalnej, interesariuszy zarówno już związanych z terenem gminy, jak i działających w jej granicach.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Odpowiedzialność za realizację strategii:

Strategia nie powinna ograniczać się w swych zapisach jedynie do zadań należących do wyłącznej kompetencji gminy, realizowanych bezpośrednio przez urząd gminy i jednostki gminne. Strategia ma proponować przede wszystkim zadania stanowiące wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich podmiotów działających na terenie gminy lub pozostających z nią w relacji.

W procesie zarządzania gminą (jej rozwojem), strategia pełni kluczową rolę jako generalny plan postępowania władz samorządowych – we współpracy z innymi samorządami, administracją państwową oraz partnerami społecznymi i prywatnymi. Powoduje to konieczność określenia głównych zadań oraz zakresu odpowiedzialności poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jej realizację

Instytucjonalną strukturę systemu wdrażania, jak również monitorowania, ewaluacji oraz aktualizacji strategii tworzą:

Wójt, jako organ wykonawczy, którego rola polega na stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również na mobilizowaniu oraz integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów oraz kierunków interwencji.



Rola **wójta** w procesie wdrażania strategii rozwoju gminy jest kluczowa i wieloaspektowa. Jako organ wykonawczy gminy, wójt nie tylko inicjuje i koordynuje prace nad strategią, ale przede wszystkim odpowiada za jej realizację w praktyce:

Główne obszary, w których wójt odgrywa istotną rolę sprowadzają się do następujących:

Liderstwo i inicjowanie działań

- Wójt inicjuje prace nad strategią, przedstawia jej projekt Radzie Gminy Niedrzwica Duża i promuje strategiczne podejście do rozwoju,
- Buduje świadomość wśród mieszkańców, radnych i urzędników o znaczeniu planowania strategicznego.

Koordynacja procesu wdrażania

- Wójt zapewnia spójność działań podejmowanych przez urząd i jednostki organizacyjne z zapisami strategii,
- Powołuje zespoły zadaniowe lub komórki odpowiedzialne za wdrażanie i monitorowanie strategii.

Zarządzanie środkami finansowymi

- Wójt planuje budżet gminy w sposób umożliwiający realizację celów strategicznych.
- Pozyskuje środki zewnętrzne (np. fundusze unijne) na realizację projektów strategicznych.

Współpraca z partnerami

- Wójt nawiązuje i utrzymuje współpracę z instytucjami publicznymi, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami.
- Wspiera partnerstwa publiczno-prywatne, które mogą przyspieszyć realizację strategii.

Monitorowanie i raportowanie

- Wójt odpowiada za bieżące monitorowanie realizacji strategii oraz przygotowanie okresowych raportów dla Rady Gminy i mieszkańców.
- Inicjuje aktualizacje strategii w przypadku zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych.

Budowanie poparcia społecznego

- Komunikuje mieszkańcom cele i korzyści wynikające z realizacji strategii.
- Organizuje konsultacje społeczne, by uwzględniać głos lokalnej społeczności w realizacji celów strategicznych.

Rada gminy, jako organ uchwałodawczy, będący wsparciem merytorycznym w zakresie dbałości o osiąganie założonych w strategii celów, jej ewaluacji i podejmowania decyzji strategicznych dla realizacji zapisów strategii (jak np. aktualizacja strategii)



Rola **Rady Gminy Niedrzwica Duża** w procesie wdrażania strategii rozwoju gminy jest równie istotna jak rola wójta, choć bardziej nadzorcza, opiniotwórcza i legislacyjna. To organ stanowiący i kontrolny, który zapewnia demokratyczną legitymizację strategii i kontrolę nad jej realizacją. Oto główne zadania i funkcje Rady Gminy w tym procesie:

Uchwalenie strategii

- Rada Gminy uchwala strategię rozwoju gminy – to kluczowy moment, ponieważ strategia zaczyna obowiązywać dopiero po jej zatwierdzeniu przez radnych.
- Może zgłaszać poprawki do projektu strategii przygotowanego przez wójta.

Nadzór nad wdrażaniem

- Monitoruje działania wójta i urzędu gminy pod kątem zgodności z przyjętą strategią.
- Może żądać sprawozdań z realizacji strategii i weryfikować postępy.

Kontrola finansowa

- Rada uchwala budżet gminy, więc ma realny wpływ na finansowanie działań strategicznych.
- Może blokować lub wspierać wydatki inwestycyjne i projektowe zgodne ze strategią.

Kreowanie kierunków rozwoju

- Radni, jako przedstawiciele społeczności lokalnej, zgłaszają wnioski i postulaty mieszkańców do strategii.
- Mają wpływ na aktualizację strategii, jeśli zachodzą istotne zmiany społeczno-gospodarcze.

Współpraca z mieszkańcami

- Rada reprezentuje społeczność lokalną, dlatego często organizuje lub bierze udział w konsultacjach społecznych dotyczących strategii.
- Działa na rzecz zwiększenia udziału obywateli w procesie rozwoju gminy.

Ocena działań wójta

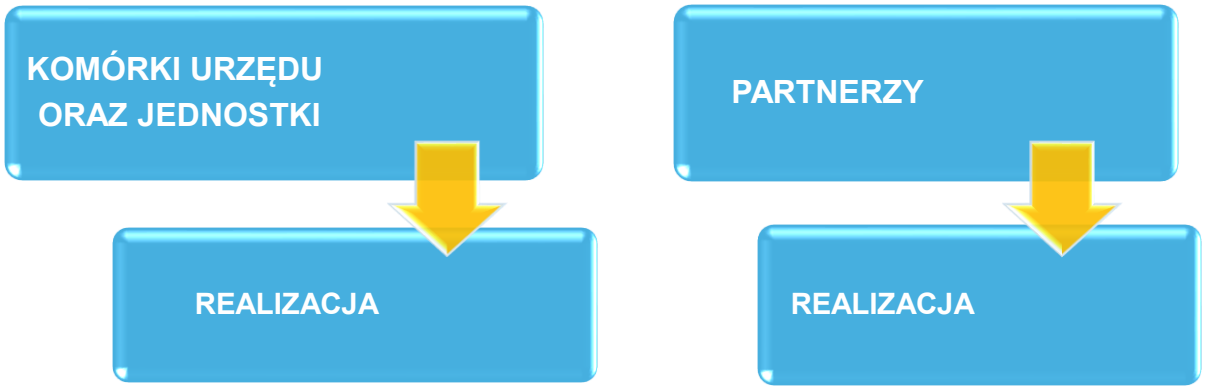
- Rada Gminy ocenia działalność wójta – m.in. poprzez udzielanie absolutorium i wotum zaufania, które mogą być związane z oceną wdrażania strategii.

Podmiot zarządzający wdrażaniem strategii (może to być osoba, zespół lub komórka w ramach urzędu gminy), odpowiedzialny za koordynację realizacji kierunków działań, w tym harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa, poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań, a także monitoring i ewaluację oraz przygotowywanie zmian w ramach strategii czy zapewnienie działań w zakresie informacji i promocji przyjętej wizji rozwoju gminy i sposobów jej urzeczywistnienia.



Komórki w ramach urzędu gminy oraz jednostki gminne

Wykonawcy i partnerzy realizacyjni określeni w strategii rozwoju



Instytucje i podmioty, zaangażowane w proces wdrażania strategii można podzielić na trzy główne grupy (zgodnie z zasadą „trójkąta współpracy”):

Rys. 17. Trójkąt współpracy



Źródło: Opracowanie własne

WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

Wdrożeniu strategii służyć będą dokumenty wykonawcze, których przygotowanie przez jednostki samorządu terytorialnego regulują różne akty prawne zarówno fakultatywne jak i obligatoryjne. W dokumentach tych strategia znajduje swoje uszczegółowienie.

Zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, przedstawionymi w publikacji *„Strategia rozwoju gminy – poradnik praktyczny”* (luty 2021 r.), dokumenty wykonawcze wobec strategii rozwoju należy rozumieć jako obowiązkowe lub fakultatywne plany, programy oraz dokumenty sektorowe funkcjonujące na poziomie gminy, które służą realizacji celów i kierunków działań określonych w strategii.

Dokumenty te pełnią istotną rolę w procesie zarządzania rozwojem lokalnym, ponieważ uszczegóławiają zapisy strategii, wskazują konkretne przedsięwzięcia, harmonogramy ich realizacji oraz mechanizmy finansowania i monitorowania działań rozwojowych. W praktyce stanowią one narzędzia wdrażania strategii i umożliwiają przekładanie jej zapisów na konkretne działania operacyjne.

W związku z powyższym należy podkreślić, że podczas opracowywania nowych dokumentów sektorowych lub aktualizacji już obowiązujących planów i programów gminnych konieczne jest zachowanie ich pełnej spójności ze Strategią Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035. Oznacza to, że cele, kierunki działań oraz planowane przedsięwzięcia zawarte w dokumentach wykonawczych powinny pozostawać zgodne z założeniami strategicznymi przyjętymi w tym dokumencie.

Sporządzanie dokumentów wykonawczych powinno opierać się na kilku zasadach:

- dokumenty wykonawcze powinny być spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035,
- dokumenty powinny być spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu, tj. opracowanymi na poziomie powiatowym, wojewódzkim, krajowym czy unijnym oraz sąsiednich samorządów gmin,
- sporządzane dokumenty wykonawcze powinny być wzajemnie spójne, zarówno pod kątem koordynacji w czasie jak i ze względu na ich zakres merytoryczny,
- powinny być napisane w możliwie przejrzystym języku, zrozumiałym dla osób nie będących specjalistami w danej dziedzinie,
- obowiązkowe jest oznakowanie dokumentu zgodnie z obowiązującymi zasadami.
- przygotowanie dokumentu wykonawczego powinno zakończyć się w ciągu 12 miesięcy od jego zainicjowania.
- każdy dokument wykonawczy powinien zostać poddany konsultacjom z mieszkańcami, podmiotami społeczno-gospodarczymi i innymi interesariuszami, a także z odpowiednimi organami administracji publicznej.
- w każdym dokumencie wykonawczym powinno znaleźć się co najmniej odniesienie do konkretnego celu strategicznego i kierunku działań niniejszej strategii.
- każdy dokument wykonawczy musi posiadać przypisaną komórkę organizacyjną, jako wiodącą i odpowiadającą za całościową realizację oraz jej skutki.

Tab. 13. System planowania rozwoju lokalnego - wytyczne

Lp.	Nazwa dokumentu wykonawczego	Wytyczne dotyczące dokumentu w kontekście Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035
1.	Plan ogólny dla gminy Niedrzwica Duża	Wprowadzić zalecenia i rekomendacje zawarte w strategii
2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Po uchwaleniu planu ogólnego studium utraci moc obowiązującą, a plan ogólny – jako akt prawa miejscowego – będzie podstawowym dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy oraz podstawę sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i wydawania decyzji o warunkach zabudowy.
3.	Lokalny Program Rewitalizacji lub Gminny Program Rewitalizacji	Dostosować do zapisów zawartych w strategii
4.	Program ochrony środowiska	Dokonać aktualizacji dokumentu
5.	Plan gospodarki niskoemisyjnej	Dostosować do zapisów zawartych w strategii
6.	Strategia rozwiązywania problemów społecznych	Wziąć pod uwagę zapisy zawarte w strategii w momencie tworzenia nowego dokumentu
7.	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Dostosować do zapisów zawartych w strategii
8.	Gminna ewidencja zabytków	Dokonać aktualizacji dokumentu, wprowadzić zalecenia i rekomendacje zawarte w strategii
9.	Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Wziąć pod uwagę zapisy zawarte w strategii w momencie tworzenia nowego dokumentu

Źródło: Opracowanie własne

PROCEDURA MONITOROWANIA

Celem procedury jest zapewnienie systematycznego monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035, identyfikacja postępów, zagrożeń oraz potrzeba wprowadzenia ewentualnych korekt w realizowanych działaniach.

Procedura obejmuje monitorowanie wszystkich celów strategicznych, operacyjnych oraz przypisanych im działań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035. Podmioty odpowiedzialne to:

- Wójt Gminy Niedrzwica Duża – inicjuje, koordynuje oraz sprawuje nadzór nad działaniami służącymi monitorowaniu realizacji strategii.

- Koordynator ds. strategii – odpowiada za zbieranie danych, analizę oraz przygotowanie raportów.
- Referaty/Jednostki organizacyjne gminy – dostarczają dane dotyczące realizowanych działań.
- Rada Gminy – przyjmuje raporty z monitorowania i może rekomendować zmiany w strategii.
- Zespół ds. strategii (jeśli będzie powołany) – opiniuje raporty i wspiera proces monitorowania.

Etapy monitorowania:

- Ustalenie wskaźników monitorowania – przypisanie mierzalnych wskaźników do celów i działań.
- Zbieranie danych – cykliczne zbieranie danych przez odpowiedzialne jednostki.
- Analiza danych – analiza stopnia osiągnięcia wskaźników przez koordynatora.
- Przygotowanie raportu z monitoringu – raport zawiera analizę, problemy i rekomendacje.
- Przedstawienie raportu Radzie Gminy – prezentacja raportu w ramach przygotowywanego corocznie Raportu o stanie gminy.
- Podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań.

W przypadku opóźnień lub braku efektów mogą zostać zaproponowane i wdrożone działania korygujące.

Raporty i wyniki monitorowania powinny być publikowane na stronie internetowej gminy oraz dostępne w formie skróconej dla mieszkańców.

Przy opracowaniu raportów z monitoringu odpowiedzialne komórki merytoryczne będą się posługiwać przedstawionym poniżej modelem karty:

Tab. 14. Model karty w raporcie z monitoringu strategii

	Podjęte działania	Planowany okres zakończenia	Poziom zaangażowania prac (%)(	Zidentyfikowane problemy	Planowane/podjęte działania naprawcze/korekty
Kierunek działań 1					
Kierunek działań 2					
…					

Źródło: Opracowanie własne

EWALUACJA

Procedura ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 będzie polegać na systematycznej ocenie stanu jej realizacji.

Główne cele ewaluacyjne:

- Ocena stopnia realizacji celów strategicznych i operacyjnych

- Identyfikacja skutków podejmowanych działań
- Wskazanie mocnych i słabych stron strategii
- Sformułowanie rekomendacji do dalszych działań.

Rekomendacje:

- Rekomenduje się przeprowadzenie dwóch przeglądów strategicznych (ewaluacji) w okresie obowiązywania strategii.
- Wynikiem przeprowadzania przeglądu będzie szczegółowe sprawozdanie zawierające podsumowanie zestawień wyników uzyskanych w ramach monitoringu wraz z oceną poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz kierunków działań.
- Raporty ewaluacyjne są prezentowane Radzie Gminy przez Wójta Gminy wraz z rekomendacjami korekt, aktualizacji oraz uzupełnieniami zawartości dokumentu.

Uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 zostało poprzedzone ewaluacją ex-ante, zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, służącą ocenie planowanej interwencji.

Wyniki tego rodzaju ewaluacji mogą poprawić jakość planowanej do wdrożenia interwencji oraz pozwalają ocenić trafność, przewidywaną skuteczność oraz efektywność realizacji strategii.

Po przyjęciu przez Radę Gminy Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 będą przeprowadzane ewaluacje on-going oraz ex-post.

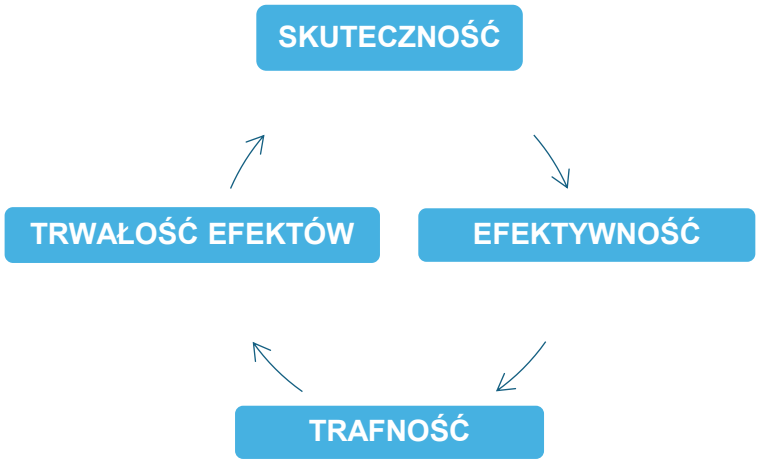
Ewaluacja bieżąca (on-going) jest przeprowadzana w trakcie realizacji strategii oraz służy do bieżącego dostosowywania działań.

Ewaluacja końcowa (ex-post) jest przeprowadzana po zakończeniu realizacji strategii oraz służy ocenie całościowej skuteczności i efektów wdrażania strategii.

Elementy procesu ewaluacji (kryteria):

- Skuteczność (czy osiągnięto cele?)
- Efektywność (czy działania były opłacalne?)
- Trafność (czy cele odpowiadały realnym potrzebom?)
- Trwałość efektów (czy będą one kontynuowane po zakończeniu działań?)

Rys. 18. Kryteria ewaluacji



Źródło: Opracowanie własne

Podstawę do ewaluacji stanowić będą analizy jakościowe, w tym analizy danych statystycznych, odnoszące się do wskaźników uwzględnianych na etapie opracowania diagnozy.

Ewaluacja on-going zostanie przeprowadzona w 2027 r. Jej efektem może być proces aktualizacji dokumentu, polegający w szczególności na zmianie/dodaniu/usunięciu kierunków działań. Natomiast ewaluacja ex-post przeprowadzona zostanie w 2035 r., za cały okres obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035.

PROCEDURA AKTUALIZACJI DOKUMENTU

Celem procedury jest zapewnienie elastyczności i skuteczności strategii poprzez jej modyfikację w odpowiedzi na zmieniające się warunki wewnętrzne i zewnętrzne.

Strategia może zostać zaktualizowana, gdy:

- zmieniają się uwarunkowania społeczno-gospodarcze, prawne lub środowiskowe,
- pojawiają się nowe potrzeby mieszkańców lub grup interesu,
- wyniki monitorowania i ewaluacji wskazują na nieosiąganie założonych celów,
- konieczna jest korekta wskaźników lub działań,
- pojawiają się nowe źródła finansowania lub ograniczenia budżetowe.

Etapy aktualizacji strategii:

Inicjacja procesu

- Wójt podejmuje decyzję o konieczności aktualizacji strategii, np. na podstawie raportu z monitorowania lub ewaluacji.

Analiza istniejącego dokumentu

- Przegląd dotychczasowej strategii,
- Ocena aktualności celów, działań, wskaźników i założeń.

Konsultacje społeczne

- Przeprowadzenie spotkań z mieszkańcami, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami i innymi interesariuszami,
- Zbieranie opinii i sugestii.

Opracowanie projektu zmian

- Zespół ds. strategii przygotowuje projekt aktualizacji dokumentu,
- Uwzględniane są wyniki analiz i konsultacji.

Opinia organów i ekspertów

- Projekt może zostać przekazany do konsultacji instytucjom regionalnym, partnerom społecznym i gospodarczym.

Przyjęcie zaktualizowanej strategii

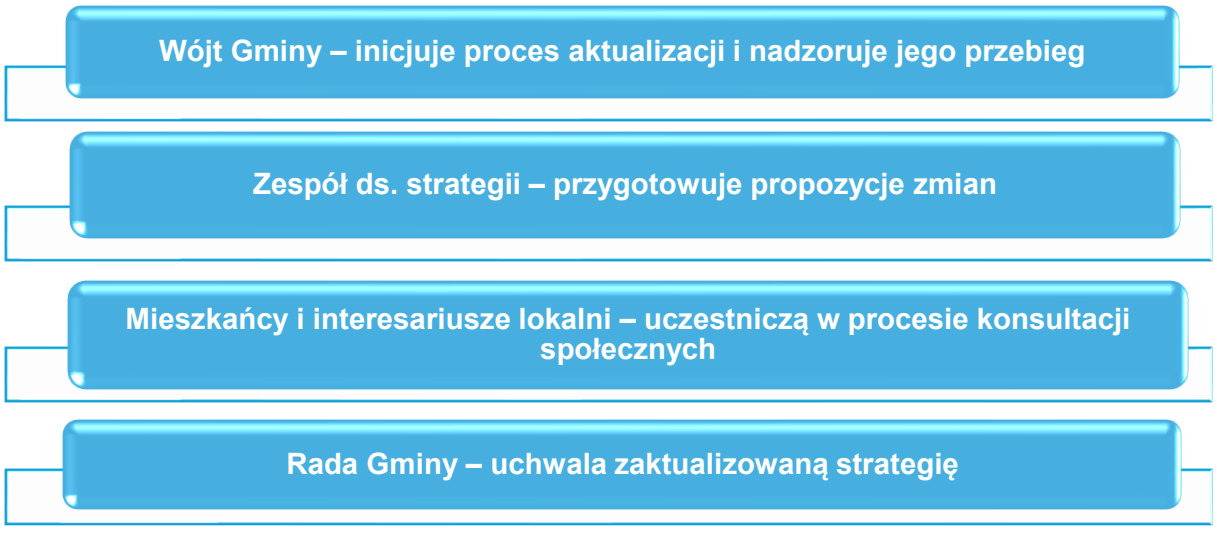
- Projekt zmian przedkładany jest Radzie Gminy,
- Po akceptacji – strategia wchodzi w życie w nowym brzmieniu.

Dokumentacja i publikacja

- Zaktualizowana strategia oraz protokół z konsultacji są publikowane na stronie internetowej gminy,
- Mieszkańcy są informowani o wprowadzonych zmianach.

Podmioty odpowiedzialne za aktualizację dokumentu:

Rys. 19. Podmioty odpowiedzialne za aktualizację strategii



Źródło: Opracowanie własne

20. EWALUACJA EX-ANTE STRATEGII ROZWOJU GMINY NIEDRZWICA DUŻA NA LATA 2025-2035

Rozdział odnosi się do art. 10a ust. 2. ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225) wskazującego, że podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przeprowadza uprzednią ewaluację trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii rozwoju – przed jej przyjęciem

Cel i zakres ewaluacji ex-ante

Ewaluacja ex-ante Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035 została przeprowadzona w celu oceny trafności, spójności oraz wykonalności zaproponowanych celów strategicznych, celów operacyjnych oraz kierunków działań przed rozpoczęciem realizacji dokumentu.

Głównym zadaniem ewaluacji było sprawdzenie, czy przyjęte założenia strategiczne odpowiadają na zidentyfikowane w diagnozie problemy i potencjały rozwojowe gminy oraz czy mogą przyczynić się do osiągnięcia zakładanych efektów społecznych, gospodarczych i przestrzenno-środowiskowych.

Ewaluacja obejmowała analizę następujących obszarów:

- trafności celów strategicznych w odniesieniu do diagnozy społeczno-gospodarczej gminy,
- spójności wewnętrznej dokumentu,
- spójności strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu,
- realności i wykonalności zaplanowanych działań,
- przewidywanego wpływu strategii na rozwój gminy.

Ocena trafności celów strategicznych

Analiza przyjętych celów strategicznych wskazuje, że są one adekwatne do potrzeb rozwojowych gminy Niedrzwica Duża oraz odpowiadają na najważniejsze wyzwania społeczne, gospodarcze i środowiskowe.

Cel strategiczny 1

Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża

Cel ten odpowiada na potrzebę wzmacniania aktywności społecznej mieszkańców, rozwijania kompetencji zawodowych oraz zwiększania dostępności oferty kulturalnej i rekreacyjnej.

Zaplanowane działania obejmujące rozwój kompetencji dzieci i młodzieży, wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców, aktywizację osób starszych oraz wzmacnianie lokalnej tożsamości kulturowej mają istotne znaczenie dla budowania silnego kapitału społecznego oraz integracji lokalnej społeczności.

Szczególnie istotne są działania związane z:

- rozwijaniem kompetencji edukacyjnych i zawodowych mieszkańców,
- wzmacnianiem aktywności obywatelskiej,
- rozwojem infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej,
- ochroną i promocją dziedzictwa lokalnego.

Cel strategiczny 2

Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych

Cel ten odpowiada na potrzebę zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy oraz poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Zaplanowane działania obejmują m.in.:

- przygotowanie terenów inwestycyjnych,
- wsparcie przedsiębiorców oraz rozwój lokalnego rynku pracy,
- rozwój infrastruktury drogowej i technicznej,
- poprawę dostępności przestrzeni publicznych,
- rozwój infrastruktury turystycznej i cyfrowej.

Działania te mogą przyczynić się do zwiększenia aktywności gospodarczej gminy, wzrostu liczby miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Cel strategiczny 3

Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy Niedrzwica Duża

Cel ten odpowiada na potrzebę racjonalnego gospodarowania przestrzenią gminy oraz ochrony jej zasobów środowiskowych.

Zaplanowane działania koncentrują się na:

- zapewnieniu ładu przestrzennego,
- rozwoju odnawialnych źródeł energii,
- ochronie środowiska naturalnego,
- rozwoju gospodarki wodnej i retencji,
- wzmacnianiu świadomości ekologicznej mieszkańców.

Działania te wpisują się w koncepcję zrównoważonego rozwoju oraz adaptacji do zmian klimatycznych.

Ocena spójności wewnętrznej strategii

Analiza struktury strategii wskazuje na wysoki poziom spójności pomiędzy:

- diagnozą społeczno-gospodarczą,
- celami strategicznymi,
- celami operacyjnymi,
- kierunkami działań.

Cele operacyjne stanowią logiczne rozwinięcie celów strategicznych, a zaproponowane działania są spójne z zakładanymi efektami rozwojowymi. Przykładowo:

- działania w zakresie edukacji i aktywizacji społecznej wspierają realizację celu strategicznego dotyczącego kapitału ludzkiego,
- rozwój infrastruktury technicznej oraz terenów inwestycyjnych wspiera rozwój gospodarczy gminy,
- działania środowiskowe i planistyczne przyczyniają się do poprawy ładu przestrzennego oraz ochrony środowiska.

Ocena spójności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu

Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża jest spójna z najważniejszymi dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym, krajowym oraz europejskim, w szczególności z:

- Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego,
- dokumentami polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2021–2027.

Przyjęte cele strategiczne wpisują się w kluczowe kierunki polityki rozwoju, takie jak:

- wzmacnianie kapitału ludzkiego,
- rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności,
- poprawa dostępności infrastruktury,
- ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu.

Ocena wykonalności strategii

Przeprowadzona analiza wskazuje, że zaplanowane działania są możliwe do realizacji w okresie obowiązywania strategii. Realizacja strategii będzie uzależniona od:

- możliwości finansowych gminy,
- skutecznego pozyskiwania środków zewnętrznych,
- współpracy z partnerami instytucjonalnymi i społecznymi,
- efektywnego systemu zarządzania realizacją strategii.

Istotną rolę w realizacji strategii będą odgrywać fundusze europejskie oraz programy krajowe wspierające rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości i ochrony środowiska.

Przewidywany wpływ realizacji strategii

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża może przyczynić się do osiągnięcia szeregu pozytywnych efektów rozwojowych.

W obszarze społecznym

- wzrost aktywności społecznej mieszkańców,
- rozwój kompetencji edukacyjnych i zawodowych,
- zwiększenie integracji społecznej.

W obszarze gospodarczym

- wzrost przedsiębiorczości lokalnej,
- zwiększenie liczby miejsc pracy,
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej gminy.

W obszarze przestrzenno-środowiskowym

- poprawa ładu przestrzennego,
- rozwój infrastruktury technicznej,
- zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- ochrona zasobów przyrodniczych gminy.

Wnioski z ewaluacji ex-ante

Przeprowadzona ewaluacja ex-ante wskazuje, że Strategia Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025–2035 jest dokumentem spójnym i odpowiadającym na kluczowe wyzwania rozwojowe gminy. Przyjęte cele strategiczne oraz zaplanowane działania:

- odpowiadają na potrzeby społeczno-gospodarcze gminy,
- pozostają spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu,
- mają potencjał do poprawy jakości życia mieszkańców,
- sprzyjają długofalowemu i zrównoważonemu rozwojowi gminy.

Tab. 15. Ex-ante – tabela oceny celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża 2025-2035

Cel strategiczny	Trafność (odpowiedź na potrzeby gminy)	Spójność z diagnozą i dokumentami strategicznymi	Skuteczność (potencjał osiągnięcia rezultatów)	Efektywność (relacja kosztów do efektów)	Trwałość efektów	Wnioski z oceny
Cel strategiczny 1 **Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża**	Odpowiada na potrzebę zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców, rozwijania kompetencji edukacyjnych i zawodowych oraz integracji społecznej	Spójny z diagnozą społeczną gminy oraz polityką rozwoju kapitału ludzkiego na poziomie regionalnym i krajowym	Działania w zakresie edukacji, aktywizacji społecznej i infrastruktury rekreacyjnej mogą znacząco poprawić jakość życia mieszkańców	Możliwość finansowania ze środków UE i programów społecznych zwiększa efektywność ekonomiczną	Rozwój kompetencji i integracja społeczna mają długotrwały charakter	Cel zasadny i odpowiada na potrzeby społeczne gminy
Cel strategiczny 2 **Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych**	Odpowiada na potrzebę zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowania lepszej infrastruktury	Spójny z diagnozą gospodarczą oraz strategiami rozwoju regionalnego i krajowego	Rozwój infrastruktury technicznej i terenów inwestycyjnych może zwiększyć aktywność gospodarczą	Inwestycje wymagają wysokich nakładów, ale generują długofalowe korzyści gospodarcze	Rozwój infrastruktury i przedsiębiorczości ma trwały wpływ na rozwój gminy	Cel kluczowy dla wzrostu gospodarczego gminy
Cel strategiczny 3 **Zrównoważone wykorzystanie**	Odpowiada na potrzebę racjonalnego gospodarowania	Spójny z dokumentami środowiskowymi oraz polityką	Działania związane z OZE, retencją wody i ochroną	Wiele działań może być finansowanych z funduszy	Działania środowiskowe mają charakter długoterminowy	Cel wspiera zrównoważony rozwój przestrzenny

przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy Niedrzwica Duża	przestrzenią oraz ochrony walorów przyrodniczych i kulturowych	zrównoważonego rozwoju	środowiska poprawią jakość środowiska, ochroną zabytków	środowiskowych UE i krajowych		i środowiskowy gminy

Źródło: Opracowanie własne

21. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Rozdział odnosi się do przepisu *Art. 10e. 3. 9) ramy finansowe i źródła finansowania* zawartego w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2026 poz. 662).

Źródła finansowania strategii

Szeroki wachlarz działań w celu urzeczywistnienia zamierzeń Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035, będzie wymagał zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł. Niezwykle istotne dla sfinansowania celów przewidzianych w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ma katalog środków publicznych krajowych i zagranicznych (szczególną rolę odgrywają środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów zależy od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań, przedsięwzięć oraz kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują też różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Skuteczny proces pozyskiwania środków finansowych wymaga wypracowania odpowiedniego systemu organizacji i koordynacji. Przedmiotowy proces powinien przede wszystkim uwzględniać zróżnicowanie wariantów finansowania przedsięwzięć wskazanych w strategii. Niebagatelne znaczenie ma również korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską. Katalog możliwych źródeł finansowania zadań zaplanowanych w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 znajduje się poniżej:

1. Środki własne budżetowe na realizację zadań własnych gminy, w tym:

- dotacje na zadania zlecone i realizowane na podstawie zawartych porozumień,
- subwencja ogólna (część oświatowa),
- dochody własne (podatki i opłaty lokalne, udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, dochody z majątku Gminy, odsetki od środków na rachunkach bankowych, pozostałe dochody).

2. Środki zewnętrzne pochodzące m.in. z budżetu województwa lubelskiego, budżetu państwa oraz budżetu Unii Europejskiej z których najważniejsze to:

- Fundusze Europejskie dla Lubelskiego

- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (WEPW). Zakres wsparcia funduszu obejmuje rozwój przedsiębiorczości, rozwój i modernizację systemu dystrybucji energii, adaptację do zmian klimatu i ochronę przyrody, zrównoważoną mobilność miejską,

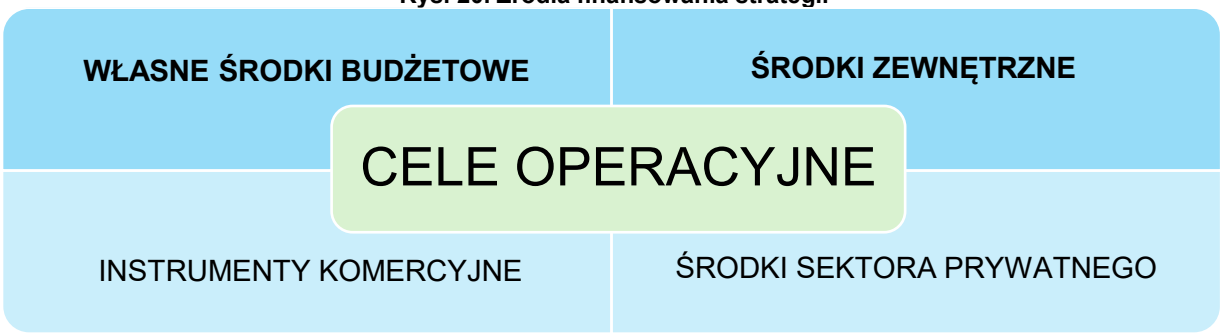
gospodarkę o obiegu zamkniętym, zwiększenie dostępności transportowej (drogowej i kolejowej), miejsca aktywności społecznej oraz produkty turystyczne, wsparcie podmiotów świadczących usługi sanatoryjne/uzdrowiskowe.

- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) – ukierunkowane na zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystanie nowych technologii, wzrost konkurencyjności MŚP, rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości, transformację gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 oraz zielonych technologii
- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS) – wspierające budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami zrównoważonego rozwoju
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) – ukierunkowane na udostępnianie zaawansowanych e-usług, zapewnianie cyberbezpieczeństwa, rozwój gospodarki opartej na danych i wykorzystującej technologie cyfrowe, rozwój współpracy na rzecz cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wspieranie rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS) – skupiający działania na rzecz m.in. poprawy sytuacji na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia
- Inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego (np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- Fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- Krajowe Programy Operacyjne
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, w ramach którego finansowane są projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych
- Program Rozwoju Elektromobilności, w ramach którego finansowane są projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych
- Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych – to instrument wsparcia samorządów, które chcą realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego
- Pozostałe programy finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także Program Senior+, Program „Aktywni+” na lata 2021-2025; w zakresie kultury

3. Komercyjne instrumenty finansowe, w tym pożyczki i kredyty bankowe.

4. Środki sektora prywatnego w tym w ramach formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) oraz fundusze sektora pozarządowego.

Rys. 20. Źródła finansowania strategii



Źródło: Opracowanie własne

Wymienione powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty. Zakładać bowiem można, że pojawią się również inne programy dofinansowujące, które będą ukierunkowane na realizację zadań inwestycyjnych w samorządach. Dlatego też rekomenduje się stały monitoring, identyfikację i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia, wykazane w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035. Wymaga to właściwej organizacji, koordynacji i stałej współpracy poszczególnych referatów, biur oraz jednostek organizacyjnych gminy w procesie skutecznego pozyskiwania środków.

Ramy finansowe

Przewidywany udział wydatków przeznaczonych na poszczególne cele przedstawia się następująco:

Cel strategiczny: 1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża: około 30%
Cel strategiczny: 2. Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych: około 52%
Cel strategiczny: 3. Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy Niedrzwica Duża: około 18%

Trudno w sposób precyzyjny określić w niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 koszt realizacji założonych celów operacyjnych. Będzie on na bieżąco monitorowany i aktualizowany w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Niedrzwica Duża, której podstawowe elementy to:

- prognoza łącznej kwoty zadłużenia gminy,
- wykaz planowanych przedsięwzięć (inwestycji),
- prognoza finansowa budżetu na kolejne lata,
- wskaźniki zadłużenia i obsługi długu.

Tab. 16. Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035

Cel strategiczny/ operacyjny	Główne kierunki finansowania	Szacunkowy udział w budżecie strategii	Szacunkowa wartość środków	Potencjalne źródła finansowania
Cel strategiczny 1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, służącego poprawie jakości życia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża	**Edukacja, integracja społeczna, kultura, sport, rozwój kompetencji mieszkańców**	**ok. 25%**	**ok.65 mln zł**	**Budżet gminy, EFS+, programy rządowe**
Cel operacyjny 1.1 Rozwój kapitału społecznego poprzez podnoszenie poziomu aktywności, kompetencji i kwalifikacji mieszkańców na wszystkich etapach życia	Szkolenia, rozwój kompetencji zawodowych, wsparcie seniorów i liderów społecznych		ok.10 mln zł	EFS+, budżet gminy
Cel operacyjny 1.2 Rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej sprzyjającej poprawie jakości życia	Infrastruktura rekreacyjna, wydarzenia kulturalne, ścieżki rowerowe		ok. 30 mln zł	UE, programy sportowe, budżet gminy
Cel operacyjny 1.3 Wzmacnianie tożsamości lokalnej i ochrony dziedzictwa kulturowego	Rewitalizacja przestrzeni publicznych, wydarzenia lokalne, promocja dziedzictwa		ok. 25 mln zł	UE, budżet gminy
Cel strategiczny 2 Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy Niedrzwica Duża oparty	**Infrastruktura drogowa, inwestycje gospodarcze, infrastruktura techniczna**	**ok. 52%**	**ok. 115 mln zł**	**UE (EFRR), programy rządowe, budżet gminy**

na wzmacnianiu lokalnej przedsiębiorczości, poprawie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznych				
Cel operacyjny 2.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy Niedrzwica Duża poprzez wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości oraz tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju działalności gospodarczej	Uzbrajanie terenów inwestycyjnych, wsparcie przedsiębiorców		ok. 20 mln zł	Budżet gminy, fundusze UE
Cel operacyjny 2.2 Rozwój infrastruktury technicznej warunkującej poprawę jakości życia, rozwój gospodarczy oraz poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznych	Drogi, wodociągi, kanalizacja, oświetlenie, termomodernizacja		ok. 75 mln zł	UE, programy infrastrukturalne
Cel operacyjny 2.3 Wspieranie i inicjowanie rozwiązań infrastrukturalnych pobudzających aktywność społeczną, gospodarczą, kulturalną oraz turystyczną	Światłowód, infrastruktura zdrowotna, trasy rowerowe wraz z towarzyszącą infrastrukturą		ok. 20 mln zł	UE, programy turystyczne
Cel strategiczny 3 Zrównoważone wykorzystanie przestrzeni oraz ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa	**Planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, energetyka, retencja**	**ok. 23%**	**ok. 40 mln zł**	**Fundusze środowiskowe, UE, NFOŚiGW**

kulturowego gminy Niedrzwica Duża Zrównoważony rozwój przestrzenny i środowiskowy				
Cel operacyjny 3.1 Zapewnienie ładu przestrzennego i racjonalnego gospodarowania przestrzenią gminy	Planowanie przestrzenne, retencja, estetyka przestrzeni, wdrażanie systemów monitorowania zmian		ok. 15 mln zł	Budżet gminy
Cel operacyjny 3.2 Integracja działań służących ochronie środowiska z rozwojem infrastruktury i osadnictwa oraz ponoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy	OZE, gospodarka odpadami, infrastruktura wodna, rozwój agroturystyki, ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego		ok. 25 mln zł	Programy środowiskowe

Źródło: Opracowanie własne

Tab. 17. Szacunkowa struktura finansowania strategii

Źródło finansowania	Szacunkowy udział
Budżet gminy	ok. 20%
Fundusze Unii Europejskiej	ok. 50%
Programy rządowe	ok. 20%
Partnerstwa publiczno-prywatne i inne źródła	ok. 10%

Źródło: Opracowanie własne

Szacunkowa wartość realizacji strategii

Łączna orientacyjna wartość realizacji Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża w okresie jej obowiązywania może wynosić: około 220 mln zł.

Kwota ta obejmuje zarówno inwestycje infrastrukturalne, jak i działania społeczne, środowiskowe oraz projekty wspierające rozwój gospodarczy gminy.

Koszt realizacji założonych celów operacyjnych w niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 będzie na bieżąco monitorowany i aktualizowany w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Niedrzwica Duża, której podstawowe elementy to:

- prognoza łącznej kwoty zadłużenia gminy,
- wykaz planowanych przedsięwzięć (inwestycji),
- prognoza finansowa budżetu na kolejne lata,
- wskaźniki zadłużenia i obsługi długu.

Analiza budżetu gminy, dokonana w ramach przeprowadzonej diagnozy strategicznej, pozwala stwierdzić, że jest to budżet zrównoważony, pozwalający na realizację założonych w strategii działań w perspektywie lat 2025-2035.

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Schemat piramidy strategicznej 6
Rys. 2. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią w województwie lubelskim 50
Rys. 3. Schemat przebiegu głównych rzek i cieków wodnych na terenie gminy Niedrzwica Duża 50
Rys. 4. Obszary województwa lubelskiego zagrożone suszą 52
Rys. 5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej: system powiązań przyrodniczych 53
Rys. 6. Schemat celów strategicznych zapisanych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 54
Rys. 7. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne Województwa Lubelskiego 55
Rys. 8. OSI subregionalne: Żywicielski OSI 57
Rys. 9. Wymiary strategiczne rozwoju gminy Niedrzwica Duża 58
Rys. 10. Powiązanie wymiarów strategicznych z celami oraz kierunkami działań 58
Rys. 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej: system powiązań przyrodniczych 59
Rys. 12. Główne ośrodki koncentracji funkcji usługowych i administracyjnych. 76
Rys. 13. Układ komunikacyjny i infrastruktura techniczna 78
Rys. 14. Obszary ochrony przyrody i zasoby naturalne 80
Rys. 15. Schemat sieci szlaków rowerowych w Gminie Niedrzwica Duża 81
Rys. 16. Proces wdrażania strategii. 131
Rys. 17. Trójkąt współpracy 135
Rys. 18. Kryteria ewaluacji 140
Rys. 19. Podmioty odpowiedzialne za aktualizację strategii 141
Rys. 20. Źródła finansowania strategii 150

SPIS TABEL

Tab. 1. Tabelaryczny wykaz działań przy konstrukcji strategii rozwoju gminy 8
Tab. 2. Analiza SWOT Gminy Niedrzwica Duża 36
Tab. 3. Tabela przykładowych działań operacyjnych służących wspieraniu przedsiębiorczości i podnoszeniu jakości życia mieszkańców gminy 61
Tab. 4. Tabela przykładowych działań dla Gminy Niedrzwica Duża w zakresie rozwoju turystyki, rekreacji i infrastruktury towarzyszącej 63
Tab. 5. Tabela przykładowych celów strategicznych i działań operacyjnych dla zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy Niedrzwica Duża 65
Tab. 6. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 1 Gminy Niedrzwica Duża 68
Tab. 7. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 2 Gminy Niedrzwica Duża 70
Tab. 8. Kierunki i działania w ramach celu strategicznego 3 Gminy Niedrzwica Duża 72
Tab. 9. Wybrane działania/ projekty zapisany w Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża z wskaźnikami do monitorowania 86
Tab. 10. Pomniki przyrody Na terenie gminy Niedrzwica Duża 90
Tab. 11. Wykaz zabytków znajdujących się na terenie gminy Niedrzwica Duża wpisanych do rejestru "A" zabytków nieruchomych województwa lubelskiego 95
Tab. 12. Wykaz zabytków znajdujących się na terenie gminy Niedrzwica Duża wpisanych do rejestru "C" zabytków archeologicznych województwa lubelskiego 96
Tab. 13. System planowania rozwoju lokalnego - wytyczne 137
Tab. 14. Model karty w raporcie z monitoringu strategii 138
Tab. 15. Ex-ante – tabela oceny celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża 2025- 2035 146
Tab. 16. Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Niedrzwica Duża na lata 2025-2035 151
Tab. 17. Szacunkowa struktura finansowania strategii 154

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ludność gminy Niedrzwica Duża ogółem 10
Wykres 2. Odsetek mieszkańców powyżej 65 roku w ogólnej populacji Gminy Niedrzwica Duża 10
Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON zatrudniające od 0 do 9 osób 12
Wykres 4. Ankietowani wg płci 15
Wykres 5. Ankietowani wg płci % 15
Wykres 6. Ankietowani wg wykształcenia 16
Wykres 7. Ankietowani wg wieku 16
Wykres 8. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat 17
Wykres 9. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat % 17
Wykres 10. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat wg płci 18
Wykres 11. Zmiana zadowolenia mieszkańców gminy Niedrzwica Duża ogółem z życia w ciągu ostatnich 3 lat wg poziomu wykształcenia (%) 18
Wykres 12. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy ogółem 19
Wykres 13. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy % 19
Wykres 14. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg płci mieszkańców 20
Wykres 15. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg grupy wiekowej 21
Wykres 16. Poziom zadowolenia z dotychczasowej polityki rozwoju gminy wg wykształcenia 21
Wykres 17. Ocena poszczególnych elementów infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Niedrzwica Duża 23
Wykres 18. Najlepiej oceniane elementy infrastruktury oraz oferty dostępnej na terenie gminy Niedrzwica Duża 26
Wykres 19. Ogólny poziom zagrożenia problemami społecznymi na terenie gminy Niedrzwica Duża w ocenie mieszkańców 27
Wykres 20. Zagrożenie poszczególnymi problemami społecznymi w ocenie mieszkańców gminy Niedrzwica Duża 28
Wykres 21. Najmniej zagrażające problemy społeczne w ocenie mieszkańców gminy Niedrzwica Duża 29
Wykres 22. Priorytety rozwojowe gminy Niedrzwica Duża w perspektywie mieszkańców 30
Wykres 23. Ocena poszczególnych elementów rynku pracy w gminie Niedrzwica Duża 31
Wykres 24. Ogólna ocena sytuacji na rynku pracy w gminie Niedrzwica Duża 32
Wykres 25. Wartość, z którą chcą utożsamiać się mieszkańcy gminy Niedrzwica Duża 32